

Maahanmuuttajuus ja prekaari työ – syntyperän yhteys prekaariin työmarkkina- asemaan

Juho Heikki Olavi Peltonen

Helsingin yliopisto
Valtiotieteellinen tiedekunta
Sosiologia
Maisterintutkielma
Toukokuu 2020

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Tiedekunta – Fakultet – Faculty Valtiotieteellinen tiedekunta		Koulutusohjelma – Utbildningsprogram – Degree Programme Sosiaalitieteiden maisteriohjelma
Tekijä – Författare – Author Juho Heikki Olavi Peltonen		
Työn nimi – Arbetets titel – Title Maahanmuuttajuus ja prekaari työ – syntyperän yhteys prekaariin työmarkkina-asemaan		
Oppiaine/Opintosuunta – Läroämne/Studieinriktning – Subject/Study track Sosiologia		
Työn laji – Arbetets art – Level Maisterintutkielma	Aika – Datum – Month and year 18.5.2020	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 68
Tiivistelmä – Referat – Abstract <p>Tässä tutkielmassa tarkastellaan työllisen syntyperän yhteyttä prekaariin työmarkkina-asemaan Suomessa. Prekaariilla työllä viitataan työn sosiologisessa keskustelussa epävarmuuteen, arvaamattomuuteen ja turvattomuuteen työssä, jossa on heikot luontaisedut ja lakisääteiset oikeudet. Uudenlaisen prekaarin työn syntyyn on vaikuttanut uusliberaaliksi globalisaatioksi kutsuttu työn ja talouden rakenteellisten muutosten kirjo, joka on johtanut työmarkkinoilla esimerkiksi kasvavaan vaatimukseen työntekijän joustavuudesta. Haavoittuvassa elämäntilanteessa olevat ihmiset saattavat olla työnantajan näkökulmasta houkuttelevia työntekijöitä prekaareihin töihin, joissa työntekijältä vaaditaan erityistä joustavuutta ja jotka mahdollistavat työvoiman helpomman kontrolloinnin.</p> <p>Ulkomailta uuteen maahan muuttaneet ihmiset ovat aiempien tutkimusten valossa tulomaan syntyperäiseen väestöön nähden yliedustettuna prekaareissa töissä. Siirtolaiset ajautuvat prekaareihin töihin esimerkiksi siksi, että he suostuvat tekemään töitä matalammalla palkalla ja huonommilla työehdoilla syntyperäiseen väestöön nähden. Tässä tutkielmassa tarkastellaan, onko Suomessa pysyvästi asuva ulkomaalaistaustainen väestö tilastojen valossa syntyperäistä suomalaistaustaista väestöä prekaarimmassa työmarkkina-asemassa. Tämän lisäksi tutkielmassa selvitetään, millaiset taustatekijät ovat yhteydessä prekaariin työmarkkina-asemaan ulkomaalaistaustaisen väestön keskuudessa. Tutkielma linkittyy yhtäältä osaksi keskustelua suomalaisten työmarkkinoiden prekarisaatiosta, ja toisaalta työn sosiologiseen keskusteluun ulkomailta muuttaneen väestön tekemästä prekaarista työstä.</p> <p>Aineistona tutkielmassa käytetään vuosina 2014–2015 kerättyä Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi - eli UTH-kyselytutkimuksen aineistoa, joka on tutkimuksen ulkomaalaistaustaisen väestön otannan kattavuuden ansiosta toistaiseksi laajin Suomessa tehty kyseistä väestöä käsittelevä kyselytutkimus. Prekaari työ on tässä tutkielmassa operationalisoitu siten, että työllinen on prekaarissa työmarkkina-asemassa, mikäli hänen kohdallaan täyttyy vähintään kolme viidestä eri työelämän prekaarisuutta kuvaavasta kriteeristä. Ensisijaisen selittävän muuttujan eli syntyperän yhteyttä prekaaria työmarkkina-asemaa mittaavaan vastemuuttajaan tarkastellaan logistisen regressioanalyysin avulla, ja syntyperän yhteyttä elaboroidaan regressiomallissa vakioimalla demografisia ja sosioekonomisia muuttujia. Syntyperäryhmien välisiä eroja tarkastelevan mallin lisäksi taustamuuttujien yhteyksiä prekaariin työmarkkina-asemaan tarkastellaan osa-aineistossa, joka sisältää pelkän työllisen ulkomaalaistaustaisen väestön.</p> <p>Analyysien tulosten perusteella syntyperä on selkeässä yhteydessä prekaariin työmarkkina-asemaan: Suomessa vakituisesti asuva työllinen ulkomaalaistaustainen väestö on syntyperäistä suomalaistaustaista väestöä prekaarimmassa työmarkkina-asemassa, kun työllisen väestön demografiset ja sosioekonomiset tekijät on vakioitu. Työllisen ulkomaalaistaustaisen väestön keskuudessa muita suhteellisesti prekaarimmassa työmarkkina-asemassa ovat tulosten perusteella 15–29-vuotiaat, korkeakoulutetut sekä palvelu- ja myyntityöntekijöinä työskentelevät työlliset. Tämän tutkielman tulosten perusteella ulkomaalaistaustaisen työllisen sukupuoli, asuinalue, maahanmuuton syy, kielitaito, maassaoloaika ja taustamaaryhmä eivät ole tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä työmarkkina-aseman prekaarisuuteen.</p> <p>Tulos syntyperän ja prekaarin työmarkkina-aseman välillä havaitusta yhteydestä on linjassa aiemman työn sosiologisen tutkimuskirjallisuuden kanssa. Jotkin analyysien tulokset eivät kuitenkaan vastaa aiemman kirjallisuuden perusteella asetettuja hypoteeseja, mikä herättää kysymyksiä esimerkiksi vastesummamuuttujan validiteetista ja mahdollisista työmarkkina-aseman prekaarisuuteen vaikuttavista latenteista tekijöistä, jotka saattavat selittää syntyperän ja vastemuuttujan välillä havaitun yhteyden.</p>		
Avainsanat – Nyckelord – Keywords prekaari työ, prekariaatti, prekarisaatio, prekaarisuus, työlliset, työllisyys, syntyperä, maahanmuuttajuus, ulkomaalaistaustaiset, ulkomailta muuttaneet, työmarkkinat, työmarkkina-asema, uusliberaali globalisaatio		
Ohjaaja tai ohjaajat – Handledare – Supervisor or supervisors Sirpa Wrede		
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited		
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information		

Sisällysluettelo

Sisällysluettelo	3
1. Johdanto	1
2. Tutkielman rajoitteet, ryhmäkohtaisuus ja maahanmuuttajuus	2
3. Työmarkkinoiden uusliberaali muutos	4
4. Prekaari työ.....	7
4.1. Työnsosiologinen ja post-operaistinen näkökulma	8
4.2. Prekariaatti.....	10
4.3. Epävarmuuden mittaaminen	11
4.4. Prekaarien töiden tekijät	13
4.5. Suomalainen viitekehys	15
5. Ulkomailta muuttaneiden tekemä prekaari työ	18
5.1. Ulkomailta muuttaneet houkuttelevina työntekijöinä	19
5.2. Oikeudellinen segmentaatio	23
5.3. Ulkomailta muuttaneet prekaareissa töissä	25
5.4. Ulkomailta muuttaneiden asema pääkaupunkiseudun työmarkkinoilla	28
6. Tutkimuskysymykset	30
7. Aineisto ja menetelmät	31
7.1. Aineisto	31
7.2. Käytetyt muuttajat.....	33
7.2.1. Työlliset osa-aineistona.....	33
7.2.2. Selitettävä muuttuja	34
7.2.3. Selittävät muuttajat	36
7.2.4. Logistinen regressioanalyysi	39
8. Tulokset	42
8.1. Kuvailevia tuloksia.....	43
8.2. Monimuuttujamallit.....	48
9. Pohdinta	53
9.1. Tulosten pohdinta	53
9.2. Operationalisoinnin ongelmat ja tulosten luotettavuus.....	58
9.3. Tulosten merkitys ja jatkotutkimusaiheita	60
Lähteet	62
Liitteet	68

1. Johdanto

Ulkomailta uuteen maahan muuttaneella väestöllä on tapana ajautua maan syntyperäistä väestöä useammin prekaareihin töihin. Haavoittuvassa ja epävarmassa asemassa olevat ihmiset saattavat olla työnantajien näkökulmasta haluttua työvoimaa sellaisiin töihin, joissa työntekijältä vaaditaan erityistä joustavuutta ja joissa tavoitellaan työvoiman helpompaa kontrollointia. Haavoittuvassa asemassa olevat ulkomailta muuttaneet päätyvät tällaisiin töihin esimerkiksi sosiaalisten verkostojensa kautta tai siksi, että ulkomailta muuttaneet suostuvat vastaanottamaan tulomaan standardeihin nähden heikosti palkattua työtä, jossa työehdot ovat joka tapauksessa paremmat kuin työntekijöiden lähtömaissa. (Anderson & Ruhs 2010.) Valitettavan kuvaava esimerkki tällaisesta kehityksestä myös Suomessa on nepalilaisten ravintoloiden työntekijöiden hyväksikäyttö, josta Helsingin Sanomat (2019; 2020) on viime vuosina uutisoinut.

Työnsosiologisessa keskustelussa prekaarilla työllä viitataan epävarmuuteen, arvaamattomuuteen ja turvattomuuteen työssä, jossa on heikot luontaisedut ja lakisääteiset oikeudet (Kalleberg & Hewison 2013, 271). Sellaista työhön ja talouteen liittyvää makrorakenteellisten muutosten kirjoa, jonka voidaan nähdä vaikuttaneen uudenlaisen prekaarin työn syntyyn ja yleistymiseen, kutsutaan uusliberaaliksi globalisaatioksi. Tätä talouspoliittista suuntausta luonnehtivat esimerkiksi valtiollisten toimintojen yksityistäminen (Moore ym. 2011), työmarkkinoiden joustavuuden lisäämiseen tähtäävät työmarkkinapoliittiset päätökset (Peck 2001) ja työn riskiyhteiskunnallistuminen (Beck 1992).

Monia prekaariin työmarkkina-asemaan liitettäviä piirteitä voidaan pitää ihmisen elämää hankaloittavina: prekaarissa työmarkkina-asemassa olevan elämä on usein arvaamatonta, haavoittuvaista ja turvatonta, minkä lisäksi tällaisessa työmarkkina-asemassa olevan toimeentulo on usein niukkaa. Prekaarissa työmarkkina-asemassa oleva kokee usein turhautuneisuutta esimerkiksi siihen, että hänen etenemismahdollisuutensa työmarkkinoilla ovat rajatut. (Könönen 2015.) Uuteen maahan muuttavilla ihmisillä työmarkkina-aseman prekaarisuus kytkeytyy usein oleskeluluvan prekaarisuuteen (Könönen 2015), jolla saatetaan olla pitkäkantoisia vaikutuksia ihmisen myöhempään työuraan uudessa maassa (Golding & Landolt 2009; 2011).

Tämän tutkielman tavoitteena on tarkastella sitä, millä tapaa maahanmuuttajuus on yhteydessä työllisen prekaariin työmarkkina-asemaan. Tässä tutkielmassa yritetään selvittää paitsi se, onko Suomessa asuva ulkomaalaistaustainen väestö tilastojen valossa

syntyperäistä väestöä prekaarimmassa työmarkkina-asemassa, myös se, millaiset tekijät ovat ulkomailta muuttaneen väestön keskuudessa yhteydessä työllisen prekaariin työmarkkina-asemaan. Tutkielma linkittyy yhtäältä osaksi keskustelua suomalaisten työmarkkinoiden prekarisaatiosta, ja toisaalta työnsosiologiseen keskusteluun ulkomailta muuttaneen väestön tekemästä prekaarista työstä.

Tämä tutkielma pyrkii tarjoamaan yleistettävää tilastollista tietoa Suomeen ulkomailta muuttaneen väestön työmarkkina-aseman prekaarisuudesta. Tutkimuskysymyksiin vastataan logistisella regressioanalyysillä tarkastelemalla ensisijaisen selittävän muuttujan eli syntyperän ja muiden selittävien muuttujien yhteyttä prekaaria työmarkkina-asemaa mittaavaan vastemuuttajaan. Analyyseissa hyödynnetään Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi - eli UTH-kyselytutkimuksen aineistoa. UTH-aineisto tarjoaa ulkomaalais-taustaisen väestön otannan kattavuuden ja työvoimatutkimuksen kysymyspatteriston vuoksi ainutlaatuisen mahdollisuuden vertailla kahden eri syntyperäryhmän työmarkkina-asemien prekaarisuutta tavalla, jota ei tietääkseni Suomessa ole ennen tehty.

Tutkielman seuraavassa luvussa käsitellään maahanmuuttajuuden ja siihen liittyvän termistön ongelmallisuutta ja sitä, millä tapaa tässä tutkielmassa käytetyt tilastolliset menetelmät tuottavat keinotekoisia rajoja ihmisten välille. Kolmannessa luvussa esitellään yhteiskuntatieteellistä keskustelua uusliberaalista globalisaatiosta, joka on vaikuttanut uudenlaisen prekaarin työn syntyyn. Neljännessä luvussa hahmotellaan tarkemmin, mitä tosiasiallisesti on prekaari työ, minkä lisäksi luvussa pohditaan, millä tapaa prekaaria työtä on järkevää operationalisoida. Kaikki näissä luvuissa esitellyt teemat yhdistyvät toisiinsa viidennessä luvussa, jossa käsitellään ulkomailta muuttaneiden tekemää prekaaria työtä ja sitä, millaiset tekijät ovat aiemman tutkimuksen valossa yhteydessä ulkomailta muuttaneiden prekaariin työmarkkina-asemaan. Luvussa kuusi kerrotaan tutkielman tarkat tutkimuskysymykset. Seitsemännessä luvussa esitellään tutkielmassa käytetty aineisto ja analyyseissa käytetyt menetelmät, minkä jälkeen kahdeksannessa luvussa esitellään tilastollisten analyysien tulokset. Näitä tuloksia ja niiden luotettavuutta pohditaan yhdeksännessä luvussa, jossa tarkastellaan prekaarin työn operationalisointiin liittyvien haasteiden lisäksi myös mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

2. Tutkielman rajoitteet, ryhmäkohtaisuus ja maahanmuuttajuus

Etnisyyttä, ”rotua”, kansallisuutta ja maahanmuuttajuutta käsittelevä tutkimus nojaa Rogers Brubakerin (2009, 28) mukaan yhä usein *ryhmäkohtaiseen* ajatteluun (engl.

groupism), eli siihen, että ihmisiä kategorisoivia ryhmiä kohdellaan sisäisesti homogeenisinä ja ulkoa tarkasti rajattuina joukkoina, joihin sosiaalinen elämä olemuksellisesti perustuu ja sosiaalitutkimuksen mielenkiinto kohdistuu. Etnisyyttä ja maahanmuuttajuutta käsittelevässä yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa on enenevissä määrin pyritty pääsemään eroon *groupismista* siten, ettei esimerkiksi kansoja tai etnisiä ryhmiä pidetä luonnollisina ja tarkkaan rajattuina kokonaisuuksina, vaan ennemmin diskursseissa rakennettuina kategorioina. Osa tutkimuksesta jopa ehdottaa, ettei etnisyyden tai kansallisuuden kaltaisia kategorioita välttämättä ole hedelmällistä ottaa analyysin kohteiksi lainkaan (Brubaker 2004).

Kansallisvaltiolliset tilastot jaottelevat ihmisiä esimerkiksi syntyperän mukaan kategoriisiin ryhmiin tavalla, joka paitsi edesauttaa ryhmien sosiaalista rakentumista, myös muuttaa ihmisten käsitystä omasta ryhmästään. Valtiolliset tilastot ja kyselytutkimukset synnyttävät ja konstruoivat uusia ihmisryhmiä, joita tilastojen ja tutkimusten avulla pyritään kuvailemaan. (Brubaker 2009, 33.)

Tässä tutkielmassa tarkastellaan *maahanmuuttajuuden* yhteyttä työllisen prekaariin työmarkkina-asemaan. Ihmiset jaotellaan Suomessa hallinnon tarpeita varten syntyperänsä mukaan niin sanotun syntyperäisen suomalaistaustaisen väestön ohella ulkomaalaistaustaiseen väestöön (ks. esim. Tilastokeskus 2020a). Tällaiset kategoriat ovat ennen kaikkea diskursiivisia: maahanmuuttajuus ja ulkomaalaistaustaisuus ovat ”yhteiskunnallisen vallankäytön tuottamia kategorioita” (Wrede 2010, 10), jotka asettuvat ihmiseen ulkopuolelta, eikä yksilön ole mahdollista sanoutua irti kategorisoinnin tuottamasta sosiaalisen järjestyksestä. Maahanmuuttajuus ei ole yksilön sisäsyntyinen ominaisuus vaan syntyperäisen väestön näkökulmasta tuotettu hallinnollinen kategoria: ihmisten näkeminen ryhmäkohtaisella tavalla pelkkinä maahanmuuttajina sivuuttaa ihmisten yksilölliset taustat, henkilökohtaiset motiivit sekä heidän elämäntarinansa ja -tilanteensa (Könönen 2015; Wrede 2010, 13).

Yksilön määrittely maahan muuttaneeksi tai ulkomaalaistaustaiseksi ei ole pelkästään oikeudellis-hallinnallinen kysymys, vaan se heijastaa sosiokulttuurisia arvoja ja vallankäytön mekanismeja, jossa maahan muuttaneet järjestetään hierarkkisesti syntyperäiseen väestöön nähden. Ulkomailta muuttaneet ovat heterogeeninen ryhmä, ja vaikka tässäkin tutkielmassa puhutaan ulkomaalaistaustaisista, ulkomailta muuttaneista ja siirtolaisista yhtenä tarkasti rajattuna tilastollisena ryhmänä, on hyvä muistaa, että tämä joukko pitää sisällään erilaisissa tilanteissa olevia erilaisia ihmisiä, joilla ei ole mitään erityistä syytä

kokea keskinäistä yhteenkuuluvuutta (Wrede 2010, 13). Jokaisella tässäkin tutkielmassa tutkittavalla, syntyperänsä mukaan ulkomaalaistaustaiseksi luokitellulla työllisellä on jokin ainutlaatuinen tarina siitä, miksi hän on muuttanut Suomeen ja jäänyt tänne töihin.

Suomen ulkomaalaistaustaista väestöä käsitellään tässä tilastollisia aineistoja hyödyntävässä tutkielmassa väistämättä ryhmäkohtaisella tavalla etenkin siksi, että ihmiset on tilastollisessa tutkimuksessa luokiteltava tarkasti rajattuihin ryhmiin¹. Ulkomaalaistaustaisuuden kaltaiset tilastolliset kategoriat paitsi antavat kuvan tästä joukosta homogeenisenä ja olemuksellisenä ryhmänä, myös luovat dikotomiaa syntyperäisen ja ulkomaalaistaustaisen väestön välille. Maahanmuuttajuus ja ulkomaalaistaustaisuus eivät ole Brubakeria ym. (2004) mukaillen asioita *maailmassa* (engl. *in the world*), vaan näkökulmia *maailmaan* (engl. *on the world*). Lukijan on hyvä tiedostaa, että tässä tutkielmassa käytetyt ryhmäkohtaiseen ajatteluun ja tilastollisiin kategorioihin nojaavat käsitteet ovat ongelmallisia ja luovat keinotekoisia rajoja ihmisten välille (ks. esim. Buchert 2015).

Tässä tutkielmassa käytetään kontekstin mukaan käsitteitä *ulkomailta muuttaneet*, *ulkomaalaistaustaiset* ja *siirtolaiset* kuvaamaan uuteen maahan – kuten Suomeen – muuttanutta ryhmää, joka eroaa hallinnon ja tilastojen näkökulmasta syntyperältään niin sanotusta *syntyperäisestä väestöstä*; Suomen tapauksessa normatiivisesti *suomalaistaustaisesta väestöstä*, joka sekin on diskursiivisesti tuotettu kategoria. Ulkomailta muuttaneiden käsitettä käytetään, kun halutaan ilmentää, millaisia vaikutuksia uuteen maahan muuttamisella on ihmisen työmarkkina-asemaan. Ulkomaalaistaustaisuuden käsitettä käytetään etenkin tilastollisten analyysien yhteydessä, jolloin viitataan Suomen tilastolliseen syntyperäluokitukseen (ks. Tilastokeskus 2020a). Siirtolaisista puhutaan, kun halutaan kuvailla globaalissa muuttoliikkeessä toiseen maahan muuttaneita ihmisiä.

3. Työmarkkinoiden uusliberaali muutos

Uudenlaisen prekaarin työn synty voidaan ajoittaa 1970-luvun puoleenväliin, jolloin globaalissa taloudessa alkoi tapahtua merkittäviä makrorakenteellisia muutoksia. 1970-luvulta lähtien käynnissä ollut *uusliberaali globalisaatio* on vahvistanut globaalia taloudellista integraatiota, lisännyt yritysten välistä kilpailua, tarjonnut mahdollisuuksia ulkoistaa

---

¹ Tilastollista yhteiskuntatieteellistä tutkimusta on kritisoitu myös metodologisesta nationalismista, eli siitä, että kansallisia ilmiöitä pidetään luonnollisina tutkimuskohteina ja ilmiöitä käsitellään tarkasti rajatulla kansallisvaltion alueella (ks. esim. Wimmer & Glick Schiller 2002). Metodologista nationalismia on mahdotonta välttää tässä tutkielmassa esimerkiksi siksi, että tutkielmassa käytetyt tilastoaineistot ovat kansallisesti kerättyjä.

työtä alemman palkkatason maihin ja mahdollistanut – tämän tutkielman kannalta olennaisesti – uudenlaisen siirtolaisista koostuvan työvoimavarannon. (Kalleberg 2009, 2.)

Uusliberalismilla talouspoliittisena suuntauksena on kolme ajasta ja paikasta riippumatonta tunnuspiirrettä. Ensinnäkin uusliberalismille olennaista on markkinoiden pitäminen valtioita parempana instrumenttina politiikan tekoon, esimerkiksi yksityistämällä valtiollisia toimintoja, tai vaikkapa viime aikoina kansallisessa ja kansainvälisessä päästökaupassa. Toiseksi uusliberalismissa suositaan kansainvälistä kauppaa kansalliseen protektionismiin nähden, mikä ilmenee esimerkiksi kauppattulien vähentämisessä. Kolmanneksi uusliberalismiin kuuluu olennaisesti ajatus siitä, että köyhyyttä pyritään vähentämään sellaisten talouspoliittisten toimenpiteiden avulla, joiden odotetaan nostavan ihmisten taloudellista kokonaishyvinvointia sen sijaan, että varallisuutta jaettaisiin uudelleen. Uusliberalistiset poliittiset ohjelmat ovat 1970- ja 1980-luvuilta lähtien levinneet ympäri maailmaa, ja ovat siitä lähtien hyödyttäneet ensisijaisesti maailman taloudellista eliittiä. (Moore ym. 2011.)

Taloudellista globalisaatiota kuvastavat globaalit vapaat markkinat sekä kapitalististen tuotannon ja kulutuksen järjestelmien maailmanlaajuinen levinneisyys (Inglis & Thorpe 2012, 261–265). Taloudellisen globalisaation myötä levinnyt uusliberalistinen talouspolitiikka on 1970- ja 1980-luvuilta lähtien muuttanut sekä kansallisia että globaaleja työmarkkinoita huomattavasti. Tätä muutosta on helpompi hahmottaa, kun uusliberaalin globalisaation tunnuspiirteitä heijastellaan Karl Polanyin *Suuressa murroksessa* (2009) kuvattuun vapaiden markkinoiden syntyyn 1800-luvun Englannissa (Bandelj ym. 2011). Ensinnäkin – Polanyita mukaillen – uusliberaalissa globalisaatiossa työvoima on niin sanottu ”kuvitteellinen hyödyke” (engl. *fictitious commodity*), sillä sitä ei ensisijaisesti tuoteta myytäväksi markkinoille: ihmiset eivät lisäännä tarjotakseen lisää työvoimaa. Globaali palkkakilpailu lisää työvoiman ”hyödykkeellistämistä” siten, että työvoiman kustannuksia määrittävät työmarkkinasääntelyn sijaan silkat markkinavoimat. Toiseksi monikansalliset yritykset, kansainväliset finanssialan organisaatiot ja useat valtiot aktiivisesti pyrkivät siihen, että talous ja yhteiskunta erotettaisiin toisistaan, jotta markkinat voisivat mahdollisimman vapaasti itse säädellä itseään. Kolmanneksi uusliberaali globalisaatio synnyttää ylijäisiä vastavoimia, kuten International Labour Organization (ILO)- ja Reilu kauppa -liikkeet, jotka pyrkivät suojelemaan yhteiskuntaa uusliberaaleilta markkinavoimilta. (Mts.) Arne Kallebergin (2011, 24–26) mukaan Polanyin kuvaama *kaksoisliike* (engl. *double movement*) työmarkkinoiden joustavuutta ajavan talousliberalismin ja sitä vastustavien voimien välillä on ilmennyt 1800-luvulta lähtien heilurin tavoin:

vastalauseeksi 1800-luvun liberalistiselle talouspolitiikalle työmarkkinoille vaadittiin vahvempaa turvaa ja pysyvyyttä 1930-luvulla, ja vastaavasti tätä aikaa seurannut työmarkkinoiden sääntely on 1970-luvulta lähtien ajanut yritykset ja valtiot vaatimaan jälleen suurempaa joustavuutta työmarkkinoilla.

Uusliberaalin globalisaation myötä hyödykkeiden, palveluiden, pääoman ja uusien teknologioiden kansainvälinen vaihdanta on voimistunut, minkä lisäksi finanssialan palveluista on tullut ensisijainen tulojen ja varallisuuden lähde muihin tuottaviin toimintoihin nähden (Bandelj ym. 2011). Arne Kallebergin (2009, 3) mukaan työmarkkinoiden uusliberaalia globalisaatiota ovat vauhdittaneet teknologinen kehitys ja valtiollisten instituutioiden heikentyminen, joiden myötä työmarkkinoiden valta on siirtynyt hiljalleen työntekijöiltä työnantajille.

Esimerkiksi Yhdysvalloissa työmarkkinapoliittiset päätökset ovat alkaneet pakottaa ihmisiä matalapalkkaisiin, heikkojen työolojen töihin (Kalleberg 2009, 3). Eräs tällainen työmarkkinapoliittinen ohjelma on ollut Yhdysvalloissa kehitetty *workfare*, jolla tarkoitetaan tietynlaista työvoimapoliittista ohjelmaa, jossa osallistujien tulee työskennellä sosiaaliturvan tarjoamien etuuksien vastineeksi (Peck 2001, 9). Workfaren kaltaisessa työkeskeisessä sosiaaliturvan järjestämisen mallissa sosiaaliturvan varassa elävät määrätään pakollisiin ohjelmiin, joissa yksilöt pakotetaan työskentelemään sosiaalietuuksien saamisen sijaan (Peck 2001, 10). Kun workfare ajaa sosiaaliturvan varassa eläviä pakosta työmarkkinoille, nämä pakkotyöläiset alkavat kilpailla täsmälleen samoista työpaikoista kuin paraikaa matalapalkkatöissä olevat työntekijät. Tämä johtaa erityisesti palkkojen laskuun ja työolojen heikentymiseen, mutta myös yritysten uudelleensijoittumiseen tällaisen halpatyövoiman perässä (Peck 2001, 185). Workfaren kaltainen työmarkkinapoliittinen ohjelma on hyvä esimerkki uusliberalistisesta pyrkimyksestä työmarkkinoiden joustavuuteen.

Talouden ja instituutioiden globaalit muutokset ovat Kallebergin (2009, 3) mukaan myös ruokkineet ideologista muutosta työnteon maailmassa, ja samalla nämä ideologiset muutokset ovat vastavuoroisesti vahvistaneet ja mahdollistaneet globaaleja taloudellisia muutoksia työmarkkinoilla. 1970-luvulta lähtien työmarkkinoilla on korostettu individualistista eetosta työnteoon liittyen: jokaisella on oma vastuu työnteosta ja perhe-elämästä. Aiempien vuosikymmenten ”kaveria ei jätetä” -eetos on vaihtunut käsitykseen siitä, kuinka ”jokainen on oman onnensa seppä”. Tähän ideologiseen muutokseen on liittynyt Yhdysvalloissa olennaisesti ajatus siitä, että ihmiset ovat itse vastuussa omasta

pärijäämisestään taloudellisten muutosten edessä sen sijaan, että valtio tarjoisi taloudellista suojaa ja turvaa kaikille (Kalleberg 2011, 31).

Ulrich Beck (1992; ks. myös Julkunen 2005, 245–246) näkee edellä kuvatun työmarkkinoiden muutoksen työn *riskiyhteiskunnallistumisena*: niin sanottua toista modernia ja riskiyhteiskuntaa luonnehtii siirtymä täystyöllisyydestä joustavaan alityöllisyyteen. Beckin kuvaaman ensimmäisen modernin työelämän turvallisuudesta, varmuudesta ja selvistä rajoista on siirrytty toisen modernin työmarkkinoiden turvattomuuden, epävarmuuden ja häilyvien rajojen aikaan. Vaikka Beck saattaakin tilastojen valossa hiukan liioitella oikeudellisesti suojatun ja standardoidun täystyöllisyyden katoamisen laajuutta, hänen ajatuksensa riskiyhteiskunnallistumisen analogiasta työmarkkinoilla ja työllisten elämässä kuvaa hyvin sitä, miten laajat rakenteelliset muutokset heijastuvat inhimilliseen elämään: uusliberaalin globalisaation ja riskiyhteiskunnallistumisen kaltaiset prosessit ovat yhteydessä työelämän prekarisaatioon, jonka tunnuspiirteitä ja ilmenemismuotoja tässä tutkielmassa erityisesti tarkastellaan.

Tässä luvussa on kuvattu joustavampien työmarkkinoiden syntyyn johtaneita makrorakenteellisia muutoksia. Tätä muutosten kirjoa voidaan kutsua uusliberaaliksi globalisaatioksi, josta kumpuavalle eetokselle ominaista on markkinoiden ja markkinaperusteisten ratkaisujen keskeisyys, valtion resurssien yksityistäminen sekä valtiollisen työmarkkinoiden hallinnan alasajo. (Kalleberg 2009, 1–4.) Tämän tutkielman tutkimuskysymysten kannalta on olennaista ymmärtää, millaiset rakenteelliset tekijät ovat johtaneet työmarkkinoiden uusliberaaliin muutokseen ja prekaarien töiden yleistymiseen. Pelkkiin työelämän rakenteellisiin muutoksiin keskittymisen sijaan tutkielman analyysien kohteena on erityisesti Suomeen ulkomailta muuttaneiden tekemä palkkatyö 2010-luvun suomalaisilla työmarkkinoilla. Seuraavassa alaluvussa käsitellään tarkemmin sitä, millaista on uusliberaalien työmarkkinoiden synnyttämä prekaari työ.

4. Prekaari työ

Tässä luvussa esitellään prekaariin työhön liittyvää yhteiskuntatieteellistä keskustelua ja käsitteistöä. Ensimmäisessä alaluvussa esitellään prekarisaation termi, jolla kuvataan kontekstin mukaan hiukan eri ilmiöitä. Tämän jälkeen kuvaillaan tarkemmin prekariaattia, eli ryhmää, joka koostuu prekaareja töitä tekevista ihmisistä. Seuraavissa alaluvuissa pohditaan, miten prekaaria työtä mitataan ja ketkä prekaaria työtä tilastojen valossa eniten

tekevät. Lopuksi käsitellään lyhyesti prekaaria työtä suomalaisten työmarkkinoiden kehityksessä.

4.1. Työnsosiologinen ja post-operaistinen näkökulma

Prekarisaatio on ilmiö, jota voidaan sosiologiassa hahmottaa kahdella eri tavalla. Työn sosiologiassa prekarisaatio samastetaan usein työmarkkinoiden tai yleisemmin työelämän epävarmistumiseen. Post-operaistisessa sosiologisessa prekarisaatiokeskustelussa prekarisaation ajatellaan olevan työtä ja työelämää laajempi prosessi. Työnsosiologisen prekarisaation ja post-operaistisen prekarisaation käsitteet viittaavat siis kahteen erilaiseen tapaan käsitteellistää prekarisaatiota: näitä tapoja voidaan kutsua suppeaksi ja laajaksi prekarisaatioteesiksi. (Jokinen ym. 2015, 10–11.)

Suppean prekarisaatioteesin mukaan prekarisaatio viittaa kapitalismin jälkiteolliseen käänteeseen, joka on johtanut luvussa 3 kuvattuihin tuotannon globaaleihin muutoksiin ja edelleen epäjatkuvuuksiin työmarkkinoilla. Tässä sosiologisessa tutkimuslinjassa prekarisaation indikaattoreita ovat esimerkiksi osa-aikaisten ja määräaikaisten työsuhteiden osuudet, joiden yleisyyttä ja kehitystä voidaan arvioida esimerkiksi työvoimatutkimuksen aineiston avulla (Jokinen ym. 2015, 12), kuten tässäkin tutkielmassa tehdään. Prekaarisuudelle on tällaisessa sosiologisessa tutkimuksessa pyritty määrittelemään selkeät kriteerit työmarkkina-aseman tai työsuhteen perusteella (Könönen 2015, 94). Tässä työmarkkinakeskeisessä ”sosiologisessa prekaarisuus-analyysissä” (Könönen 2015, 94) prekarisaatiota hahmotetaan yhtäältä työelämän rakenteellisena kysymyksenä esimerkiksi työsuhdetyyppejä tutkimalla, ja toisaalta laadullisena kysymyksenä esimerkiksi työolojen muutosta tarkastelemalla (Pyöriä & Ojala 2016b, 46). Sosiologiselle prekaarisuus-analyysille ominaista on työmarkkina-asemaan tai työsuhdetyyppiin perustuvat luokittelut ja pyrkimys empiiriseen yleistettävyyteen (Pyöriä & Ojala 2016b, 46).

Laajan prekarisaatioteesin mukaan prekaarisuus ei palaudu pelkästään työn tai tuotannon rakenteisiin: prekarisaatio ei ole kiinteä positio tai kokemuksellinen kategoria, vaan yleinen tendenssi: prekaarisuuden tilan sijaan voidaan mieluummin puhua prekarisaatiosta prosessina, joka vaikuttaa koko yhteiskuntaan, ja jolla on tuhoisia seurauksia sosiaalisille siteille (Precarias a la Deriva 2004, 158–159). Tällaisessa post-operaistisessa keskustelussa työelämän ja kapitalismin muutoksesta prekarisaatio hahmotetaan työelämän ja työsuhteiden muutosta laajempänä yhteiskunnallisena prosessina. Tämän aikalaisdiagnostisen tradition edustajat näkevät ilmiön koko yhteiskunnan läpileikkaavana prosessina,

jonka keskiössä on eriarvoisuuden kasvu ja sosiaalisten turvamekanismien rapautuminen (Pyöriä & Ojala 2016b, 46).

Suomalainen prekarisaatiokeskustelu on perustunut ensisijaisesti laajaan prekarisaatio-teesiin (Jokinen ym. 2015; Könönen 2015; Pyöriä & Ojala 2016b). Voidaan sanoa, että eronteko laajan ja suppean prekarisaatioteesin välillä heijastaa myös jakoa laadullisen ja määrällisen sosiaalitutkimuksen välillä: laajaan prekarisaatioteesiin perustuva post-operaistinen tutkimus on ollut pitkälti laadullista (Pyöriä & Ojala 2012, 172). Suomalaisessa keskustelussa on korostettu, että prekarisaatiota, prekariaattia tai prekaarisuutta ei pidä palauttaa vain työmarkkinoiden muutoksia kuvaaviksi deskriptiivisiksi käsitteiksi, vaan osaksi laajempaa kapitalistisen tuotantotavan historiallista muutosta, johon liittyy erilaisia subjektiivisia ja intersubjektiivisia epävakauden kokemuksia (Jokinen ym. 2015, 11). Toisaalta suomalaisessa sosiologisessa prekaarisuus-analyysissäkin, jossa prekaarisuus on operationalisoitu rajatuksi ja mitattavaksi työmarkkinailmiöksi, voidaan ottaa kantaa laajaan prekarisaatioteesiin ja esimerkiksi siihen, liioitellaanko työelämän prekarisaation laajuutta julkisessa keskustelussa (Pyöriä & Ojala 2012; 2016a; 2016b).

On selvää, että tapa, jolla tässä tutkielmassa lähestytään prekarisaatiota ja prekaarisuutta, perustuu ensisijaisesti suppeaan prekarisaatioteesiin ja sosiologiseen prekaarisuus-analyysiin. Voimme erottaa ainakin kolme selkeää piirrettä siitä, miten tämä tutkielma nojaa suppeaan prekarisaatioteesiin: ensinnäkin tässä tutkielmassa hyödynnetään selkeitä työmarkkina-asemaan ja työsuhdetyyppiin perustuvia tilastollisia luokitteluja. Toiseksi prekaarisuudelle on tässä tutkielmassa asetettu selkeät ja yksiselitteiset kriteerit. Näiden kahden piirteen lisäksi tässä tutkielmassa pyritään tulosten empiiriseen yleistettävyyteen.

Kaikki edellä luetellut piirteet ovat seurausta erityisesti tämän tutkielman menetelmällisistä valinnoista: työmarkkina-asemaan ja työsuhdetyyppiin perustuvat luokittelut ovat tässä tutkielmassa käytetystä kyselytutkimusaineistosta saatavaa tilastotietoa, joiden avulla vastaajia luokitellaan erilaisiin ryhmiin. Prekaarisuuden on määrällisessä sosiologisessa tutkimuksessa oltava operationalisoitavissa indikaattoreiksi, jotta prekaarisuutta voidaan tutkia tilastollisesti. Tämä johtaa siihen, että prekaarisuus rajataan esimerkiksi määräaikaaisessa työsuhteessa olemisen kaltaiseksi dikotomiseksi sosioekonomiseksi asemaksi – ominaisuudeksi, joka ihmisellä joko on tai ei ole. On ymmärrettävää, että prekaarisuus operationalisoidaan määrällisessä sosiologisessa tutkimuksessa näin: esimerkiksi prekarisaatiodiskurssia tai haastateltavien yksittäisiä prekaarisuuden narratiiveja on hyvin vaikeaa tutkia tilastollisen tutkimuksen avulla. Sen lisäksi, että tässä tutkielmassa

käytetään tarkoin rajattuja työmarkkina-asemaan perustuvia luokitteluja kuvaamaan prekaarisuutta, tässä tutkielmassa pyritään tilastollisten monimuuttujamenetelmien avulla yleistämään analyysien tulokset koko väestön tasolle toisin kuin laadullisessa sosiologisessa tutkimuksessa, jossa vastaavaan empiriseen yleistettävyyteen ei pyritä.

Miten suppeaan prekarisaatioteesiin nojaaminen sitten vaikuttaa tämän tutkielman uskottavuuteen? Tässä tutkielmassa ei edellä mainittujen syiden vuoksi edes pyritä muodostamaan kattavaa käsitystä siitä, millä tavoin prekarisaatio vaikuttaa koko yhteiskuntaa tai inhimilliseen elämään, vaan prekarisaation tarkastelu on tässä tutkielmassa rajattu työmarkkinoihin. Prekaarisuuden operationalisoinnista kerrotaan tarkemmin luvussa 4.3. ja tutkielman menetelmällisiä haasteita pohditaan tarkemmin luvussa 9.2.

4.2. Prekariaatti

Tässä alaluvussa tarkastellaan prekaaria työtä ja prekariaattiin kuulumista, jonka tilastolliseen mittaamiseen tässä tutkielmassa pyritään. Prekaarilla työllä viitataan epävarmuuteen, arvaamattomuuteen ja turvattomuuteen työssä, jossa työntekijät yritysten tai valtion sijasta kantavat työnsä riskit, ja jossa on heikot luontaisedut (kuten työterveyshuolto, työeläkkeet, palkalliset lomat) ja lakisääteiset oikeudet (Kalleberg & Hewison 2013, 271). Arne Kalleberg (2009, 2) muistuttaa, ettei prekaari työ sellaisenaan ole välttämättä uusi ilmiö nykyiselle ajalle, vaan sitä on ollut olemassa työnteon historian alusta alkaen. Uutta tälle ilmiölle on sen laajuus ja ilmeisyys. Prekaari työ on alkanut syrjäyttää sellaisia työsuhteita, joita olemme työelämässä tottuneet pitämään normatiivisesti ”tavallisina”: tois-
taiseksi voimassa olevia ja työnantajan ohjaamia täyspäiväisiä työsuhteita, joissa tarjotaan säännöllisesti palkkaa ja työsuhte-etuja (Kalleberg & Hewison 2013, 271–273).

Prekaari kuvaa käsitteenä sellaisia työn kategorioita ja muotoja, joita työnantajat hyödyntävät vähentääkseen työvoiman kustannuksia, lisätäkseen työn ja työvoiman joustavuutta ja vähentääkseen työvoiman mahdollisuutta kollektiiviseen järjestäytymiseen. Prekaareja työn järjestämisen muotoja ovat esimerkiksi työn alihankinta, työn teettäminen vuokratyövoimalla, työntekijöiden epäsäännöllinen työllistäminen ja työn teettäminen ulkomailta muuttaneiden työvoimalla. (Kalleberg & Hewison 2013, 273.)

Prekaari työ nähdään usein turvallisen ja edellä kuvatun ”tavallisen” työelämän menetyksenä erityisesti Euroopan maissa, joissa työelämä on edelleen suhteellisen turvattua, ja joissa ”tavalliset” työsuhteet eivät ole menettäneet normatiivista arvoaan. On hyvä huomata, että prekaari työ muovautuu aina suhteessa niihin taloudellisiin, kulttuurisiin,

historiallisiin ja sosiaalisiin viitekehyksiin, joissa työtä tehdään. Pohjoismainen hyvinvointivaltio on hyvä esimerkki sellaisesta rakenteellisesta kehikosta, jossa prekariaattiin kuulumisen saattaa olla suhteellisesti vähemmän riskialtista ihmisen elämälle kuin valtioissa, jotka eivät pysty tarjoamaan vastaavanlaisia sosiaalisia turvaverkkoja. (Kalleberg & Hewison 2013, 273–274.)

Prekaareja töitä tekevät ihmiset kuuluvat *prekariaattiin*, jota Guy Standingia (2011, 7) mukaillen tarkastellaan tässä tutkimuksessa *ideaalityyppinä* eli erityisenä sosioekonomisena ryhmänä, johon joku kuulutaan tai ei kuuluta. Tilastollisessa sosiaalitieteellisessä tutkimuksessa tämänkaltaisten ideaalityyppisten kategorioiden käyttö on usein välttämätöntä, joten Standingin kuvaileman prekariaatin ideaalityypin hyödyntäminen on tässä tutkielmassa perusteltua.

Prekariaatti ei ole homogeeninen ryhmä. On kuitenkin olemassa piirteitä, jotka yhdistävät kaikki prekaarin työn tekijöitä. Ensinnäkin työllä on prekaarien töiden tekijöille ainoastaan instrumentaalinen arvo: sitä tehdään vain elääkseen. Toiseksi prekaarin työn tekijät suhtautuvat työhön opportunistisesti, eli työt otetaan vastaan, jos niitä tulee. Kolmanneksi prekariaatin tekemiä töitä varjostaa aina epävarmuus monenlaisista tekijöistä, kuten työn jatkuvuudesta ja toimeentulosta. (Standing 2011, 13–14.)

Työmarkkina- ja taloustilastoista ei voi yksiselitteisesti päätellä, kuinka suuri osa työllisistä kuuluu prekariaattiin. On kuitenkin mahdollista arvioida, että tilastojen valossa joitain suurimpia ryhmiä, jotka kuuluvat prekariaattiin, ovat esimerkiksi työharjoittelijat, työntekijät määräaikaissä ja tilapäisissä työsuhteissa, työntekijät osa-aikaissä työsuhteissa sekä työntekijät alihankkijoilla. Näihin ryhmiin kuulumisen ei välttämättä indikoi työn prekaarisuutta, eivätkä kaikki prekaareiden töiden tekijät kuulu kaikkiin mainittuihin ryhmiin. (Standing 2011, 14.) Koska prekariaatti vaikuttaa hyvin heterogeeniseltä ja vaikeasti määriteltävältä ryhmältä, seuraavassa alaluvussa pohditaan tarkemmin, miten työn prekaarisuutta ja prekariaattiin kuulumista on järkevää mitata.

4.3. Epävarmuuden mittaaminen

Prekaarin työn käsitteellistäminen on helpompaa kuin sen tarkka mittaaminen ja operationalisointi. Arne Kalleberg (2014, 6) luettelee syitä sille, miksi prekaarin työn operationalisointi on niin vaivalloista: ensinnäkin prekaari työ ei ole tarkka yksittäinen tilastollinen kategoria, sillä prekaareiksi voidaan laskea useita erilaisia töitä, jotka eroavat toisistaan yhtäältä työsuhteen laadun ja toisaalta työn luonteen ja työolojen suhteen.

Toiseksi prekaarin työn mittaamista vaikeuttaa se, että jotkin työsuhteen laatuun liittyvät tilastolliset kategoriat, kuten osa-aikatyö ja määräaikainen työsuhte, ovat yhteydessä työn prekaarisuuteen, mutta eivät sellaisinaan tyhjentävästi indikoi työn prekaarisuutta: esimerkiksi osa-aikatyö voi olla pysyväluonteista ja turvattua (Kalleberg 2014, 6). Prekaarin työn operationalisointia vaikeuttaa entisestään se, että epätyypillisissä työsuhteissa työskentelevien ihmisten ryhmä on hyvin heterogeeninen (Kiersztyn 2017). Inhimillisen pääoman määrä, työolot sekä taloudelliset ja sosiaalisten turvaverkkojen vahvuus vaikuttavat siihen, millaisia riskejä epätyypillisissä työsuhteissa työskentelevät todella kokevat (Kiersztyn 2017).

Prekaarin työn operationalisointi on hankalaa myös siksi, että monia prekaareja töitä, kuten harmaan talouden prekaareja töitä, ei näy tilastoissa, eikä niitä pystytä järkevästi mittaamaan kyselytutkimusten avulla (Kalleberg 2014, 6). Työmarkkinoiden ”reunoilla” ja harmaassa taloudessa työskentely on hyvin epävarmaa ja arvaamatonta, mutta tällaisissa töissä työskenteleviä henkilöitä ei voida tavoittaa tilastojen avulla. Tämän vuoksi on vaikeaa saada tarkkaa kuvaa siitä yhtäältä siitä, miltä prekaari työ tilastojen valossa näyttää, ja toisaalta siitä, missä määrin tietyssä yhteiskunnallisessa asemassa olevat ihmiset – esimerkiksi Suomeen ulkomailta muuttaneet – ovat ylliedustettuina harmaan talouden prekaareissa töissä. (McDowell ym. 2009, 8–9.) Kyselytutkimusten antama kuva työmarkkinoista on puutteellinen myös niiltä osin, etteivät normista poikkeavissa työtilanteissa olevat – esimerkiksi apurahataiteilijat tai freelancerit – näy aineistossa, sillä he eivät välttämättä ole mittausajankohtana työssä (Pyöriä & Ojala 2012, 174).

Kallebergin (2018, 5) mukaan prekaarin työn tärkeimmät komponentit ovat työhön liittyvä epävarmuus, heikot luontaisedut sekä lakisääteisten oikeuksien puute. Työhön liittyvää epävarmuutta voidaan Kallebergin (2014; 2018) mukaan mitata työn epävarmuuden *objektiivisten* ja *subjektiivisten* mittareiden avulla.

Jotta turvaton, epävarma ja ei-pysyväluonteinen työ voidaan operationalisoida objektiivisiksi mittareiksi, on aluksi erotettava toisistaan edellisessä alaluvussa kuvattu normatiivinen ”tavallinen” työsuhte muista, ”epätavallisista” ja ”epätyypillisistä” työn järjestelyistä. Epätavallisen työn indikaattoreita ovat – aiemmissa kappaleissa kuvatuin varauksin – määräaikainen työsuhte, vuokratyö, alihankinta, freelancerit, epäsäännöllinen työ, harmaan talouden työt sekä vastentahtoinen osa-aikatyö (Kalleberg 2014; 2018). Taloudellinen toimeentulo, työperäinen sosiaaliturva ja lakisääteiset oikeudet on yhdistetty ”tavallisiin” työsuhteisiin toisen maailmansodan jälkeisenä aikana. Epätyypillisten

työsuhteiden tilastollisia indikaattoreita voidaan käyttää prekaarin työn *korvikemuuttujina* (engl. *proxy variable*). Epätyypillinen työsuhde on tavallisin objektiivinen kriteeri, jonka avulla on määrällisessä tutkimuksessa pyritty mittaamaan työn yleistä epävarmuutta (Pyöriä & Ojala 2012).

Työn epävarmuuden subjektiivisia mittareita ovat esimerkiksi arvio tämänhetkisen työn menettämisen todennäköisyydestä ja arvio siitä, kuinka vaikeaa olisi löytää tämänhetkistä työtilannetta vastaava työ (Kalleberg 2014). Voidaan ajatella, että työn epävarmuuden subjektiiviset mittarit kuvaavat sitä, millainen käsitys työntekijällä on työtilanteensa tosiasiallisesta objektiivisesta epävarmuudesta (Kalleberg 2018). Muita työn epävarmuuden subjektiivisia mittareita ovat esimerkiksi käsitys omasta ylikouluttautuneisuudesta, pelko työttömyydestä, lomauttamisesta tai irtisanomisesta, sekä kokemus huonoista jatkotyöllistymismahdollisuuksista (Pyöriä & Ojala 2012).

Koska tässä tutkielmassa tutkitaan tilastollisesti prekaarisuutta suomalaisilla työmarkkinoilla, on hyvä tutustua tarkemmin siihen, miten suomalaisten työmarkkinoiden prekariisaatiota tilastollisesti tutkineet Pasi Pyöriä ja Satu Ojala (2012; 2016a; 2016b; Ojala & Pyöriä 2019) ovat tutkimuksissaan operationalisoineet prekaarin työn. Pyöriän ja Ojalan (2012; 2016a; 2016b) tutkimuksissa vastaaja on prekaarissa asemassa, mikäli hänen kohdallaan täyttyy yhtä aikaa kolme viidestä kulloinkin käytössä olevasta prekaarisuuden kriteeristä. Esimerkiksi tutkimuksessa, jossa Pyöriä ja Ojala (2016a) käsitelivät suomalaisten työmarkkinoiden prekariisaatiota 1980-luvulta lähtien, prekaari työ oli operationalisoitu siten, että vastaajan tulkittiin tekevän prekaareja töitä, mikäli hänen kohdallaan täyttyi vähintään kolme seuraavasta viidestä kriteeristä: epätyypillinen työsuhde, vähintään yksi työttömyysjakso viimeisen viiden vuoden aikana, koettu uhka lomauttamisesta tai irtisanomisesta, huonot työllistymismahdollisuudet ja matala tulotaso. Jonkinlainen epävarmuus on Pyöriän ja Ojalan (2012, 177) mukaan koetellut suurinta osaa suomalaisista palkansaajista jossain muodossa: yksi tai kaksi prekaariuden piirrettä koski yli puolia vastaajista vuoden 2008 tietojen mukaan. Voidaan siis sanoa, että vasta kolmen tai useamman prekaariuden kriteerin täyttyminen kuvaa prekaaria työtä: ”prekaariudessa on ennen kaikkea kyse epävarmuuden ja työmarkkina-asemaa koskevan huono-osaisuuden kasautumisesta” (Pyöriä & Ojala, 177).

4.4. Prekaarien töiden tekijät

Ihmisten välillä on eroja siinä, kuinka suuri riski heillä on ajautua prekaareihin töihin (Kalleberg 2009, 10). Ihmisen työmarkkina-asemaan vaikuttavat esimerkiksi

persoonallisuuden, koulutustason, iän ja perhetilanteen lisäksi myös ympäröivän yhteiskunnan tarjoaman sosiaaliturvan ja työmarkkinoiden sääntelyn taso (Kalleberg 2009, 10). Riski ajautua tekemään prekaareja töitä vaihtelee erityisesti sukupuolen, etnisyyden, iän ja luokan eri kategorioissa ja niiden risteymäkohdissa (Kalleberg 2018, 13). Tässä alaluvussa tarkastellaan, millaisten taustatekijöiden on todettu olevan yhteydessä prekaariin työmarkkina-asemaan erityisesti angloamerikkalaisessa ja yleiseurooppalaisessa kontekstissa. Suomalaisten työmarkkinoiden prekarisaatiota käsitellään alaluvussa 4.5.

Naisten rooli angloamerikkalaisilla ja eurooppalaisilla työmarkkinoilla, ja erityisesti palvelualoilla, on kasvanut samaan aikaan kun prekaarit työt ovat yleistyneet (Standing 2011, 60–63). Samalla prekaari työ on sukupuolittunut: naiset ovat pääsääntöisesti aina olleet miehiä prekaarimmassa työmarkkina-asemassa (Euroopan komissio 2004; Standing 2011; Young 2010). Naiset työskentelevät esimerkiksi Yhdysvalloissa miehiä suuremmalla todennäköisyydellä huonotasoissa töissä, joissa palkka on pienempi, luontaisedut huonommat, ja joita tehdään määräaikaissä työsuhhteissa ja ilman ammattiliiton tukea (Young 2010). Erityisen haavoittuvassa asemassa ovat Yhdysvalloissa yksinhuoltajaäidit ja naiset, jotka joutuvat elättämään myös perheensä vanhuksia (Standing 2011, 60–63). Vaikka naiset saattavat ajautua miehiä prekaarimpaan asemaan vähäisemmän inhimillisen pääomansa ja perhevelvoitteidensa vuoksi, myös naisten työpaikoilla kohtaama syrjintä selittää naisten prekaarimpaa asemaa työmarkkinoilla, eikä kumpikaan näistä teorioista ei yksinään voi tyhjentävästi selittää naisten prekaarimpaa asemaa työmarkkinoilla (Young 2010.) Samoin prekaarisuuden *kokemus* on sukupuolittunutta: työntekijän voimattomuus prekaareissa töissä koskettaa etenkin naisia, jotka altistuvat voimattomuutensa vuoksi esimerkiksi seksuaaliselle häirinnälle ja muunkaltaiselle epäoikeudenmukaiselle kohtelulle (Kalleberg 2018, 14).

Sukupuolen yhteys prekaariin työhön on kuitenkin moniulotteinen. Hypoteesin vastaisesti työn varmuus ja pysyvyys on viime vuosikymmeninä esimerkiksi Yhdysvalloissa kasvanut naisten keskuudessa ja vähentynyt miesten keskuudessa (Kalleberg 2018, 14). Jokaisen viimeaikaisen talouden taantumien jälkeen miesten työttömyys on kasvanut naisia enemmän, ja naisten osuus palkkatöissä on lisääntynyt (Standing 2011, 62–65). Vuosien 2008–2009 taloustaantumaa on kutsuttu englanniksi nimellä *mancession*, sillä perinteisten teollisuustyöpaikkojen katoaminen esimerkiksi Yhdysvalloissa on koskettanut ensisijaisesti miehiä. Miesten haasteet prekaareissa töissä ovat erilaisia kuin naisilla: miehillä työelämän epävarmuus ilmenee erityisesti pelkona saavutettujen etujen menettämisestä. (Standing 2011, 62–65.)

Vaikka jotkin nuoret saattavat nauttia prekaarista asemastaan, eivätkä halua sitoutua pitkäksi aikaa työsuhteisiin (Standing 2011, 59), monet nuoret eivät tahtomattaan kykene hankkimaan itselleen jalansijaa pysyvillä työmarkkinoilla. Nuorilla on yleisesti Euroopassa muita suurempi todennäköisyys tehdä matalasti palkattuja ja epävarmoja töitä, joissa on heikot etenemismahdollisuudet (Euroopan komissio 2004, 64), ja nuoret ovat Yhdysvalloissa yliedustettuina työttömissä, alityöllisissä ja epätyypillisissä työsuhteissa työskentelevissä (Kalleberg 2018, 16). Harjoittelut ovat erityisesti nuorille räätälöity prekaarin työn muoto, jonka avulla työnantajat voivat teettää alipalkattua työtä. Harjoittelut teetetään työvoimalla, joka on helposti korvattavissa sen vuoksi, että kilpailu harjoittelupaikoista on niin kovaa. (Standing 2011, 75–76.)

Koulutustasosta on tullut yhä tärkeämpi elämän mahdollisuuksien määrittäjä, mikä ilmenee eroina palkoissa ja työoloissa korkeakoulutettujen ja matalammin koulutettujen työllisten välillä (Kalleberg 2009, 10). Ihmisillä, jotka ovat koulutuksen avulla hankkineet itselleen työelämässä tarvittavia taitoja, on matalammin koulutettuja pienempi riski ajautua tekemään prekaareja töitä (Euroopan komissio 2004).

Etniset vähemmistöt, kuten esimerkiksi Yhdysvaltain afroamerikkalaiset, ovat pääsääntöisesti maan syntyperäistä väestöä prekaarimmassa työmarkkina-asemassa (Standing 2011, 86). Myös Suomessa etniset vähemmistöt kohtaavat jo työmarkkinoille pyrkiessään syrjintää, joka ajaa heitä heikompaan työmarkkina-asemaan (Ahmad 2005; 2020; Larja ym. 2012) ja siten myös prekaareihin töihin. Vaikka tässä tutkielmassa etniseen vähemmistöön kuulumisen toki nivoutuukin joiltain osin maahanmuuttajuuteen, ei maahanmuuttajuutta ole kuitenkaan mahdollista palauttaa pelkkään etnisyyteen. Tätä näkökulmaa tarkastellaan lähemmin luvussa 5.

4.5. Suomalainen viitekehys

Prekaaria työtä ja prekarisaatiota on hyvä tarkastella globaalien ja kansainvälisten kehityskulkujen ohella myös kansallisista viitekehyksistä käsin etenkin siksi, että prekaaria työtä tarkastellaan tässä tutkielmassa suomalaisilla työmarkkinoilla. Prekarisaatio ei ole tarkasti rajattu prosessi, joka siirtyy kansallisvaltiosta toiseen sellaisenaan. Prekarisaatiota on mahdollista mitata ja vertailla eri kansallisvaltioiden kehyksissä (ks. esim. Puig-Barrachina ym. 2014).

Suomessa, Ruotsissa ja Tanskassa työ on vähemmän prekaaria kuin muualla Euroopassa (Puig-Barrachina ym. 2014). Suomen prekarisaatiota ja sen kehitystä tarkasteltaessa on

huomioitava suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan kehitys. Erityisesti suomalaisen koulutusjärjestelmän systemaattinen kehitys on mahdollistanut sen, että osaavaa työvoimaa työmarkkinoiden vaihteleviin olosuhteisiin on ollut tarjolla 1960-luvulta lähtien. Suomen vahvat ammattiliitot ja työntekijöiden korkea järjestäytymisaste ovat edistäneet kollektiivista tulonjaon sääntelyä ja työntekijöiden oikeuksien turvaamista. (Pyöriä & Ojala 2016a, 3.)

Epätyypillisten työsuhteiden on todettu kasautuvan Suomessa naisille ja nuorille (Hulkko & Pärnänen 2006; Montén 2007; Pyöriä & Ojala 2016a). Epätyypilliset työsuhteet, kuten osa-aikatyösuhteet, keskittyvät erityisesti palvelualoille, joissa esimerkiksi vähittäiskauppa-, ravintola- ja hotellialalla suurin osa työntekijöistä on naisia (Hulkko & Pärnänen 2006). Osa-aikaisten ja määräaikaisten työsuhteiden määrä on kasvanut erityisesti Helsingissä vuosittuhanteen vaihteen nurkilla (Montén 2007), mutta toisaalta Suomen kaupunkialueiden ulkopuolella asuvilla on todettu olevan korkeampi prekaarin työn riski (Pyöriä & Ojala 2012; 2016a). Matalasti koulutetut työntekijät tekevät Suomessa muita useammin prekaareja töitä (Pyöriä & Ojala 2012; 2016a).

1930-luvun pienipalkkaisia tehdastyöntekijänaisia tutkineen Anu Suorannan (2009) mukaan Suomessa tehty epäsäännöllinen pätkä- ja silpputyö ei ole uusi asia, vaan prekaariksi mielletävää, epävarmaa ja huonosti palkattua työtä on teetetty Suomessa jo edellisen vuosisadan alusta lähtien. Kun suomalaista työelämää tarkastellaan pidemmällä aikavälillä, huomataan, että katkonaiset työsuhteet ja matalapalkkaiset työt eivät näyttäydy uutena ilmiönä, vaan pikemminkin toistuvana työsuhteiden järjestämisen ja tekemisen tapana etenkin naisilla (Suoranta 2009). Suomalaiset työmarkkinat ovat jakautuneet Suomessa naisten ja miesten ammatteihin ja tehtäviin, eli suomalaisilla työmarkkinoilla esiintyy sukupuolen mukaista ammatillista segregaatiota (Korvajärvi & Heiskanen 2019): naiset ovat suomalaisilla työmarkkinoilla asettuneet esimerkiksi hoiva- ja palvelualojen kaltaisille toimialoille, joilla epätyypilliset työsuhteet ovat perinteisesti olleet muita toimialoja yleisempiä (Jokinen ym. 2011; Korvajärvi & Heiskanen 2019).

Prekaarissa työmarkkina-asemassa olevien työntekijöiden osuuden on huomattu vaihtelevan Suomessa talouden syklien mukaisesti: laman aikana tehdään enemmän prekaareja töitä (Pyöriä & Ojala 2012; 2016a). Prekaarisuuden ulottuvuudet vaikuttaisivat akkumuloituvan naisille, nuorille, matalasti koulutetuille ja kaupunkialueiden ulkopuolella asuville, ja nämä ryhmät ovat haavoittuvammassa asemassa kasautuvan epävarmuuden lisäksi myös epäsuotuisien työolojensa ansiosta (Pyöriä & Ojala 2016a).

Pyöriän ja Ojalan (2012; 2016a) mukaan prekaarin työn lisääntyminen ilmenee Suomessa erityisesti pelkona oman työmarkkina-aseman heikentymisenä, ja tämä prekaarisuuden subjektiivinen ulottuvuus on lisääntynyt 1980-luvulta lähtien (Pyöriä & Ojala 2016a). Toteutunut työmarkkina-aseman heikentyminen ja pelko työttömyydestä ennustavat alkutuotannossa, rakennusalalla ja teollisuudessa tilastollisesti merkitsevimmin prekaaria työmarkkina-asemaa (Pyöriä & Ojala 2016a), minkä lisäksi prekaarin työn lisääntyminen näyttäisi sijoittuvan palkkatyössä ja sen ulkopuolella olevien ryhmien väliseen rajapintaan, eli esimerkiksi apuraha- ja freelancer-työntekijöille (Pyöriä & Ojala 2012).

Ojalan ja Pyöriän (2019) mukaan yksilön henkilökohtaiset epävarmuuden kokemukset, heikot tulevaisuuden työllistymisnäkymät ja tietoisuus työelämään liittyvistä riskeistä kasvattavat työkyvyttömyyseläköitymisen riskiä ja saattavat muutenkin olla objektiivisia tekijöitä relevantimpi mittari työelämän prekarisaation tutkimukselle. Edellä lueteltujen prekaariuden subjektiivisten ulottuvuuksien kasautuminen heikentää työllisten terveyttä ja työkykyä (Ojala & Pyöriä 2019).

Suomalaisen työelämän prekarisaatiota käsittelevän tutkimuksen perusteella näyttää siltä, että pelko oman työmarkkina-aseman heikentymisestä ja muut tämänkaltaiset subjektiiviset epävarmuuden kokemukset ovat pätevin prekaarin työn indikaattori. Pyöriä ja Ojala (2012) ovat kuitenkin tutkimustulostensa perusteella sitä mieltä, ettei prekaariuden esiintyvyydessä ole tapahtunut radikaaleja muutoksia 1980-luvun jälkeen. Kuten aiemmin todettiin, prekaarissa työmarkkina-asemassa olevien työntekijöiden osuus seuraa talouden suhdannevaihteluja: Suomessa työelämän prekaarius oli 1980-luvulta lähtien tarkasteltuna yleisintä 1990-luvun laman aikaan, mutta 2000-luvun talouden parempien vuosien aikana tämä tilanne jälleen normalisoitui (Pyöriä & Ojala 2012). Vuoden 2008 jälkeen prekaarin työn osuus jälleen kasvoi, muttei enää palannut 1990-luvun tasolle. Suomalaiset työmarkkinat ovat siis Pyöriän ja Ojalan tutkimustulosten valossa yhä vakaat ja toimivat. Aiemmin tässä luvussa lueteltujen prekaarin työn ulottuvuuksien ajallinen tarkastelu ei anna merkkejä siitä, että suomalaisilla työmarkkinoilla olisi merkittävästi vähemmän pysyvyyttä kuin 1980-luvulla (Pyöriä & Ojala 2012).

Prekaarius vaikuttaisi kasautuvan Suomessa tietyille haavoittuvassa asemassa oleville ryhmille, mutta Pyöriä ja Ojala (2016a, 16–17) muistuttavat, että tämä prekaariuden akkumulaatio koskettaa ainoastaan 10 prosenttia suomalaisista palkansaajista. Yksi suomalaisten työmarkkinoiden erityispiirre on Pyöriän ja Ojalan (2016a, 14) mukaan se, että Suomen julkisen sektorin tehtävissä on keskimääräistä enemmän määräaikaista

työtehtäviä, mikä vaikuttaisi siis tilastojen valossa olevan prekaariuden indikaattori. Julkisella sektorilla määräaikaista sopimuksia kuitenkin usein jatketaan ja uudelleentyöllistymisen näkymät ovat pääsääntöisesti hyviä. Tämän lisäksi suomalaiset ovat myös edelleen 1980-lukuun nähden yhtä usein koko työuransa samanlaisessa ammatissa sekä yhden ja saman työnantajan palveluksessa keskimäärin yhden vuosikymmenen verran (Pyöriä & Ojala 2012, 184). Pitkäaikainen työsuhde on Pyöriän ja Ojalan mukaan yhä suomalaisen palkkatyön normi.

Pyöriän ja Ojalan (2012, 184–185) mukaan eteläeurooppalainen prekariaattikeskustelu on siirtynyt Suomeen osittain kritiikittä, eikä suomalainen prekariaattikeskustelu ole pysynyt järjestelmällisesti osoittamaan, millaisia negatiivisia muutoksia suomalaisilla työmarkkinoilla on tapahtunut ja mihin ajankohtaan verrattuna. Eurooppalaisessa vertailussa suomalainen työikäinen on Pyöriän ja Ojalan (2012, 185) edelleen suhteellisen turvatussa asemassa, vaikka palkkatyöuralla olisikin jonkinlaista epäjatkuvuutta. Pyöriä ja Ojala (2012, 184) kysyvätkin, mistä johtuu käsitys työn prekarisaatiosta, kun tutkimusten perusteella vaikuttaa siltä, ettei työsuhteissa ole tapahtunut suuria muutoksia. On hyvä huomata, että tässä tutkielmassa ei tarkastella prekaarin työn yleisyyden ajallista muutosta, vaan tämän tutkielman tavoitteena on vertailla työllisen ulkomaalais- ja suomalaistautaisen väestön työmarkkina-asemaa poikkileikkausaineiston avulla.

Tämän tutkielman kolmannessa luvussa kuvailtiin niitä rakenteellisia muutoksia, jotka ovat johtaneet tässä luvussa kuvattuun prekaarin työn yleistymiseen. Seuraavassa luvussa tarkastellaan yhtä erityistä työllisten ryhmää, ulkomailta muuttaneita siirtolaisia, jotka ovat usein yliedustettuina erilaisissa prekaaria työmarkkina-asemaa kuvaavissa kategorioissa.

5. Ulkomailta muuttaneiden tekemä prekaari työ

Helsingin Sanomat (2019; 2020) on julkaissut selvityksiä Suomen nepalilaisten ravintoloiden työntekijöiden systemaattisesta hyväksikäytöstä. Ravintoloiden kokit ovat tulleet Nepalista Suomeen ravintoloiden omistajakartellin värvääminä ja usein niin, että työntekijät joutuvat itse maksamaan värvääjille palkkion siitä, että he saavat muuttaa Suomeen. Työntekijöiden työpäivät ovat täysin kohtuuttoman pituisia ja työstä satunnaisesti maksettava korvaus on usein riittämätön. Tämän lisäksi työntekijöitä on mahdollista uhkailla ja kiristää potkuilla, jotka tarkoittaisivat työntekijälle työperäisen oleskeluluvan menettystä.

Tämä selvitys on valitettavan kuvaava esimerkki paitsi siitä, millaista on prekaari työ, myös siitä, että tällaisia töitä teetetään nimenomaan ihmisillä, jotka ovat elämäntilanteensa vuoksi haavoittuvassa asemassa. Suomeen ulkomailta muuttaneista monet – eivät kuitenkaan läheskään kaikki – ovat tällaisessa asemassa. Tässä luvussa tarkastellaan sosiologista teoriaa siitä, miksi monet ulkomailta johonkin maahan muuttaneet ajautuvat prekaareihin töihin, ja sitä, millaiset tekijöiden on empiirisesti todettu olevan yhteydessä ulkomailta muuttaneiden prekaariin työmarkkina-asemaan sekä Suomessa että muualla maailmassa.

5.1. Ulkomailta muuttaneet houkuttelevina työntekijöinä

Työmarkkinoiden *etnistä segmentaatiota* eli työmarkkinoiden jakautumista alojen mukaan etnisyyden perusteella, on yhteiskuntatieteellisessä kirjallisuudessa jäsenneilty *duaalistien työmarkkinoiden* käsitteen avulla (Forsander 2013, 221). Työmarkkinoiden duaali-teorian mukaan työmarkkinat jakautuvat pysyvien ja turvallisten työsuhteiden primäärisektoriin sekä jatkuvuudeltaan epävarmojen ja suorittavien töiden sekundäärisektoriin, jonne monien ulkomailta muuttaneiden on todettu työllistyvän (Forsander 2013, 221).

Kuten edellisissä luvuissa todettiin, työelämä on viime vuosikymmeninä muuttunut aiempaa monimuotoisemmaksi ja dynaamisemmaksi. Työmarkkinoiden duaali-teorian avulla ei voida Annika Forsanderin (2013, 222) mukaan enää tyhjentävästi kuvata nykyajan työmarkkinoiden todellisuutta, ja ulkomailta muuttaneiden asemaa näillä uudentlaisilla työmarkkinoilla voidaan tarkastella esimerkiksi *sisääntuloammattien* avulla. Näissä suoritustason ammateissa työsuhteet ovat usein epävakaita ja epävarmoja, eikä niissä tarvita kieli- tai ammattitaitoa (Forsander 2013, 222). Sisääntuloammatit saattavat auttaa ulkomailta muuttaneita etenemään koulutustaan, ammattitaitoaan ja motivaatiotaan vastaaviin tehtäviin, mutta näin ei välttämättä kuitenkaan tapahdu (Könönen 2011, 58): on mahdollista, että ulkomailta muuttaneet jäävät *liikkuvuusansa*, eikä siirtyminen toisenlaiselle työuralle enää onnistukaan. Tällöin jotkin ammattialat saattavat alkaa leimaantua ulkomailta muuttaneiden aloiksi, mikä edistää tällaisten alojen muuttumista heikosti palkatuiksi ja aliarvostetuiksi. On mahdollista, että syntyperäinen väestö alkaa karttaa tällaisia töitä esimerkiksi siivousalalla pitäen niitä raskaina ja ”likaisina”.

Etnisyys ei riitä selittämään työmarkkinoiden jakautumista eri sektoreihin, vaan maahanmuuttajuus on etnisyyden ja kansalaisuuden sijaan se ensisijainen kategoria, jonka mukaan työmarkkinat segmentoituvat (Näre 2013a; 2013b; Wrede 2010). Maahanmuuttajuudesta on muodostunut yhtä merkittävä sosiaalinen työmarkkinakategoria kuin

vaikkapa luokasta, ”rodusta” ja kansallisuudesta (Näre 2013a, 604). Maahanmuuttajuus on ensisijainen työmarkkinoiden segmenttaatioon vaikuttava sosiaalinen kategoria myös siksi, että ulkomailta muuttaneet ovat esimerkiksi heikompien etuuksiensa vuoksi houkuttelevia työntekijöitä työnantajille. (Näre 2013b, 73.)

Joillakin aloilla työvoimapulaa halutaan korjata ulkomailta muuttaneella työvoimalla, jolla on tietynlaisia *taitoja* (engl. *skills*) (Ruhs & Anderson 2010). Työvoimapula syntyy, kun työvoiman kysyntä senhetkisillä työehdoilla (palkka ja työolot) ylittää työvoiman tarjonnan. Taloustieteellisen teorian mukaan työvoimapulasta päästään eroon hintamekanismin avulla: palkkojen nousu lisää työvoiman tarjontaa, jolloin työvoimapula katoaa. Todellisuudessa työmarkkinat eivät välttämättä toimi tämän teorian mukaisesti, sillä joillain aloilla työvoimapulaan etsitään nimenomaan ulkomailta muuttanutta työvoimaa, joka suostuu tekemään töitä matalammalla palkalla ja huonommilla työehdoilla. (Ruhs & Anderson 2010.) Näin ollen Ruhs ja Anderson (2010, 3–4) toteavat, että ”työvoimapula” on itse asiassa työnantajien pulaa oikeanlaisista työntekijöistä, jotka suostuvat tekemään näitä töitä työnantajien määrittämällä senhetkisellä palkalla ja senhetkisissä työoloissa.

Työnantajien etsimien *taitojen* käsite on monitulkintainen. Taidot voivat esimerkiksi muodollisen pätevyyden tai yhteistyökykyisyyden lisäksi pitää sisällään myös ominaisuuksia, jotka saavat työntekijän työskentelemään matalammalla palkalla ja huonommilla työehdoilla. (Ruhs & Anderson 2010.) Taidoilla voidaan siis viitata sellaisiin työntekijän ominaisuuksiin, jotka helpottavat työvoiman kontrollointia. Jotkin työntekijän ominaisuudet ovat työnantajille suotuisia, sillä ne antavat ymmärtää, että työntekijät ovat myönteisiä, yhteistyökykyisiä ja mahdollista pitää helposti kurissa. (Anderson & Ruhs 2010, 18–20.)

Ulkomailta muuttaneet saattavat olla työnantajille haluttua työvoimaa sellaisten ominaisuuksiensa vuoksi, jotka mahdollistavat työvoiman helpomman kontrolloinnin. Esimerkiksi vuokratyövoiman käyttö mahdollistaa työnantajille joustavan ja lyhytaikaisen työvoiman hyödyntämisen, ja esimerkiksi vuokratyöyritysten käyttämä työvoima saattaa paljolti koostua ulkomailta muuttaneista (Anderson & Ruhs 2010). Ulkomailta muuttaneiden työllistäminen luvussa 4.2. kuvattuihin epätyypillisiin työsuhteisiin on yleinen tapa lisätä työnantajan kontrollia työvoimasta ja siten heikentää työehtoja, kuten palkkaa ja työoloja (Castles ym. 2014, 256–257). Ulkomailta muuttaneiden palkkaaminen tarjoaa työnantajalle joustavaa työvoimaa myös sen vuoksi, että työnantaja voi aina palkata lisää

vastaavia työntekijöitä heidän sosiaalisten verkostojensa avulla (Anderson & Ruhs 2010, 32).

Yksi prekaarin työn järjestämisen muodoista on työn teettäminen itsensä työllistäjillä (engl. *contractors*). Nämä itsensä työllistäjät ovat usein muuttaneet ulkomailta: esimerkiksi Woltin kaltaisten yritysten palkkalistoilla on paljon tällaisia työntekijöitä (ks. esim. The New York Times 2019; Yle 2016), jotka esimerkiksi hankkivat itse työvälineensä ja kantavat itse onnettomuuksien ja sairastumisen riskit. Ulkomailta muuttaneet työskentelevät usein myös *epämuodollisissa töissä* (engl. *casual jobs*). Epämuodollisiin töihin palkataan työntekijöitä tekemään yksittäisiä työurakoita esimerkiksi muutamaksi tunniksi. Tällaiset työt ovat yleisiä alihankinta- ja vuokratyöyrityksillä esimerkiksi siivous- ja ravintola-aloilla. (Castles ym. 2014, 257.)

Työnantajat ovat tietoisia siitä, että ulkomailta muuttaneet ovat valmiita tinkimään työehdoistaan ja vastaanottamaan tulomaan standardeihin nähden huonosti palkattua työtä sen vuoksi, että työehdot ovat joka tapauksessa paremmat kuin työntekijöiden lähtömaissa. Koska työnantajat saavat itselleen ulkomailta muuttaneen työntekijän maan syntyperäistä väestöä alemmalla palkalla ja huonommilla työehdoilla, työnantajat alkavat suosia tällaista työvoimaa. Tämän myötä työnantajat myös räätälöivät työpaikkojensa työehtoja ulkomailta muuttaneille: esimerkiksi Isossa-Britanniassa jotkin työnantajat myöntävät avoimesti, etteivät syntyperäisen väestön työntekijät pystyisi hyväksymään matalia taitoja vaativien töiden työehtoja. (Anderson & Ruhs 2010, 29; ks. myös Könönen 2011.) Huonoihin työehtoihin suostuvan työvoiman saatavuus saattaa ylläpitää tietynlaisia tuotannon järjestelmiä: työnantajat saattavat investoida vähemmän työntekijöiden koulutukseen tai työvoimaa säästävään teknologiaan (Anderson & Ruhs 2010, 42).

Työnantajat sanovat usein, että ulkomailta muuttaneilla on syntyperäisen väestön työntekijöitä parempi *työmoraali* (engl. *work ethic*) eli asenne työntekoon. Tällaisia kommentteja kuullaan erityisesti matalapalkkaisten alojen työnantajilta. Työnantajien käsitys ulkomailta muuttaneiden paremmasta työmoraalista on peräisin siitä, että nämä työntekijät suostuvat aiemmin mainittujen ominaisuuksiensa vuoksi tekemään syntyperäisen väestön työntekijöitä useammin töitä työnantajan ehdoilla. Työnantajat saattavat suosia ulkomailta muuttanutta työvoimaa myös esimerkiksi siksi, että kyseiset työntekijät kuuluvat muita harvemmin ammattiliittoon ja siksi, että koska heillä on usein muita työntekijöitä kapeammat sosiaaliset verkostot, he suostuvat tekemään pitkiä työpäiviä ja työskentelemään epätavallisina työaikoina. Ulkomailta muuttaneet saattavat myös ottaa vastaan töitä,

joiden vaatimustaso on huomattavasti matalampi kuin mitä heidän kykyjensä perusteella olisi perusteltua olettaa. (Anderson & Ruhs 2010, 29–31.)

Työvoiman kysyntä ja tarjonta ovat ehdollisia toisilleen ja muovaavat toisiaan. On mahdollista, että tässä alaluvussa mainituista syistä työnantajat kehittävät erityisen kysynnän ulkomailta muuttaneelle työvoimalle, joka tekee heikosti palkattuja prekaareja töitä huonoissa työoloissa (Anderson & Ruhs 2010, 33). Ulkomaalaistaustaisen työvoiman käyttöä ja rekrytointia korkean palkkatason maissa voidaan kuvata *polkuriippuvuuden* käsitteen avulla: kun suuri osa työnantajan työllistämästä työvoimasta on muuttanut ulkomailta, työnantajille voi olla vaikeaa ja kallista ratkaista työvoimapulaansa muunlaisin tavoin. Se, että tilanteensa takia haavoittuvassa asemassa olevalla työvoimalla pyritään ratkaisemaan työvoimapulaa lyhyellä aikavälillä, saattaa ylläpitää sellaisia heikkoja työehtoja, jotka johtavat syntyperäisen väestön työvoiman pulaan pitkällä aikavälillä. Tällainen polkuriippuvuus voi johtaa siihen, että joistain töistä tulee ulkomailta muuttaneiden tekemiä ”likaisia” alemman statuksen töitä. ”Likaisiksi” muuttuneiden töiden statusta on vaikea palauttaa sen jälkeen, kun stigmatisoidut ryhmät ovat tehneet niitä. (Anderson & Ruhs 2010, 39.)

Työvoiman eriytymisen polkuriippuvuuden avulla ei voida tyhjentävästi ymmärtää sitä, miksi halvalle työvoimalle syntyy kysyntää: *järjestelmävaikutusten* (engl. *system effects*) käsitteellä kuvataan sitä, miten instituutiot ja sääntely työmarkkinoilla ja sen ulkopuolella synnyttävät tietynlaisen työvoiman kysyntää ja tarjontaa. Järjestelmävaikutukset saavat yhteisvaikutuksessa sosiaalisten tekijöiden – kuten sukupuolen, iän tai etnisen taustan – kanssa aikaan sen, että tietynlaiset työntekijät etsivät tietynlaisia töitä ja tulevat siten assosioituksi näihin töihin. (Anderson & Ruhs 2010, 39; Könönen 2015, 93.)

Työmarkkinoiden järjestelmävaikutukset ovat peräisin esimerkiksi työmarkkinoiden joustavoittamisesta, sääntelyn purkamisesta työmarkkinoilla, ammattiliittojen jäsenmäärän vähenemisestä ja sosiaaliturvan kannustimista (Anderson & Ruhs 2010, 42). Hyvä esimerkki järjestelmävaikutuksista on harmaan talouden ja epävirallisten töiden yleistyminen (engl. *informalization*) ja ulkomailta muuttaneen työvoiman käyttö näissä töissä. Vaikka joskus väitetään, että maahanmuutto on syynä harmaan talouden ja epämuodollisten töiden yleistymiseen, on todistettu, että ilmiöiden suhde on pikemminkin päinvastainen: uusliberalistinen työmarkkinoiden sääntelyn purkaminen ja siitä seuranneet muutokset työnantajien rekrytoinneissa ovat synnyttäneet epämuodollisia töitä esimerkiksi

palvelualoille, mikä on vetänyt puoleensa erityisesti turvattomassa oikeudellisessa asemassa olevia ulkomailta muuttaneita (Castles ym. 2014, 259).

Ulkomailta muuttavat ihmiset ja heidän joukostaan erityisesti haavoittuvimmissa asemissa olevat päätyvät usein työvoimaksi sellaisiin prekaareihin töihin, joita syntyperäinen väestö ei halua tehdä. Näin ulkomailta muuttaneiden ihmisten heikko työmarkkina-asema mahdollistaa työnantajille työvoiman joustavan hyödyntämisen, mikä kannustaa yrityksiä investoimaan ja siten ylläpitää talouskasvua (Castles ym. 2014, 260–261). Erityisen prekaarissa asemassa ja haavoittuvassa työmarkkina-asemassa ovat sellaiset ulkomailta muuttaneet, joiden heikko oikeudellinen asema heijastuu myös työelämään. Seuraavassa käsitellään lyhyesti työmarkkinoiden oikeudellisen segmentaatioon keskittynyttä sosiologista keskustelua.

5.2. Oikeudellinen segmentaatio

Työnantajat saattavat suosia tiettyjen työnhakijoita myös heidän ehdollisen oikeudellisen maahanmuuttostatuksensa vuoksi. Korkean palkkatason maissa maahanmuuttopolitiikka luokittelee maahan muuttavia erilaisiin oikeudellisiin asemiin, ja erilaiset maahanmuuttostatukset määrittävät henkilön erilaiset oikeudet ja rajoitteet työmarkkinoilla ja niiden ulkopuolella. (Anderson & Ruhs 2010, 30–31.)

Suomeen ulkomailta muuttaneiden keskinäinen eriarvoisuus perusteella heijastuu työmarkkinoille, mistä Jukka Könönen (2012; 2015) käyttää termiä *oikeudellinen segmentaatio*. Könösen (2015) mukaan maahanmuuttopolitiikka, joka jaottelee maahanmuuttajia eriarvoisiin oikeudellisiin asemiin, synnyttää edellisen alaluvun lopussa kuvattuna järjestelmävaikutuksena *eksogeenista työvoimaa*. Termillä viitataan maahanmuuttajiin, joilla ei ole pysyvää oleskeluoikeutta toisin kuin turvatussa asemassa olevalla *endogeenisella työvoimalla*. Eksogeenisen työvoiman asema on endogeenista heikompi, sillä eksogeeninen työvoima voidaan poistaa maasta, mikäli oleskeluluvan perusteet eivät täyty. (Könönen 2015, 84.)

Ulkomailta muuttaneiden oikeuksien ja oleskelun ehdollisuus lisää heidän riippuvuuttaan työnantajasta ja heikentää heidän neuvotteluasemaansa työmarkkinoilla (Könönen 2015, 107). Tiettyihin maahanmuuttostatuksiin liittyvät työntekorajoitukset saattavat työnantajan näkökulmasta tehdä kyseisten statusten työnhakijoista houkuttelevampia työntekijöitä huonosti palkattuihin prekaareihin töihin, joita tehdään keunoissa työoloissa (Anderson & Ruhs 2010, 30–31). Erityisesti ne työnantajat, joilla on hankaluuksia saada

työntekijöitään sitoutumaan tiettyihin töihin, saattavat suosia sellaisia työntekijöitä, joiden työntekomahdollisuudet ovat rajattuja heidän oikeudellisen asemansa vuoksi (Anderson & Ruhs 2010, 30–31). Esimerkiksi siivousalalla turvapaikanhakijat ja paperittomat saattavat näistä syistä olla turvatussa asemassa olevia halutumpaa työvoimaa (Könönen 2011; 2015).

Työmarkkinoiden oikeudellisen segmentaation käsitteellä voidaan paremmin ymmärtää sitä, miten oikeudellisen aseman synnyttämä elämän prekaarisuus heijastuu aiemmin mainituista syistä myös tällaisessa tilanteessa olevien ihmisten työelämään: prekaaria oikeudellista asemaa vastaa usein myös prekaari työ (Könönen 2015). Könösen (2015) mukaan maahanmuuttopolitiikan synnyttämät, haavoittuvassa asemassa olevia ulkomailta muuttaneita työllistävät työmarkkinat ovat pysyvä ilmiö, sillä pysyvän oleskeluluvan saaneiden työntekijöiden tilalle palkataan uusia prekaarissa asemassa olevia ihmisiä. Ilman oleskelulupaa maassa asuvilla ulkomailta muuttaneilla (”paperittomat”) saatetaan nähdä olevan edellisessä alaluvussa kuvattu parempi ”työmoraali”, ja he saattavat siten suostua ottamaan vastaan töitä huonommilla työehdoilla kuin maassa oleskeluluvan kanssa asuvat ulkomailta muuttaneet (Anderson & Ruhs 2010, 30–31).

Ulkomailta muuttaneen henkilön prekaarilla oikeudellisella asemalla on pitkäkestoisia negatiivisia vaikutuksia hänen työmarkkina-asemaansa ja siten häntä koskettavaan työelämän prekaarisuuteen. Toronton ulkomailta muuttaneita työntekijöitä tutkineet Luin Goldring ja Patricia Landolt (2011) selvittivät, että niillä työntekijöillä, jotka saapuivat maahan prekaarissa oikeudellisessa asemassa, oli suurempi riski ajautua ja jäädä prekaareihin töihin verrattuna niihin henkilöihin, jotka saapuivat maahan turvatussa oikeudellisessa asemassa. Yksi Goldringin ja Landoltin (2011) olennaisimmista löydöksistä oli, että myös niillä prekaarissa asemassa saapuneilla ihmisillä, joiden oikeudellinen asema oli parantunut maassaolon aikana, oli turvatussa oikeudellisessa asemassa saapuneita suurempi riski jäädä tekemään prekaareja töitä.

Tässä alaluvussa on lyhyesti esitelty tärkeää sosiologista keskustelua oikeudellisesta segmentaatiosta eli siitä, miten prekaari oikeudellinen asema tuottaa erilaisia hierarkioita myös työmarkkinoille. Keskustelu oikeudellisesta segmentaatiosta ei kuitenkaan valitettavasti ole juuri tämän tutkielman teoreettisen viitekehyksen kannalta täysin relevantti: koska tämän tutkielman analyyseissa käytetään tilastollista kyselytutkimusaineistoa, jonka vastaajilla on vakituinen kotikunta Suomessa, ei tässä tutkielmassa voida analysoida prekaareimmassa oikeudellisessa asemassa olevien ulkomailta muuttaneiden

työmarkkina-aseman prekaarisuutta. Tässä tutkielmassa käytetyn UTH-tutkimuksen kaltaisen kyselytutkimusaineiston ulkopuolelle jäävät esimerkiksi paperittomat, oleskelulupapäätöstä odottavat ja kielteisen oleskelulupapäätöksen saaneet ulkomailta muuttaneet. Aineiston vajavaisuus on tietenkin tälle tutkielmalle harmillinen puute: tämän tutkielman puitteissa ei ole mahdollista selvittää, ovatko prekaarissa oikeudellisessa asemassa olevat henkilöt muita ulkomailta muuttaneita prekaarimmassa työmarkkina-asemassa.

Goldringin ja Landoltin (2011) tutkimusta mukaillen tässä tutkimuksessa voidaan kuitenkin vertailla ulkomailta muuttaneiden työmarkkina-aseman prekaarisuutta heidän itse nimeämänsä maahanmuuton tärkeimmän syyn perusteella. Tämän tutkielman analyysseissa käytettyihin muuttujiin ja menetelmiin palataan tarkemmin luvussa 7.

5.3. Ulkomailta muuttaneet prekaareissa töissä

Edellisissä alaluvuissa on esitelty teoreettisia selityksiä sille, miksi monet ulkomailta muuttaneet päätyvät prekaareihin töihin. Ulkomailta muuttaneilla on lähes kaikissa Euroopan maahanmuuttomaissa syntyperäistä suurempi todennäköisyys olla väliaikaisissa työsuhteissa (Castles ym. 2014, 256), ja muulla tapaa prekaareiksi miellettyissä töissä (Euroopan komissio 2004, 65). Myös Yhdysvalloissa ulkomailta muuttaneet työskentelevät syntyperäistä väestöä useammin matalapalkkaisissa ja prekaareissa töissä (Kalleberg 2011, 49–52) esimerkiksi siksi, että he ovat heikomman neuvotteluasemansa vuoksi useammin valmiita ottamaan vastaan prekaareja töitä (Kalleberg 2011, 51).

Millaiset demografiset ja sosioekonomiset tekijät ovat yhteydessä siihen, että ulkomailta muuttaneet ajautuvat korkean palkkatason maissa syntyperäistä väestöä useammin prekaareihin töihin? Esimerkiksi tässä asemassa olevat naiset ovat työmarkkinoilla epäsuotuisassa asemassa sukupuolensa, etnisen taustansa ja usein myös maahanmuuttostatuksensa vuoksi (Castles ym. 2014, 257–258). Ulkomailta muuttaneet naiset ovat usein yliedustettuina huonosti palkatuissa matalan taitotason prekaareissa töissä ja kohtaavat rakenteellisia esteitä etsiessään kunnollista työtä (Premji ym. 2014). Tällaisia rakenteellisia esteitä ovat ulkomailla hankitun koulutus- ja taitotason tunnustamisen puute, syrjintä (rodun, uskonnon tai aksentin vuoksi), kielitaidon puute, tietämättömyys erilaisista palveluista sekä ammatillisten verkostojen kapeus. Prekaareja töitä tekevien ulkomailta muuttaneiden naisten kokemukset työmarkkinoilla vaikuttavat negatiivisesti naisten ja heidän perheidensä fyysiseen ja psyykkiseen hyvinvointiin, mikä hankaloittaa kunnollisen työn löytämistä entisestään. (Premji ym. 2014.)

Ulkomailta muuttaneet naiset muodostavat työmarkkinoiden näkökulmasta erityisen kategorian, joka on kasvanut lähes kaikissa korkean palkkatason maissa (Castles ym. 2014, 257–258). Tässä asemassa olevat naiset työllistyvät etenkin matalapalkkaisille hoiva- (ks. esim. Widding Isaksen 2010) ja palvelualoille, kuten kotiapulaistyöntekijöiksi (engl. *domestic workers*), joka on korkean palkkatason maissa yleinen siirtolaisnaisten ammatti (Ehrenreich & Hochschild 2002; Gavanas 2010; Lodenius & Wingborg 2008; Widding Isaksen 2010). Kotiapulaistyö on nähty hyvänä integraation väylänä ulkomailta muuttaneille naisille esimerkiksi Ruotsissa, jossa kotiapulaistyön teettämisen verotusta on kevennetty epävirallisen työn teettämisen ehkäisemiseksi (Gavanas 2010).

Hoiva- ja palvelualojen prekaareihin töihin työllistyvät koulutetut ulkomailta muuttaneet naiset ovat esimerkki siitä, kuinka korkeakaan koulutus ei takaa siirtolaisille turvaa prekaareihin työhön ajautumiselta (Goldring & Landolt 2009; Premji ym. 2014). *Koulutustaso* ei heillä korreloi esimerkiksi palkan kanssa, eikä koulutustason avulla voida ennustaa, millaiseen työhön ulkomailta muuttavat päätyvät. Siirtolaisten inhimillistä pääomaa jää täten taitojen ja koulutustason osalta usein hyödyntämättä työmarkkinoilla. Muista koulutustason kaltaisista inhimillisen pääoman piirteistä *kielitaidon* on todettu vähentävän prekaarien töiden tekemisen riskiä siirtolaisten keskuudessa. (Goldring & Landolt 2009.)

Työuran alkuvaiheen prekaarisuudella on pitkäaikaisia negatiivisia vaikutuksia siirtolaisten myöhempään työmarkkina-asemaan (Goldring & Landolt 2011). Yhteiskuntatieteellisessä työn tutkimuksessa usein ajatellaan, että ulkomailta muuttavien työmarkkina-asema paranee *maassaoloajan* karttumisen myötä (ks. esim. Linnanmäki-Koskela 2010). Työelämän prekaarisuuden osalta näin ei kuitenkaan aina ole: työuran alkuvaiheet uudessa maassa luovat pohjan sille, millaiseen työmarkkina-asemaan ulkomailta muuttava voi edetä, kun maassaoloaika karttuu. Väliaikaisella oleskeluluvalla tai ilman työlupaa saapuvilla henkilöillä, kuten opiskelijoilla, turvapaikanhakijoilla ja tilapäisiin töihin saapuneilla, on muita ulkomailta muuttavia suurempi todennäköisyys paitsi tehdä prekaareja töitä, myös jämähtää niihin. (Goldring & Landolt 2011.)

Toisen maailmansodan jälkeisinä vuosikymmeninä siirtolaiset muuttivat ensisijaisesti teollisuustyöpaikkojen perässä ja työllistyivät siten silloisissa maahanmuuttomaissa erityisesti huonosti palkattuihin töihin maiden teollisuusaloille, sillä tuotanto- ja rakennusteollisuus olivat näihin aikoihin tärkeimmät talouden kasvualat (Pugliese 1993; Wills ym. 2009, 8). Teollisuuden rakenteellinen muutos 1900-luvun jälkipuoliskolla on johtanut

siihen, että siirtolaiset ovat siirtyneet teollisuuden alojen työpaikoista *palvelualoille*, missä ulkomailta muuttaneiden työsuhteet tapaavat olla prekaareja (Goldring & Landolt 2009; Samers 2003) ja usein myös *epävirallisen talouden* (engl. *informal economy*) piirissä (Pugliese 1993). Epävirallinen talous on kaikkea sellaista tuottavaa toimintaa ja työtä, joka on piilossa valtion veroilta, sosiaaliturvalta ja työmarkkinalainsäädännöltä mutta silti muilla tavoin laillista (Williams & Windebank 2000). Epävirallista taloutta on mahdotonta täysin erottaa työsopimuksiin ja veronkantoon perustuvasta ”virallisesta” taloudesta (Gavanas 2010).

Palvelualoilla esimerkiksi siivous- ja kotiapulaistyöryitykset saattavat hyödyntää epävirallista työvoimaa (Gavanas 2010; Könönen 2011). Palvelualoilla monet ulkomailta muuttaneet työskentelevät prekaarien siivous- ja kotiapulaistöiden ohella usein myös ravintola- ja hotellialoilla sekä esimerkiksi partureissa ja pesuloissa (Samers 2003). Samoin myös esimerkiksi rakennusalojen prekaareissa töissä hyödynnetään usein siirtolaistyövoimaa (Goldring & Landolt 2009; Samers 2003). Tällaisilla toimialoilla epävirallisesti työskentelevät ulkomailta muuttaneet ovat kuvaava esimerkki joustavasta, prekaarista ja usein myös eksogeenisestä työvoimasta.

Palvelualat, joille siirtolaiset nykyään usein työllistyvät, ovat kasvaneet 1980-luvulta lähtien valtavasti erityisesti *globaaleissa kaupungeissa* (Sassen 2001), jollaiseksi Helsinkiinkin voidaan lukea (Sassen 2001, 363). Palvelualojen kasvun myötä globaalien kaupunkien työmarkkinat ovat polarisoituneet: yhtäältä palvelualat tarjoavat korkeasti palkattuja töitä korkeasti koulutetuille asiantuntijoille, ja toisaalta palvelualojen kasvu on lisännyt matalapalkkaisten ja prekaarien töiden tarjontaa globaalien kaupunkien työmarkkinoiden alimmilla tasoilla (Sassen 2001).

Siirtolaiset työskentelevät globaaleissa kaupungeissa usein esimerkiksi siivous-, hoiva-, rakennus- ja ravintola-aloilla (Wills ym. 2009). Globaalit kaupungit ovat riippuvaisia joustavasta työvoimasta, jonka keskittyminen tietyille aloille on luonut uudenlaiset *ulkomailta muuttaneiden työmarkkinat* (engl. *migrant division of labour*), jolla kuvataan ulkomaalaistaustaisten keskittymistä kantaväestön karttamille aloille (Näre 2013a; Näre 2013b; Wills ym. 2009). Sekä paperittomat että pidempään maassa asuneet tarjoavat globaalien kaupunkien palvelualoille joustavaa työvoimaa ja ovat ylliedustettuina näiden alojen matalapalkkaisissa ja prekaareissa töissä (Sassen 2001). Siirtolaistyövoima vastaa globaalien kaupunkien työmarkkinoiden alimpien tasojen suorittavista tehtävistä (Wills ym. 2009).

Vaikka maahanmuuttajuus on toki yhteydessä myös etnisen taustan ja sukupuolen kaltaisiin työmarkkinoiden kannalta olennaisiin taustamuuttujiin, maahanmuuttajuudesta on tullut globaaleissa kaupungeissa ensisijainen työmarkkinakategoria, jonka mukaan työmarkkinat segmentoituvat. Saskia Sassen (2001, 325) muistuttaa, etteivät siirtolaiset globaaleihin kaupunkeihin muuttaessaan kausaalisesti synnytä matalapalkkaisia töitä, vaan alati joustavimmiksi muuttuvat työmarkkinat pikemminkin vetävät puoleensa työvoimaa myös ulkomailta, etenkin köyhemmistä maista, ja siten sulauttavat tällaisen työvoiman osaksi globaalien kaupunkien tuotannon järjestelmää. Globaalien kaupunkien työmarkkinoiden eriytyminen maahanmuuttajuuden perusteella kytkeytyy talouselämän uusliberaaliin muutokseen, ja ulkomailta muuttaneet työskentelevät globaaleissa kaupungeissa usein esimerkiksi alihankkijoilla ja vuokratyöyrityksissä (Wills ym. 2009).

5.4. Ulkomailta muuttaneiden asema pääkaupunkiseudun työmarkkinoilla

Tässä alaluvussa tarkastellaan ulkomailta muuttaneen väestön tekemää prekaaria työtä Suomessa ja tarkemmin pääkaupunkiseudulla. Esitellään kuitenkin ensin lyhyesti, miten Suomen ulkomaalaistaustainen väestö tilastojen valossa ylipäättään työllistyy.

Suomessa asuvan ulkomaalaistaustaisen väestön työllisyysaste oli vuonna 2014 keskimäärin kymmenen prosenttiyksikköä pienempi kuin suomalaistaustaisella väestöllä (Larja & Sutela 2015). On siis hyvä huomata, että syntyperäryhmien välillä on eroja myös työllistymisessä: Suomen ulkomaalaistaustainen väestö ei siis työllisty ”edes” prekaareihin töihin samalla tapaa kuin syntyperäinen suomalaistaustainen väestö. Työllisyysaste ja sen kehitys vaihtelevat huomattavasti erilaisten taustamuuttujien mukaan: työllisyysasteen valossa parhaiten ovat Suomessa työllistyneet esimerkiksi ulkomaalaistaustaiset korkeakoulutetut, virolais-, EU-, Efta- tai Pohjois-Amerikka-taustaiset, työn tai opiskelun takia muuttaneet ja suomea vähintään edistyneellä tasolla puhuvat ulkomaalaistaustaiset. Työllisyysasteen näkökulmasta työllisyystilanne on Suomen ulkomaalaistaustaisilla vaikein turvapaikanhakija- ja pakolaistaustaisilla, ja erityisesti naisilla sellaisissa taustamäärityksissä, joista maahanmuutto on enimmäkseen pakolais- tai turvapaikanhakuperusteista. (Larja & Sutela 2015; OECD 2018.)

Jukka Könösen (2015, 107) väitöskirjatutkimuksen mukaan ulkomailta muuttaneiden tekemän työn prekarisaatio Suomen pääkaupunkiseudulla on seurausta työn ulkoistamisesta ja tehostamisesta siivous- ja ravintola-alalla. Prekarisaatio ilmenee Könösen mukaan monella tapaa. Ulkomaalaistaustaisten tekemän työn muodot ovat moninaistuneet, eli vuokratyö, lyhytaikaiset ja osa-aikaiset työsuhteet sekä pimeä työ ovat lisääntyneet.

Prekaaria työtä määrittävät vaatimus työntekijän joustavuudesta, työvuorojen ennakoidtavuus, vaihtelevat työn tilat ja ajat sekä epävarmuus siitä, jatkuuko työ enää tulevaisuudessa. Epävarmuus omasta toimeentulosta aiheuttaa sen, että ulkomaalaistaustainen työntekijä on yhä riippuvaisempi työnantajastaan: työ on ulkomaalaistaustaiselle työntekijälle ristiriitainen kokemus, sillä prekaareista olosuhteista huolimatta työstä saatu rahallinen korvaus saattaa olla ainoa keino luoda vakautta ja turvaa elämään. Pääkaupunkiseudun tilanne muistuttaa Könösen mukaan muita globaaleja kaupunkoja, joissa ulkomaalaistaustaiset huolehtivat tuotannon dynamiikan kannalta olennaisista peruspalveluista. (Könönen 2015, 107.)

Könösen (2015) laadullisessa väitöskirjatutkimuksessa prekaarius ilmenee luvussa 4.3. kuvattujen piirteiden tavoin sekä objektiivisena että subjektiivisena ilmiönä. Yhtäältä ulkomaalaistaustaisten tekemä työ on objektiivisesti ennakoimatonta ja vaatii työntekijältä joustavuutta sekä tilallista liikkuvuutta. Toisaalta prekaarius ilmenee erityisesti yksilön subjektiivisena kokemuksena tilapäisyydestä ja epävarmuudesta, joka liittyy Könösen mukaan olennaisesti myös ulkomailta tulleiden oleskelulupaprosessiin. Sekä työelämää että oleskelulupaprosessia määrittävät odottaminen, epävarmuus, ennakoimattomuus ja väliaikaisuus. Ulkomailta muuttaneiden subjektiivinen kokemus prekaariudesta saa aikaan ahdistusta ja pelkoa tulevaisuudesta. Könösen (2015) tutkimustulokset vastaavat luvussa 4.3. kuvattujen prekaariuden subjektiivisten piirteiden kirjoa: subjektiiviset epävarmuuden kokemukset, kuten väliaikaisuuden tunne ja pelko oman työmarkkina-aseman heikentymisestä vaikuttaisivat olevan selkein prekaarin työn indikaattori.

Könönen (2015) kuvaa väitöskirjassaan ulkomailta Suomeen muuttaneiden kokemuksia siivous- ja tiskaustehtävissä pääkaupunkiseudulla. Helsinki näyttäytyy näille ihmisille työn ja vapauden tilana, jossa on mahdollisuus parempaan elämään. Könösen tutkimien henkilöiden toimeentulon ja oleskelun epävarmuus lisäävät riippuvuutta työnantajasta, minkä vuoksi haavoittuvassa asemassa olevalla työntekijällä ei ole aina mahdollisuutta vaatia työehtojen noudattamista. Siivoustöiden tekeminen vahvistaa kuvaa ulkomailta muuttaneista ihmisistä yhtenäisenä suorittavia töitä tekevänä ryhmänä, ja erityisesti pidempään oleskelleet ja korkeammin koulutetut siivoustöitä tekevät ulkomailta muuttaneet kokevat sosiaalisen asemansa Suomessa turhauttavana ja työmarkkinanäkymänsä heikkoina: henkilökohtaisen osaamisen sijasta heidän työmarkkina-asemaansa määrittävät esimerkiksi etniset hierarkiat. (Könönen 2015.)

Könönen (2011; 2015) on tutkinut ulkomaalaistaustaisten tekemää prekaaria työtä myös palvelualan työnantajien näkökulmasta. Palvelualan yritysten näkökulmasta ulkomaalaiset ovat motivoituneempia, työvuorojen suhteen joustavampia ja muutenkin parempia työntekijöitä verrattuna ”hankaliin” suomalaisiin työntekijöihin. Ulkomailta tullutta työvoimareserviä on Könösen mukaan aina tarjolla ja siivousalan kaltaisilla palvelualoilla työtä on ulkoistettu ja tehostettu yksittäisiksi tehtäviksi, mikä vähentää kokoaikaisten työsuhteiden määrää: esimerkiksi siivousalalla työtä on ulkoistettu työnvälitysyrityksille, joissa työsuhteet ovat usein nollatyösopimuksia, eli työntekijä kutsutaan töihin vain tarvittaessa. Palvelualojen työnantajat eivät siis välttämättä halua sitoutua pitkäaikaisiin työsuopimuksiin. Alhaisen palkkatason lisäksi tällaiset työn organisoinnin muutokset vähentävät syntyperäisen väestön halukkuutta työskennellä palvelualojen suorittavissa tehtävissä, mikä entisestään vauhdittaa palvelualojen muutosta niin sanotuksi ulkomailta muuttaneiden alaksi.

6. Tutkimuskysymykset

Tässä tutkielmassa käsitellään ulkomailta Suomeen muuttaneiden tekemää prekaaria työtä suomalaisilla työmarkkinoilla. Tutkielman tarkoituksena on selvittää, ovatko Suomessa pysyvästi asuvat ja ulkomailta Suomeen muuttaneet työlliset syntyperäistä väestöä prekaarimmassa työmarkkina-asemassa, kun kontrolloidaan molemmille ryhmille yhteisiä demografisia ja sosioekonomisia taustamuuttujia. Sen jälkeen tarkastellaan, mitkä maahanmuuttoon liittyvät taustatekijät ovat edellä mainittujen taustamuuttujien ohella yhteydessä prekaarin työn tekemiseen ulkomaalaistaustaisten keskuudessa. Tutkimuskysymyksiä ovat seuraavat:

- 1) Ovatko Suomessa pysyvästi asuvat työlliset ulkomaalaistaustaiset syntyperäistä väestöä prekaarimmassa työmarkkina-asemassa?
- 2) Mitkä tekijät ovat yhteydessä prekaareiden töiden tekemisen riskiin työllisen ulkomaalaistaustaisen väestön keskuudessa?

Näihin kysymyksiin pyritään vastaamaan työnsosiologisen prekaarisuus-analyysin teoreettisessa viitekehyksessä. Prekaari työmarkkina-asema on teoreettisen viitekehyksen mukaisesti operationalisoitu tilastollisiksi indikaattoreiksi, joista johdetulla summamuuttujalla prekaaria työmarkkina-asemaa mitataan. Työllisen syntyperän yhteyttä prekaariin työmarkkina-asemaan elaboroidaan demografisten ja sosioekonomisten taustamuuttujien avulla. Näiden taustamuuttujien voidaan aiemman tutkimuksen valossa olettaa olevan

yhteydessä siihen, millaisilla ryhmillä on korkeampi riski olla prekaarissa työmarkkina-
asemassa.

7. Aineisto ja menetelmät

7.1. Aineisto

Tämän tutkielman aineistona käytetään *Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi* - eli UTH-tutkimuksen tuottamaa aineistoa, joka on kerätty vuosina 2014–2015. Tässä tutkielmassa käytetty UTH-tutkimuksen aineisto koostuu kahden haastattelututkimuksen aineistoista (Nieminen ym. 2015):

- 1) UTH-aineiston 3 262:n Suomessa pysyvästi asuvan 15–64-vuotiaan ulkomaalais-taustaisen henkilön käyntihaastattelusta, ja
- 2) työvoimatutkimuksen yhdistelmäaineistosta, joka muodostuu UTH-aineiston lisäksi Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen vuoden 2014 viidennen haastattelukerran aineistosta, joka koostuu 17 225 Suomessa pysyvästi asuvan 15–64-vuotiaan henkilön puhelinhaastattelusta. Heistä 747 oli ulkomaalaistaustaisia ja loput suomalaistaustaisia, joten yhdistelmäaineistossa on siis yhteensä 16 478 suomalaistaustaista ja 4 009 ulkomaalaistaustaista henkilöä.

Ulkomaalaistaustaisten vastaajien verrokkiryhmänä on tässä tutkielmassa käytetty työvoimatutkimuksen aineiston suomalaistaustaisia vastaajia.

Tässä tutkielmassa käytetään Työvoimatutkimuksen yhdistelmäaineiston tietoja ja kysymyspatteristoja. UTH- ja työvoimatutkimusten aineistot on kerätty samaan aikaan ja niiden tietosisällöt ovat yhtenevät ja tutkimusten otanta-asetelmat ovat yhdenmukaiset. Tiedot ovat keskenään vertailukelpoisia. Työvoimatutkimukseen vastanneiden 747 ulkomaalaistaustaisen hyödyntäminen kyseistä ryhmää koskevien tulosten estimoinnissa parantaa estimaattien tarkkuutta. (Nieminen ym. 2015.)

UTH-tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata vuonna 2014 Suomessa vakituisesti asuvaa ulkomaalaistaustaista väestöä, ja tutkimus onkin toistaiseksi laajin Suomessa tehty Suomen kyseistä väestöä käsittelevä väestötutkimus. Tutkimus sisältää tietoa työhön, koulutukseen, terveyteen ja hyvinvointiin liittyvistä kysymyksistä, jotka on poimittu Tilastokeskuksen työvoima- ja työolotutkimuksista sekä THL:n Alueellista terveys- ja hyvinvointi- (ATH) ja Terveys 2011 -tutkimuksista. (Nieminen ym. 2015.) UTH-tutkimus tuotti runsaasti sellaista arvokasta tietoa, jota ei ole aikaisemmin ollut näin kattavasti

saatavilla (Saukkonen & Peltonen 2018): esimerkiksi ulkomaalaistaustaisten elämäntilannetta, elintapoja, hyvinvointia tai elinoloja koskevia subjektiivisia tilastotietoja ei ole mahdollista saada suoraan Suomen sinänsä kattavista tilastorekistereistä, vaan tällaiset tiedot tulee kerätä kysely- tai haastattelumenetelmiä hyödyntämällä. Tällaisen tiedon tarve kasvaa entisestään, kun maahanmuutto Eurooppaan ja Suomeen lisääntyy. On hyvä muistaa, että tutkimuksen otoksessa ei ole mukana Suomeen vuonna 2015 tulleita pakolaisia tai turvapaikanhakijoita.

Tutkimus on toteutettu Tilastokeskuksen, Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen ja Työterveyslaitoksen yhteistyönä, osana Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen ulkomaalaistaustaisiin kohdistuvaa lisätutkimusta. Tutkimuksen haastattelut on tehty vuosien 2014 ja 2015 aikana. Haastateltavat kutsuttiin tutkimukseen kirjeellä, josta oli 32 kieliversiota, joten suurin osa vastaajista sai sen suomen ja englannin lisäksi omalla äidinkielellään. Tietojen keruu toteutettiin käynti- ja puhelinhaastatteluin, ja haastattelu oli mahdollista tehdä 12 kielellä (suomi, ruotsi, englanti, viro, ranska, venäjä, arabia, somali, soranin kurdi, persia, thai ja kiina). (Nieminen ym. 2015.)

UTH-aineiston perusjoukkoon kuuluivat 15–64-vuotiaat, vuonna 2014 Suomessa vakituisesti asuneet ulkomaalaistaustaiset, eli henkilöt, joiden molemmat vanhemmat ovat syntyneet ulkomailla. Otokseen poimittiin systemaattisella otannalla 5 449 henkilöä, joista 472 osoittautui ylipelitoksi, eli henkilöiksi, jotka sisältyvät kehikkoperusjoukkoon, vaikka he eivät kuulu tutkittaviin esimerkiksi sen vuoksi, että he ovat kuolleita tai muuttaneet pysyvästi pois Suomesta. Ylipeliton poistamisen jälkeen UTH-otoksen koko oli 4 977, jolloin tutkimuksen vastausasteeksi muodostui 65,5 prosenttia ($3\,262 / 4\,977 \approx 65,5\%$), jota voidaan pitää oikein onnistuneena tuloksena. Yliedustusta vastanneissa oli esimerkiksi naisissa, Länsi-Suomessa ja Ahvenanmaalla asuneissa sekä avioliitossa, rekisteröidyssä parisuhteessa tai asumuserossa eläneissä. Helsingissä asuneet, naimattomat ja miehet olivat vastanneissa aliedustettuina. (Nieminen ym. 2015.)

UTH-aineiston painotukseen ja vastauskadon vaikutusten oikaisemiseen käytettiin vastustodennäköisyysmalliin perustuvaa painotusta ja painojen kalibrointia. Vastustodennäköisyysmallissa UTH-aineiston vastauskatoa korjaaviksi selittäviksi muuttujiksi valikoituivat kansalaisuus, koulutus, sukupuoli, siviilisääty, asuinalue, ikäryhmä, työllisyysstatus, asuntokunnan koko, pääasiallinen toiminta, työkuukaudet vuonna 2012 ja se, onko perheessä alle 7-vuotiaita lapsia vai ei. Lopulliset painokertoimet muodostettiin kalibrointimenetelmällä, jossa hyödynnettiin Ranskan tilastovirastossa kehitettyä CALMAR-

valmisohjelmaa. Painojen kalibroinnissa käytettiin rekisteritietoina sukupuolen, iän, alueen, taustamaan ja kansalaisuuden ohella työllisyys- ja työaikatietoja työvoimatutkimuksen ja yhdistelmäaineiston kanssa samalta ajankohdalta. Näiden rekisteritietojen hyödyntämisen ansiosta voitiin varmistaa, että UTH- ja yhdistelmäaineistojen sekä työvoimatutkimuksen samaa ajankohtaa koskevat keskeiset estimaatit ovat yhdenmukaisia. (Nieminen ym. 2015.)

Tässä tutkielmassa analyysipainona on käytetty yhdistelmäaineiston ($N = 17\,225$) analyysipainoa, joka on muodostettu aiemmin kuvatuin menetelmin. Painon avulla on mahdollista estimoida muuttujien jakaumia aineistossa, jossa on yhdistetty UTH-tutkimukseen vastanneet 3 262 ulkomaalaistaustaista sekä työvoimatutkimukseen vastanneet 747 ulkomaalaistaustaista ja 16 478 suomalaistaustaista. Kaikki tässä tutkielmassa esiteltävät luvut, kuten suhteelliset prosenttiosuudet, ovat estimaatteja, eli matemaattisella menetelmällä otoshavaintoja käyttäen saatu arvio ominaisuudesta perusjoukossa eli UTH-aineiston tapauksessa 15–64-vuotiaiden, vuonna 2014 Suomessa vakituisesti asuneiden ulkomaalaistaustaisten keskuudessa. Estimaattien luotettavuuteen vaikuttavat vastauskato, mittausvirheet sekä otannasta aiheutuva satunnaisvaihtelu. Satunnaisvaihtelun aiheuttamaa otantavirhettä mittavan keskivirheen avulla voidaan laskea estimaateilla 95 prosentin luottamusväli, joiden väliin 95 prosenttia estimaateista asettuu, mikäli samasta perusjoukosta poimittaisiin otoksia loputon määrä. Tämän tutkielman luvussa 8 on raportoitu suhteellisten prosenttiosuuksien lisäksi kyseisten osuuksien 95 prosentit luottamusvälit (ks. esim. taulukko 1). (Nieminen ym. 2015.)

7.2. Käytetyt muuttujat

7.2.1. Työlliset osa-aineistona

Tämän tutkielman tilastolliset analyysit on tehty osa-aineistolla, johon kuuluvat UTH-tutkimuksen työvoimatutkimuksen yhdistelmäaineiston *työlliset* ($N = 13\,619$). Yhdistelmäaineistossa työlliseksi katsotaan (ILO:n kansainvälisen työllisen määritelmän mukaisesti) henkilö, joka on tutkimusviikolla tehnyt ansiotyötä vähintään yhden tunnin tai ollut tilapäisesti pois työstään. UTH-tutkimuksen työllisyysluvut eroavat Tilastokeskuksen työssäkäyntitilastosta siten, että rekistereihin perustuvassa työssäkäyntitilastossa työllisyyden kriteeri on tiukempi. (Larja & Sutela 2015, 73.) UTH-tutkimuksen työllisten osa-aineisto kattaa rekisterilähteisiin perustuvia työllisyystilastoja laajemmin osa-aikaisissa ja määräaikaisissa työsuhteissa työskenteleviä vastaajia (Larja & Sutela 2015), mikä on erinomainen asia prekaarin työmarkkina-aseman tilastollista tutkimista ajatellen.

Prekaarisuutta ei tämän tutkielman puitteissa voida tarkastella muun väestön kuin työllisten keskuudessa ensisijaisesti siksi, ettei UTH-aineisto sisällä tietoa siitä, onko työtön vastaaja ollut töissä tietyn ajanjakson sisällä, tai siitä, millaisia töitä hän on tehnyt. UTH-tutkimuksessa työttömiksi määritellyt vastaajat eivät ole vastanneet esimerkiksi epätyöllistä työsuhdetta kuvaaviin kysymyksiin.

7.2.2. Selitettävä muuttuja

Prekaaria työmarkkina-asemaa estimoivien analyysien vasteena käytetään tässä tutkielmassa summamuuttujaa, joka koostuu viidestä työmarkkina-aseman prekaarisuuden kriteeristä. Nämä kriteerit on valittu yhtäältä prekarisaatiota käsittelevään sosiologiseen kirjallisuuteen nojaten, ja toisaalta UTH-aineiston asettamat rajaukset huomioon ottaen. Nämä viisi muuttujaa, jotka muodostavat vasteena käytettävän summamuuttujan, ovat *alityöllisyys*, *epätyypillinen työsuhte*, *alin tulokvartiili*, *töiden etsiminen epävarman työsuhteen tai huonojen työolojen vuoksi* ja *ylikoulutus*. Näiden viiden dikotomisen muuttujan avulla voidaan tarkastella vastaajien työmarkkina-aseman prekaarisuutta sekä objektiivisesti että vastaajan omasta subjektiivisesta näkökulmasta. Muuttujat on luokiteltu uudelleen siten, että jokainen työllinen saa muuttujalle joko arvon 0 = ”ei” tai 1 = ”kyllä”.

Tässä tutkielmassa pyritään Pasi Pyöriän ja Satu Ojalan (2012; 2016a; 2016b) tutkimuksiin nojaten siihen, että summamuuttuja kuvaa mahdollisimman laajasti erilaisia prekaarisuuden piirteitä. On tärkeää, että summamuuttujan muodostavat viisi muuttujaa kuvaavat työmarkkina-aseman epävarmuutta ja sen kasautumista useasta näkökulmasta (Pyöriä & Ojala 2012, 177). Pyöriän ja Ojalan tutkimukset on tehty työolotutkimuksen aineistolla, minkä vuoksi tässä tutkielmassa ei valitettavasti voida käyttää täysin vastaavia prekaarisuutta mittaavia muuttujia kuin Pyöriällä ja Ojalalla. Tämän tutkielman analyyseissa on kuitenkin hyödynnetty joitain samankaltaisia muuttujia kuin Pyöriän ja Ojalan aiemmissa tutkimuksissa.

Tarkastellaan seuraavaksi jokaista viittä vastesummamuuttujan muodostavaa prekariaatin kriteeriä lähemmin. *Alityöllinen* vastaaja on työllinen, joka joko on osa-aikatyössä, koska koko-aikatyötä ei ollut tarjolla, oli koko tutkimusviikon pois työstä lomautuksen tai töiden puutteen takia, tai työskenteli tutkimusviikolla tavallista vähemmän työn puutteen takia. Tällaisen vastentahtoisen osa-aikaisuuden voidaan ajatella kuvaavan objektiivisesti epävarmaa ja prekaaria työmarkkina-asemaa. Pyöriä ja Ojala (2012; 2016a; 2016b) eivät ole käyttäneet osa-aikatyötä prekaarisuuden mittarina, sillä osa-aikatyötä tehdään usein vapaaehtoisesti ja toistaiseksi voimassa olevalla työsopimuksella. Tässä tutkielmassa

käytetty työvoimatutkimuksen aineisto kuitenkin mahdollistaa vastentahtoisesti osa-aikatyöllisten (= alityöllisten) erottamisen omaksi ryhmäkseen.

Epätyypillisessä työsuhteessa työskentelevien vastaajien työsuhde on joko määräaikainen tai tilapäinen, tai he työskentelevät vuokratyöntekijöinä. Työsuhteen määräaikaisuus ja tilapäisyys kuvaavat epävarmaa työmarkkina-asemaa ja jatkuvuuden puutetta. Vuokratyöntekijät ovat usein hyvin epävarmassa ja prekaarissa työmarkkina-asemassa ja tarjoavat siten yrityksille joustavaa työvoimaa esimerkiksi palvelualoille. Epätyypillinen työsuhde on yksi ilmiselvimmistä työmarkkina-aseman prekaarisuuden piirteistä.

Alimpaan tulokvartiiliin kuuluvat työlliset, joiden bruttokuukausitulot päätyöstä ovat enintään 1 050,72 €. Tuloluokkien rajat on tässä muodostettu Suomen koko väestöä koskevan vuoden 2014 tulotilaston perusteella (Saukkonen 2016; Saukkonen & Peltonen 2018). Alimpaan tulokvartiilin kuuluvalla työllisellä on siis hyvin matalat palkkatulot, ja toimeentulon niukkuutta ja epävarmuutta voidaan pitää työmarkkina-aseman prekaarisuuden piirteenä.

Neljäs prekaariuden piirre tämän tutkielman analyyseissa on se, onko vastaaja *etsinyt töitä epävarman työsuhteen tai huonojen työolojen vuoksi*. Tämä muuttuja kuvaa siis vastaajan subjektiivista käsitystä oman työmarkkina-aseman prekaarisuudesta. On mahdollista, että tähän ryhmään (1= ”kyllä”) kuuluu myös vastaajia, jotka ovat juuttuneet tämänhetkisiin prekaareihin töihinsä, koska muita töitä ei ole löytynyt.

Viimeinen summamuuttujan muodostava prekaarisuuden kriteeri on vastaajan subjektiivinen käsitys *ylikoulutuksesta*. Vastaaja on ylikoulutettu, kun hän kokee, että hänen koulutuksellaan ja taidoillaan suoriutuisi vaativammista työtehtävistä kuin nykyisessä työssä on tarjolla. Ylikoulutetuksi lukeutuminen indikoi työmarkkina-asemaa, jossa työllisen ihmillistä pääomaa jää hyödyntämättä. Ylikoulutus omaan työhön kertoo myös siitä, ettei työllisen eteneminen omalla uralla ole ainakaan toistaiseksi ollut mahdollista, minkä voidaan olettaa kertovan työmarkkina-aseman prekaarisuudesta.

Logistisen regressioanalyysin vasteena käytettävä prekaaria työmarkkina-asemaa mittaava summamuuttuja on muodostettu Pasi Pyöriän ja Satu Ojalan tutkimuksia (2012; 2016a; 2016b) mukaillen. Edellä mainitut viisi muuttujaa on aluksi koodattu dikotomisiksi, minkä jälkeen muuttujat on summattu yhteen. Tällöin summamuuttuja sai arvoja 0:n ja 5:n väliltä. Tämän jälkeen myös summamuuttuja on vielä koodattu dikotomisiksi siten, että se saa joko arvon 0 = ”1–2 prekariaatin kriteeriä” tai 1 = ”3–5 prekariaatin

kriteeriä”. Tällaisen operationalisoinnin myötä työllisen vastaajan lasketaan kuuluvan prekariaattiin, jos hänen kohdallaan täyttyy vähintään kolme aiemmin mainituista viidestä prekaarisuuden kriteeristä. Näin vastemuuttujan avulla voidaan tarkastella epävarmuuden ja työmarkkina-asemaa koskevan huono-osaisuuden *kasautumista*. Tämän operationalisoinnin logiikkaa on esitelty tarkemmin luvussa 4.3.

7.2.3. Selittävät muuttujat

Tämän tutkielman analyyseissa käytettävät selittävät muuttujat voidaan ensisijaisen selittävän muuttujan eli syntyperän ohella jakaa kolmeen ryhmään: *demografisiin, sosioekonomisiin ja maahanmuuttoon liittyviin taustamuuttujiin*. Demografiset muuttujat kuvaavat vastaajien erityisiä väestöllisiä piirteitä eli ikää, sukupuolta ja asuinalueita. Sosioekonomiset muuttujat sisältävät nimensä mukaisesti vastaajan sosioekonomista asemaa kuvaavia muuttujia: koulutusasteen, toimialan ja ammattiryhmän. Vastaajan tulot jätettiin pois selittävästä sosioekonomisista muuttujista, sillä tulot ovat jo yksi prekariaattivastemuuttujan kriteereistä. Maahanmuuttoon liittyviä muuttujia hyödynnetään analyyseissa, joissa osa-aineistona käytetään pelkkää työllistä ulkomaalaistaustaista väestöä. Tämä johtuu siitä, ettei syntyperäistä suomalaistaustaista väestöä ole millään tapaa mielekäästi luokitella maahanmuuttoon liittyvien muuttujien avulla. Tällaisia muuttujia ovat maahanmuuton syy, kielitaito, maassaoloaika ja taustamaaryhmä. Maahanmuuton syyn ja kielitaidon kaltaista tilastotietoa ei ole ennen UTH-tutkimusta ollut saatavilla Suomessa (Saukkonen & Peltonen 2018, 8).

Ensimmäisessä logistisessa regressiomallissa tarkastellaan sitä, ovatko ulkomailta muuttaneet työlliset syntyperäisen suomalaistaustaisen väestön työllisiä prekaarimmassa työmarkkina-asemassa. Tässä mallissa ensisijainen selittävä muuttuja on kaksiluokkaiseksi koodattu *syntyperä*, jonka avulla työllinen väestö jaetaan ulkomailta muuttaneisiin ulkomaalaistaustaisiin ja niin sanottuun syntyperäiseen väestöön, jota kutsutaan vastedes selkeyden vuoksi ”suomalaistaustaisiksi” (ks. Tilastokeskus 2020a). Tilastokeskus laskee ”ulkomaalaistaustaisiksi” sellaiset henkilöt, joiden molemmat vanhemmat ovat syntyneet ulkomailla (Tilastokeskus 2020a). Tämän tutkielman analyyseissa käytettävästä osa-aineistoista on jätetty pois Suomessa syntyneet työlliset, joiden vanhemmat ovat syntyneet ulkomailla, ensinnäkin siksi, että näiden – keskimäärin hyvin nuorten – työllisten määrä on vielä hyvin pieni, ja toiseksi siksi, että näin analyyseissa voidaan tarkastella pelkästään sellaisia ulkomaalaistaustaisia, jotka ovat muuttaneet Suomeen. Tämän voidaan osaltaan toivoa selkeyttävän tulosten tulkintaa.

Työlliset on jaettu analyyseja varten kolmeen *ikäryhmään*: 15–29-, 30–44- ja 45–64-vuotiaisiin. Teorian valossa voidaan olettaa, että 15–29-vuotiaiden eli nuorten työllisten keskuudessa tehdään muita enemmän prekaareja töitä, ja että työmarkkina-aseman prekaariuus on harvinaisina etenkin vanhimman ikäryhmän työllisillä, joiden voidaan olettaa vaikiinnuttaneen paikkansa työmarkkinoilla. UTH-aineistolla ei valitettavasti voida saada käsitystä vanhusten tekemästä prekaarista työstä (ks. Kalleberg 2018, 16–17; Standing 2011, 79–86).

Sukupuolta kuvaavan demografisen muuttujan avulla työllinen väestö jaetaan naisiin ja miehiin. Hypoteettisesti naisten oletetaan olevan miehiä prekaarimmassa työmarkkina-asemassa. Teorian valossa prekaarisuuden voidaan olettaa olevan yleistä erityisesti työllisten ulkomaalaistaustaisten naisten keskuudessa.

Vastaajat on jaettu kaksiluokkaiseksi koodatun *asuinalueen* mukaan pääkaupunkiseudulla ja muualla Suomessa asuviin. Asuinaluemuuttujaa voidaan pitää korvikemuuttujana globaalille kaupungille: pääkaupunkiseutu asuinalueen luokkana edustaa tämän tutkielman analyyseissa Sassenia (2001) mukaillen globaalia kaupunkia, jossa työpaikat ovat keskittyneet palvelualoille. Hypoteesina on, että työllisten työmarkkina-asema on pääkaupunkiseudulla muuta Suomea prekaarimpi, ja että tämä ero korostuu erityisesti maa-hanmuuttajien keskuudessa.

Koulutusaste on kolmiluokkainen sosioekonomista taustaa kuvaava muuttuja, jossa vastaajat jaetaan enintään perusasteen suorittaneisiin, toisen asteen tutkinnon suorittaneisiin ja korkeakoulututkinnon suorittaneisiin. Luokittelu on karkea mutta riittävä tämän tutkielman kannalta. UTH-tutkimuksen koulutusastemuuttuja on huomattavasti Suomen rekisteriaineistojen vastaavaa luotettavampi, sillä valtakunnallinen tutkintorekisteri on sisältänyt ainoastaan osan Suomeen muuttaneiden ulkomailla suoritetuista tutkinnoista (Saukkonen & Peltonen 2018, 8). UTH-tutkimuksessa tutkintorekisterin puuttuvia tietoja paikattiin vastaajilta kysytyillä koulutustiedoilla (Sutela & Larja 2015, 29).

Koulutustason yhteys prekaariin työmarkkina-asemaan vaikuttaisi olevan moniulotteinen: yhtäältä on selvää, että erityisesti matalasti koulutetut ajautuvat tekemään prekaareja töitä. Toisaalta on hyvä muistaa, että ylikoulutus on yksi prekaarin työmarkkina-aseman indikaattori, ja on perusteltua olettaa, että ylikoulutus on yleisempää korkeammin koulutettujen keskuudessa. Tässä tutkielmassa yhdeksi prekaarin työmarkkina-aseman kriteeriksi on valittu vastaajan subjektiivinen käsitys ylikouluttautuneisuudesta omaan

työhönsä (”ylikoulutus”), mikä tämän tutkielman analyysissä oletettavasti lisää korkeasti koulutettujen osuutta prekaarien töiden tekijöissä.

Toimialaa kuvaavan laatueroasteikollisen sosioekonomisen taustamuuttujan luokittelussa on käytetty Tilastokeskuksen (2020b) toimialaluokitusta, jota on ryhmien pienten N:ien vuoksi valitettavasti jouduttu luokittelemaan seitsenluokkaiseksi eli huomattavasti alkuperäistä luokitusta karkeammaksi. Oletuksena on, että työmarkkina-asema on prekaarimpi palvelualoilla, joihin tässä luokittelussa lukeutuvat tukku- ja vähittäiskauppa sekä korjaus, majoitus ja ravitsemus, sekä muut palvelut, taide ja järjestöt.

Ammattiryhmällä kuvataan työllisten karkeaa jakoa kolmeen hierarkkiseen ammattiasemaan: asiantuntijoihin, johtajiin sekä toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijöihin (tätä ryhmää kutsutaan vastedes termillä ”asiantuntijat ym.”), palvelu- ja myyntityöntekijöihin sekä suorittavien töiden tekijöihin. Hypoteettisesti on perusteltua olettaa, että työmarkkina-aseman prekaarisuus lisääntyy asiantuntijoista ym. alkaen asteittain siten, että suorittavien töiden tekijät ovat prekaareimmassa työmarkkina-asemassa.

Maahanmuuttoon liittyviä taustamuuttujia käytetään siis pelkkää ulkomaalaistaustaista väestöä koskevissa analyysissä. *Maahanmuuton* syy on viisiluokkainen muuttuja, joka kuvaa työllisen itse määrittämää maahanmuuton tärkeintä syytä. Nämä syyt ovat työ, perhesyyt tai avioliitto, pakolaisuus tai turvapaikan haku, opiskelu ja muu. Hypoteesina on, että pakolaisina ja turvapaikanhakijoina saapuneet ovat muita prekaarimmassa (ks. Goldring & Landolt 2011), ja työn vuoksi saapuneet taas vähemmän prekaarissa työmarkkina-asemassa.

Kielitaito kuvaa työllisen ulkomaalaistaustaisen suomen tai ruotsin kielen tasoa järjestysasteikollisesti. Vastaajat luokitellaan kielitaidoltaan aloittelijoiksi tai sellaisiksi, jotka eivät puhu suomea tai ruotsia lainkaan, keskitason osaajiksi, edistyneiksi osaajiksi, sekä suomea tai ruotsia äidinkielenään tai vastaavalla tasolla puhuviksi. Kielitaitoa voidaan pitää inhimillisen pääoman piirteenä, jonka pitäisi parantuessaan kohentaa myös ulkomaalaistaustaisen asemaa työmarkkinoilla (ks. esim. Goldring & Landolt 2009).

Ulkomaalaistaustaiset työlliset on luokiteltu *maassaoloajan* mukaan neljään eri ryhmään: 0–5 vuotta, 6–10 vuotta, 11–15 vuotta ja yli 15 vuotta tai tuntemattoman ajan Suomessa asuneisiin. Kun maassaoloaikaa käytetään selittävänä muuttujana, on hyvä muistaa, että maahanmuuttokohortit ovat erilaisia: tämän tutkielman aineistossa yli 15 vuotta maassa olleet ovat muuttaneet Suomeen 1990-luvulla, jolloin maahanmuutto Suomeen oli kovin

erilaista kuin nykyään. Toisin kuin yksilötason pitkittäisaineistoissa, UTH-tutkimuksen kaltaisissa poikkileikkausaineistoissa maassaoloaikaryhmien välisiä eroja ei siis voi yksiselitteisesti tulkita niin, että selitettävä piirre kehittyy kausaalisesti ajan kuluessa. Tässä tutkielmassa maassaoloajan avulla voidaan siis tarkastella esimerkiksi sitä, ovatko viiden vuoden sisällä Suomeen ulkomailta muuttaneet ulkomaalaistaustaiset *muuta maahanmuuttokohortteja* prekaarimmassa työmarkkina-asemassa.

Viimeinen maahanmuuttoon liittyvä taustamuuttuja on *taustamaaryhmä*, joka on tämän tutkielman analyyseja varten luokiteltu siten, että taustamaaryhmä toimii ensisijaisesti korvikemuuttujana oikeudellisen aseman ja prekaarin työmarkkina-aseman välisen yhteyden tarkastelulle. Vastaajan taustamaa – joka on ensisijaisesti biologisen äidin syntymävaltio, mikäli henkilön molemmat vanhemmat ovat syntyneet ulkomailla (Tilastokeskus 2020a) – jakautuu kolmeen luokkaan: Venäjään tai entiseen Neuvostoliittoon (pois lukien Baltian maat), muuhun Eurooppaan, sekä EU:n ulkopuolelta tuleviin (pois lukien ensimmäinen luokka). Sen sijaan, että taustamaamuuttujan avulla pyritäisiin selittämään prekaaria työmarkkina-asemaa yksittäisen taustamaavaltion avulla, mikä olisi pienten ryhmäkokojen vuoksi hankalaa, on muuttuja luokiteltu niin, että se kuvaa maahanmuuttajien erilaisia oikeudellisia asemia maahan muuttaessa. Teorian valossa voidaan olettaa, että EU:n ulkopuolelta muuttaneet ovat muuttaessaan olleet muita prekaarimmassa työmarkkina-asemassa, ja tämän voidaan olettaa Goldringin ja Landoltin (2009; 2011) tutkimuksia mukaillen vaikuttavan negatiivisesti myös ulkomailta muuttaneen myöhempään työuraan. Venäjältä tai entisestä Neuvostoliitosta (pois lukien Baltian maista) muuttaneet on taustamaaryhmän koon vuoksi (Nieminen ym. 2015, 215) erotettu omaksi luokakseen.

Maahanmuuttoikä olisi ollut mielenkiintoinen maahanmuuttoon liittyvä selittävä muuttuja, mutta se on jätetty monimuuttujatarkastelusta pois siksi, että sen voidaan intuitiivisesti olettaa korreloivan liian vahvasti ikäryhmämuuttujan kanssa. Selittävien muuttujien päällekkäisistä selitysosuuksista lisää seuraavassa alaluvussa.

7.2.4. Logistinen regressioanalyysi

Tämän tutkielman ensisijaisena analyysimenetelmänä käytetään logistista regressioanalyysia, joka on eräs lineaarisen regressiomallin yleistys tilanteeseen, jossa vastemuuttuja on kategorinen (Nummenmaa 2009, 330–332). Tässä tutkielmassa prekaaria työmarkkina-asemaa kuvaava vastemuuttuja on kaksiluokkainen, joten analyyseissa on käytetty binääristä logistista regressiomallia, jossa pyritään useiden selittävien muuttujien avulla ennustamaan vaihtelua selitettävässä muuttujassa eli vastemuuttujassa.

Binäärisessä logistisessa regressiossa pyritään selittävien muuttujien avulla ennustamaan, kumpaan vastemuuttujan luokkaan kukin havainto kuuluu. Tässä tutkielmassa vastesummamuuttuja on koodattu niin, että vastaaja kuuluu prekariaattiin, jos binäärinen vastesummamuuttuja saa arvon 1. Näin ollen tämän tutkielman logistisissa regressiomalleissa tarkastellaan sitä, kuinka moninkertainen veto kussakin selittävän muuttujan luokassa on kuulua prekariaattiin referenssiluokkaan nähden.

Logistisessa regressiomallissa tutkittavaa ilmiötä mitataan *vedon* käsitteen (engl. *odds*) avulla (Rita 2004; Rita ym. 2008). Veto on tapahtumien $P(1)$ ja $1 - P(1) = P(0)$ osamäärä (Alkula ym. 1994, 264), eli tässä tutkielmassa siis prekariaattiin kuulumisen ja sen vastakohtaan todennäköisyyksien välinen suhde. Mihin tahansa suhteelliseen osuuteen liittyy aina veto, joka on aina positiivinen luku (Rita 2004, 208). Veto kuvaa siis ilmiön onnistumisen todennäköisyyden suhdetta sen epäonnistumisen todennäköisyyteen. Logistisessa regressiossa selitettävänä muuttujana on tutkittavan ilmiön vedon luonnollinen logaritmi eli *logit* (Nummenmaa 2009, 334). Todennäköisyys, veto ja logit ovat erilaisia tapoja kuvata täsmälleen samaa asiaa (Menard 2002, 13).

Yhtälöksi k :n selittävän muuttujan logistiselle regressiomallille saadaan näin

$$\ln \left[\frac{P(Y = 1)}{1 - P(Y = 1)} \right] = \beta_0 + \beta_1 x_1 + \beta_2 x_2 + \dots + \beta_k x_k$$

, jossa $P(Y=1)$ kuvaa todennäköisyyttä sille, että prekaaria työmarkkina-asemaa kuvaava vastemuuttuja Y saa arvon 1, ja $1-P(Y=1)$ todennäköisyyttä sille, että näin ei tapahdu (Nummenmaa 2009, 334). Näiden todennäköisyyksien osamäärä on prekariaattiin kuulumisen veto, jonka luonnollista logaritmia eli logitia regressiomallilla estimoidaan. β_0 on mallin vakiotermi ja β_k on regressiokerroin selittävälle muuttujalle x_k . Tämän tutkielman analyyseissa käytetyt selittävät muuttujat jakautuvat ensisijaisen selittävän muuttujan eli syntyperän lisäksi demografisiin, sosioekonomisiin ja maahanmuuttoon liittyviin muuttujiin.

Logistista regressiomallia raportoidessa muuttujien regressiokertoimet eli logitit muunnetaan usein *vetosuhteiksi* (engl. *odds ratio*) (Rita 2004; Rita ym. 2008), mikä helpottaa tulosten tulkintaa. Binäärisessä logistisessa regressiossa vetosuhde kuvaa vedon muutosta saada vastemuuttujalle arvo 1 kussakin muuttujan luokassa referenssiluokkaan nähden (Tabachnick & Fidell 2014, 507). Arvoa 1 pienempi vetosuhde tarkoittaa, että veto pienenee kyseissä muuttujan luokassa, eli luokan veto on pienempi referenssiluokkaan

nähdessä, kun arvoa 1 suuremmat vetosuhteen arvot kertovat taas siitä, että veto on suurempi kyseisessä luokassa referenssiluokkaan nähden. (Nummenmaa 2009, 339–340.) Jos esimerkiksi sukupuolen yhteyttä vastemuuttujaan tarkastellessa miesten vetosuhde olisi 2 naisten referenssiluokkaan nähden, miesten veto saada vastemuuttujassa arvo 1 on kaksinkertainen naisten vetoon nähden. Tämän tutkielman analyyseissa raportoiduilla vetosuhteilla kuvataan siis kunkin selittävän muuttujan luokan vetoa saada vastemuuttujassa arvo 1 referenssiluokkaan nähden. Selittävät muuttujat on luokiteltu malleissa siten, että referenssiluokaksi on valittu muuttujan luokka, jossa prekariaattiin kuulumisen veto voidaan olettaa olevan pienin muuttujan muihin luokkiin nähden. Tämä helpottaa vetosuhteiden tulkintaa.

Tämän tutkielman analyysit on tehty Base SAS 9.4 -ohjelmiston PROC SURVEYLOGISTIC -komennolla, jonka avulla on mahdollista hyödyntää UTH-aineiston otanta-asetelman huomioon ottavia paino- ja ositemuuttujia. Painomuuttujan avulla voidaan oikaista vastauskadon vaikutuksia luvussa 7.1. kuvatuin tavoin. Ositemuuttujan avulla PROC SURVEYLOGISTIC huomioi tutkimuksen otanta-asetelman, minkä vuoksi analyyseiden regressiokertoimien luottamusvälit ovat tavallisen PROC LOGISTIC -komennon vastaavia tarkemmat.

Yksi logistisen regression olettamista on, etteivät mallin selittävien muuttujien välillä ole voimakkaita yhteyksiä eli päällekkäistä selitysosuutta. Tätä selittävien muuttujien selitysosuuksien päällekkäisyyttä kutsutaan *multikollineaarisuudeksi*, jota voidaan testata toleranssi- (engl. *tolerance*) ja VIF-arvojen (engl. *Variance Inflation Factor*) avulla SAS-ohjelmiston lineaarisen regressioanalyysin PROC REG -komennon yhteydessä. Yleisesti voidaan sanoa, että multikollineaarisuus on ongelma, mikäli muuttujien toleranssit saavat pienempiä arvoja kuin 0,2, ja mikäli muuttujien VIF-arvot ovat suurempia kuin 5 (Taanila 2010, 21). Tämän tutkielman analyyseissa käytettyjen selittävien muuttujien välillä ei esiintynyt vakavaa multikollineaarisuutta.

Tutkielman logistisessa regressioanalyysissä hyödynnetään *elaboraatioksi* kutsuttua monimuuttujamenetelmää. Elaboration logiikan avulla kahden muuttujan välistä yhteyttä tarkennetaan lisäämällä tilastolliseen malliin uusia selittäviä muuttujia, joilla saattaa olla vaikutusta ensisijaisen selittävän muuttujan ja selitettävän muuttujan yhteyteen. Elaboration tulos voi olla esimerkiksi se, että malliin lisätty muuttuja selittää täysin alkuperäisen havaitun yhteyden, tai se, että lisätty muuttuja selittää yhteyden joiltain osin. On toki myös mahdollista, ettei lisätty muuttuja vaikuta alkuperäiseen yhteyteen millään tavalla.

(Babbie 2010, 449–457). Tämän tutkielman analyysissä elaboroidaan syntyperän ja prekaarin työmarkkina-aseman yhteyttä demografisten, sosioekonomisten ja maahanmuuttoon liittyvien muuttujien avulla.

On hyvä huomata, ettei tässä tutkielmassa tehtyjen logististen regressiomallien regressio-kertoimia ja niistä johdettuja vetosuhteita voida tarkastella täysin itsenäisinä vaikutuksina vastemuuttujaan. Koska emme voi lisätä malliin kaikkia sellaisia selittäviä muuttujia, jotka tosiasiallisesti vaikuttavat tutkittavaan ilmiöön, vastemuuttujan vaihtelussa on *huomaamatta jäänyttä heterogeenisyyttä* (engl. *unobserved heterogeneity*), jonka aiheuttavat mallista pois jätetyt latentit eli piilevät selittävät muuttujat. Huomaamatta jääneen heterogeenisyyden vuoksi myös edellisessä kappaleessa mainittu logististen regressio-kertoimien elaboraatio eri mallien välillä on ongelmallista. (Mood 2010.) Tässä tutkielmassa ei puututa tällaisiin menetelmällisiin ongelmallisuuksiin tämän enempää, mutta lukijan on hyvä huomata, että kaikkiin esitettyihin monimuuttujamallien tuloksiin kannattaa suhtautua varauksella.

Logistiset regressiomallit on tässä tutkielmassa jaettu kahteen eri malliin: mallissa 1 tarkastellaan prekaarin työmarkkina-aseman riskiä koko työllisessä väestössä niin, että ensisijaisena selittävänä muuttujana on syntyperä, jonka yhteyttä vastemuuttujaan elaboroidaan demografisten ja sosioekonomisten taustamuuttujien avulla.

Mallissa 2 osa-aineistona on pelkät ulkomaalaistaustaiset työlliset, jolloin voidaan tarkastella taustamuuttujien yhteyksiä prekaarin työmarkkina-aseman riskiin erityisesti työllisen ulkomaalaistaustaisen väestön keskuudessa. Vaikka erillisten regressiomallien käyttö alkuperäisen mallin interaktioiden testaamiseen on ongelmallista (Hayes & Matthes 2009, 924; Mood 2010; Newsom ym. 2003), tässä tutkielmassa tehdään kaksi erillistä regressioanalyysia koko työlliselle väestölle ja pelkälle työlliselle ulkomaalaistaustaiselle väestölle. Näin malliin 2 voidaan sisällyttää maahanmuuttoon liittyvät taustamuuttujat, joita ensimmäisessä, koko työllistä väestöä käsittelevässä mallissa ei voitu käyttää. Tämän tutkielman mallin 2 tuloksia ei saa tulkita mallin 1 syntyperämuuttujan ulkomaalaistaustaisuutta kuvaavan luokan ja taustamuuttujien välisinä interaktioina, vaan malleja tulee tarkastella toisistaan riippumattomina.

8. Tulokset

Tässä luvussa esitellään tutkielman tilastollisten analyysien tulokset. Alaluvussa 8.1. tarkastellaan taulukoiden ja kuvioiden avulla prekariaattiin kuulumisen suhteellisia osuuksia

eri taustamuuttujien mukaan. Sitä seuraavassa alaluvussa 8.2. esitellään prekariaattiin kuulumisen riskiä estimoivien logististen regressioanalyysien tulokset.

8.1. Kuvailevia tuloksia

Taulukko 1. Prekariaatin kriteerit työllisillä syntyperän mukaan, painotettu %. Suluissa 95 prosentin luottamusvälit.

Prekariaatin kriteerit	Suomalaistaustaiset		Ulkomaalaistaustaiset	
Alityöllinen	4,8	(4,4-5,3)	9,7	(8,3-11,1)
Epätyypillinen työsuhde	15,4	(14,7-16,1)	25,1	(23-27,2)
Alin tulokvartiili (pienituloisin 25 %)	5,0	(4,6-5,4)	8,4	(7,2-9,6)
Etsinyt töitä epävarman työsuhteen tai huonojen työolojen vuoksi	5,0	(4,6-5,5)	8,0	(6,6-9,3)
Ylikoulutettu	12,2	(11,6-12,8)	26,0	(23,9-28,0)
3-5 prekariaatin kriteeriä	1,6	(1,3-1,8)	5,5	(4,5-6,5)

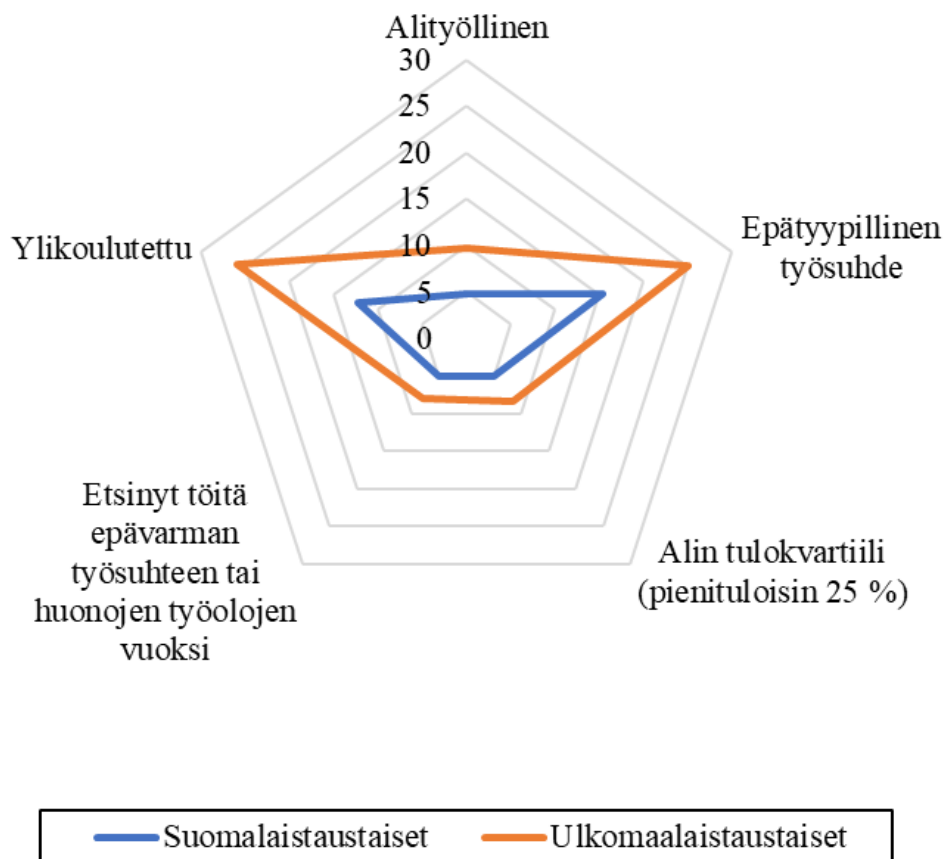
Taulukossa 1 esitellään muuttujat, jotka muodostavat prekaaria työmarkkina-asemaa kuvaavan summamuuttujan. Summamuuttuja kuvaa prekarisaatiotutkimukselle olennaista prekaarisuuden piirteiden kasautumista työllisten keskuudessa. Tätä summamuuttujaa käytetään regressiomallien vastemuuttujana.

Työllisillä ulkomaalaistaustaisilla kaikki prekariaatin kriteerit ovat yleisempiä kuin suomalaistaustaisilla, minkä lisäksi summamuuttujan kuvaavaan 3–5 prekariaatin kriteerin esiintyminen on ulkomaalaistaustaisilla yleisempää. Alityöllisyys ja ylikouluttautuneisuus ovat taulukon 1 perusteella miltei kaksi kertaa yleisempiä ulkomaalaistaustaisilla kuin suomalaistaustaisilla. 3–5 prekariaatin kriteeriä on kasautunut ulkomaalaistaustaisilla 5,5 prosenttiin ja suomalaistaustaisilla 1,6 prosenttiin työllisistä, eli ero suhteellisessa osuudessa koko työllisen väestön keskuudessa vaikuttaisi ulkomaalaistaustaisilla olevan moninkertainen suomalaistaustaisiin nähden.

Epätyypilliset työsuhteet ja (subjektiivinen) ylikouluttuneisuus vaikuttaisivat olevan yleisimpiä prekariaatin kriteerejä sekä ulkomaalais- että suomalaistaustaisilla. Jopa yksi neljästä työllisestä ulkomaalaistaustaisesta on epätyypillisessä työsuhteessa. Samoin noin neljännes työllisistä ulkomaalaistaustaisista kokee olevansa ylikoulutettu omaan työhönsä. Suomalaistaustaisilla työllisillä vastaavat luvut ovat 15,4 ja 12,2 prosenttia.

Toisaalta voitaneen sanoa, etteivät alityöllisyys, töiden etsiminen epävarman työsuhteen tai huonojen työolojen vuoksi tai kuuluminen alimpaan tuloneljänneeseen ole kovin yleisiä työllisten keskuudessa: näitä prekariaatin kriteerejä esiintyy sekä suomalais- että ulkomaalaistaustaisten keskuudessa alle 10 prosentilla työllisistä.

Kuvio 1. Prekariaatin kriteerit työllisillä syntyperän mukaan, painotettu %.

Kuviossa 1 esitetään samat suhteelliset osuudet kuin taulukossa 1. Kuvio havainnollistaa taulukossa 1 esiteltyjen muuttujien yleisyyttä ulkomaalaistaustaisten keskuudessa suomalaistaustaisiin verrattuna. Erot prekariaatin kriteereiden suhteellisissa osuuksissa suomalais- ja ulkomaalaistaustaisten välillä näyttäisivät olevan jokseenkin symmetrisiä: ne tekijät, jotka ovat yleisempiä suomalaistaustaisilla työllisillä, ovat yhtä lailla yleisempiä työllisten ulkomaalaistaustaisten keskuudessa. Suhteet näiden prekaaria työmarkkina-asemaa kuvaavien kriteereiden välillä ovat siis keskenään hyvin samankaltaiset sekä ulkomaalais- että suomalaistaustaisten keskuudessa.

Taulukko 2. 3–5 prekariaatin piirrettä työllisillä demografisten, sosioekonomisten ja maahanmuuttoon liittyvien taustamuuttujien sekä syntyperän mukaan, painotettu %. Su-
luissa 95 prosentin luottamusvälit.

	Suomalaistaustaiset		Ulkomaalaistaustaiset	
DEMOGRAFISET MUUTTUJAT				
Ikäryhmä				
15-29	4,3	(3,4-5,1)	8,5	(6-11,1)
30-44	1,2	(0,8-1,5)	5,0	(3,6-6,5)
45-64	0,6	(0,4-0,8)	3,9	(2,4-5,4)
Sukupuoli				
Mies	1,1	(0,8-1,3)	5,4	(4,1-6,8)
Nainen	2,1	(1,7-2,5)	5,5	(4,0-7,0)
Asuinalue				
Pääkaupunkiseutu	1,7	(1,2-2,3)	5,2	(3,8-6,6)
Muu Suomi	1,5	(1,3-1,8)	5,7	(4,3-7,1)
SOSIOEKONOMISET MUUTTUJAT				
Koulutusaste				
Enintään perusaste	2,7	(1,5-3,9)	5,8	(3,1-8,5)
Toinen aste	1,7	(1,4-2,1)	4,5	(3,1-5,9)
Korkea-aste	1,2	(0,9-1,5)	6,3	(4,7-7,8)
Toimiala				
Tukku ja väh. kauppa, korjaus	2,9	(1,9-3,8)	6,0	(3,0-8,9)
Teollisuus- ja maatalousalat	0,7	(0,4-1,0)	2,8	(1,3-4,4)
Majoitus ja ravitsemus	2,8	(1,0-4,5)	9,1	(5,0-13,1)
Kuljetus, varastointi & tietoliikenne	0,7	(0,2-1,3)	4,1	(1,4-6,7)
Koulutus ja tutkimus, julk. hallinto ja maanpuolustus	1,7	(1,1-2,2)	4,4	(2,0-6,7)
Terveys- ja sosiaalipalvelut	1,2	(0,7-1,6)	6,2	(3,5-8,9)
Muut palvelut, taide ja järjestöt	3,0	(2,1-4,0)	7,5	(4,7-10,3)
Ammattiryhmä				
Asiantuntijat, johtajat & toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijät	1,1	(0,8-1,4)	3,7	(2,4-5,1)
Palvelu- ja myyntityöntekijät	3,3	(2,5-4,1)	7,1	(4,7-9,4)
Suorittavien töiden tekijät	1,2	(0,8-1,6)	6,0	(4,4-7,6)
MAAHANMUUTTOON LITTYVÄT MUUTTUJAT				
Maahanmuuton syy				
Työ			2,9	(1,4-4,4)
Perhesyyt tai avioliitto			5,1	(3,7-6,4)
Opiskelu			9,3	(5,7-12,8)
Pakolaisuus, turvapaikan haku			9,0	(3,8-14,2)
Muu			7,0	(2,7-11,4)
Kielitaito				
Suomi tai ruotsi on äidinkieli tai vastaava taso			3,7	(1,8-5,6)
Edistynyt			3,6	(2,1-5,1)
Keskitaso			7,1	(5,0-9,1)
Aloittelija tai ei puhu lainkaan			7,0	(4,7-9,4)
Maassaoloaika				
0-5 vuotta			7,9	(5,2-10,6)
6-10 vuotta			5,9	(4,0-7,8)
11-15 vuotta			4,3	(2,5-6,2)
Yli 15 vuotta tai tuntematon			4,3	(2,7-6,0)
Taustamaaryhmä				
Venäjä tai entinen NL (pl. Baltian maat)			4,9	(3,1-6,6)
Muu Eurooppa			4,3	(2,8-5,9)
Muut EU:n ulkopuolelta tulevat			7,0	(5,3-8,8)
YHTEENSÄ	1,6	(1,3-1,8)	5,5	(4,5-6,5)

Taulukossa 2 esitellään selittävät taustamuuttujat. Taulukossa näkyvät prosentit ovat suhteellisia osuuksia niistä työllisistä, joilla on kussakin taustamuuttujan luokassa 3–5 prekariaatin kriteeriä.

Taulukossa 2 ilmeneviä eroja suhteellisissa osuuksissa voidaan tarkastella sekä riveittäin että sarakkeittain. Riveittäin erot ilmenevät suomalaistaustaisten ja maahanmuuttajien välillä, kun taas sarakkeittain eroja voidaan löytää syntyperäryhmän sisäisesti eri taustamuuttujien luokkien välillä.

Työllisten ulkomaalaistaustaisten osuus prekariaatissa on työllisiä suomalaistaustaisia suurempi kaikissa taustamuuttujien luokissa. Vaikuttaisi siltä, ettei ole yhtäkään taustamuuttajaluokkaa, jossa tämä työllisten ulkomaalais- ja suomalaistaustaisten suhde olisi päinvastainen. Erot syntyperäryhmien välillä vaikuttavat olevan systemaattisia, ja esimerkiksi 45–64-vuotiaiden sekä korkeakoulutettujen keskuudessa erot syntyperäryhmien suhteellisissa osuuksissa vaikuttaisivat olevan jopa yli viisinkertaisia.

Koska tässä tutkielmassa halutaan syntyperäryhmien välisten erojen lisäksi ymmärtää, mitkä tekijät ovat yhteydessä prekaariuden yleisyyteen ulkomaalaistaustaisten keskuudessa, tarkastellaan taulukossa ilmeneviä eroja suhteellisissa osuuksissa lyhyesti myös pelkkien työllisten maahanmuuttajien keskuudessa. Demografisista muuttujista erityisesti iällä näyttäisi olevan merkitystä: prekaarisuus vaikuttaisi olevan yleisempää työllisillä ulkomaalaistaustaisilla 45-vuotiaita nuoremmissa ikäluokissa. Sukupuolten ja asuinalueiden välillä eroa ei näyttäisi olevan lainkaan. Eroja ilmenee myös sosioekonomisten ryhmien välillä: esimerkiksi korkeakoulutettujen työllisten ulkomaalaistaustaisten keskuudessa prekaarisuus näyttää olevan hieman alemmin koulutettuja yleisempää. Toimialojen osalta prekaarisuus näyttäisi olevan harvinaisinta teollisuus- ja maatalousaloilla, ja yleisintä majoituksen ja ravitsemuksen aloilla sekä muiden palveluiden, taiteen ja järjestöjen aloilla. Eri ammattiryhmien keskuudessa prekaarisuus vaikuttaa harvinaisemmalta kahteen muuhun ammattiryhmään nähden asiantuntijoiden ym. keskuudessa.

Aiempiä kappaleita mukaillen taulukkoa voidaan myös lukea siten, että etsitään eroja suhteellisissa osuuksissa työllisten ulkomaalaistaustaisten luokkien välillä ja verrataan niitä suomalaistaustaisten vastaaviin eroihin. Kun tarkastellaan esimerkiksi ikäryhmiä, nähdään, että vaikka prekariaattisuus korreloi molemmissa syntyperäryhmissä negatiivisesti ikäryhmän kanssa, työllisistä 45–64-vuotiaista tai vanhemmista ulkomaalaistaustaisista n. 4 prosenttia kuuluu prekariaattiin, kun suomalaistaustaisilla sama luku on vain 0,6 prosenttia. Sukupuolten välillä ei näyttäisi olevan ulkomaalaistaustaisten keskuudessa

eroa lainkaan toisin kuin suomalaistaustaisten keskuudessa, minkä lisäksi naisten keskuudessa ero syntyperäryhmien välillä näyttäisi olevan miesten vastaavaa pienempi. Ulkomaalaistaustaisilla korkeasti kouluttautuneiden prekariaattisuus vaikuttaisi olevan koulutusasteluokkien keskuudessa suurin, kun taas suomalaistaustaisilla prekariaattisuus vähenee koulutusasteen nousun myötä. Erot ulkomaalais- ja suomalaistaustaisten välillä ovat jokseenkin yhtä suuret sekä enintään perusasteen suorittaneiden että toisen asteen tutkinnon suorittaneiden välillä, mutta korkeimmin kouluttautuneiden keskuudessa ero syntyperäryhmien välillä kuitenkin kasvaa huomattavasti. Suorittavien töiden tekijöiden prekariaattisuus vaikuttaisi olevan maahanmuuttajilla merkittävästi lähempänä palvelu- ja myyntityöntekijöiden osuutta, joka on molemmissa syntyperäryhmissä korkein. Asiantuntija- ym. tason tehtävissä prekariaattisuus vaikuttaisi ulkomaalaistaustaisilla olevan muita alempi, kun suomalaistaustaisilla suorittavien töiden tekijöiden prekariaattisuus on asiantuntijoiden ym. tapaan matala.

Seuraavassa alaluvussa esiteltävissä monimuuttujamalleissa 2.1–2.3 prekariaattisummamuuttujan vaihtelua tarkastellaan osa-aineistossa, johon on valittu ainoastaan työlliset ulkomaalaistaustaiset. UTH-tutkimuksen aineistossa on runsaasti sellaisia taustamuuttujia, joiden avulla voidaan luokitella ainoastaan ulkomaalaistaustaisia. Taulukon 2 viimeisillä riveillä esitellään näitä ulkomaalaistaustaisia luokittelevia taustamuuttujia, joiden avulla elaboroidaan prekariaattimuuttujan vaihtelua logistisessa regressiomallissa 2.3.

Maahanmuuton syyn mukaan luokiteltuna osuus prekariaattiin kuulumisessa on ymmärrettävästi matalin niillä työllisillä ulkomaalaistaustaisilla, jotka ovat kertoneet maahanmuuttonsa tärkeimmäksi syyksi työn. Opiskelun, pakolaisuuden tai turvapaikan haun vuoksi muuttaneilla työllisillä prekariaattisuus näyttäisi olevan korkein. Kielitaidon osalta prekaarisuus näyttäisi olevan harvinaisinta niiden keskuudessa, joilla on äidinkielen tai edistyneen tasoinen suomen tai ruotsin kielen taito. Samalla tapaa ymmärrettävästi prekariaattisuus näyttäisi kenties olevan hiukan muita matalampi niillä työllisillä ulkomaalaistaustaisilla, jotka ovat asuneet Suomessa yli 10 vuotta. Taustamaaryhmän mukaan luokiteltuna EU:n ulkopuolelta (muualta kuin Venäjältä tai entisestä Neuvostoliitosta, pl. Baltiasta) tulevilla vaikuttaisi olevan kenties hiukan kahta muuta taustamaaryhmää korkeampi prekariaattisuus.

8.2. Monimuuttujamallit

Tässä alaluvussa esitellään logististen regressioanalyysien tulokset. Prekariaattiin kuulumisen vedonlyöntisuhdetta, jota logististen regressioanalyysien vastemuuttujana tässä luvussa estimoidaan, kutsutaan vastedes tässä alaluvussa *prekariaattiriskiksi*.

Malleissa 1.1–1.3 tarkastellaan, miten prekariaattiin kuuluminen on yhteydessä syntyperään, ja miten eri demografiset ja sosioekonomiset taustamuuttujat ovat yhteydessä syntyperän selittämään vaihteluun. Vakioitavat demografiset ja sosioekonomiset taustamuuttujat lisätään malleihin vaiheittain, jotta voidaan tarkastella, miten eri taustamuuttujien vakioiminen vaikuttaa malliin aiemmin lisättyihin ristitulosuhteisiin. Mallissa 1.1 tarkastellaan pelkän syntyperän yhteyttä prekariaattiriskiin, malliin 1.2 on lisätty demografiset taustamuuttujat, ja malliin 1.3 on lisätty edellisten mallien muuttujien lisäksi sosioekonomiset taustamuuttujat.

Taulukko 3. Syntyperän sekä demografisten ja sosioekonomisten muuttujien yhteys työllisten prekariaattiin kuulumiseen logistisessa regressiomallissa, vetosuhteet.

	MALLI 1.1		MALLI 1.2		MALLI 1.3	
	-2LL	424641,3	-2LL	397870,1	-2LL	381530,4
	Nagelkerke R2	0,43	Nagelkerke R2	0,92	Nagelkerke R2	0,96
	Vetosuhde	95 % CI	Vetosuhde	95 % CI	Vetosuhde	95 % CI
SYNTYPERÄ						
Suomalaistaustainen	Ref.	***	Ref.	***	Ref.	***
Ulkomaalaistaustainen	3,59	*** (2,81-4,60)	3,59	*** (2,75-4,70)	3,15	*** (2,38-4,16)
DEMOGRAFISET MUUTTUJAT						
Ikäryhmä						
45-64			Ref.	***	Ref.	***
30-44			1,85	** (1,27-2,71)	1,88	** (1,28-2,75)
15-29			6,04	*** (4,26-8,55)	5,47	*** (3,80-7,86)
Sukupuoli						
Mies			Ref.	***	Ref.	*
Nainen			1,80	*** (1,37-2,37)	1,46	* (1,06-2,01)
Asuinalue						
Muu Suomi			Ref.		Ref.	
Pääkaupunkiseutu			0,99	(0,72-1,35)	1,02	(0,74-1,40)
SOSIOEKONOMISET MUUTTUJAT						
Koulutusaste						
Korkea-aste					Ref.	
Toinen aste					0,77	(0,51-1,16)
Enintään perusaste					0,99	(0,54-1,80)
Toimiala						
Terveys- ja sosiaalipalvelut					Ref.	**
Tukku ja väh. kauppa, korjaus					1,61	* (1,00-2,60)
Teollisuus- ja maatalousalat					0,73	(0,37-1,46)
Muut palvelut, taide ja järjestöt					2,32	** (1,47-3,67)
Majoitus ja ravitsemus					1,34	(0,75-2,39)
Kuljetus, varastointi & tietoliikenne					0,95	(0,47-1,92)
Koulutus ja tutkimus, julk. hallinto ja maanpuolustus					1,91	* (1,12-3,25)
Ammattiryhmä						
Asiantuntijat ym.					Ref.	**
Palvelu- ja myyntityöntekijät					2,34	** (1,44-3,79)
Suorittavien töiden tekijät					1,72	(0,97-3,08)

*: $p < 0,05$; **: $p < 0,01$; ***: $p < 0,001$; referenssiluokan kohdalla muuttujan tilastollinen merkitsevyys

$N = 13\,598$

Taulukossa 3 nähdään logististen regressiomallien 1.1–1.3 tulokset. Mallin 1.1 perusteella syntyperäryhmien välinen ero prekariaattiin kuulumisen riskissä on selkeä: ulkomaalaistaustaisten veto kuului prekariaattiin on yli kolmenkertainen suomalaistaustaisiin nähden².

² Tulkinnan kielellisestä muotoilusta ks. Rita ym. 2008, 78.

Mallissa 1.2 nähdään yhtäältä demografisten muuttujien yhteys prekariaattiin kuulumisen riskiin, ja toisaalta se, miten näiden muuttujien lisääminen vaikuttaa syntyperämuuttujan vetosuhteeseen. Ikä ja sukupuoli ovat mallin mukaan vahvasti tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä prekariaattiin kuulumisen riskiin. Ikä näyttäisi olevan systemaattisessa yhteydessä prekariaattiin kuulumiseen: prekariaattiin kuulumisen veto on 15–29-vuotiailla työllisillä tämän mallin mukaan jopa kuusinkertainen 45–64-vuotiaisiin nähden. Työllisillä naisilla on tämän mallin mukaan miehiä korkeampi riski kuulua prekariaattiin. Pääkaupunkiseudun ja muun Suomen työllisten prekariaattiriskeissä ei ole tilastollisesti merkitseviä eroja. Demografisten muuttujien lisääminen malliin ei laske syntyperämuuttujan vetosuhdetta, eli demografisten muuttujien vakioinnin jälkeen syntyperämuuttujan yhteys prekariaattiriskiin on suurin piirtein yhtä vahva kuin mallissa 1.1.

Mallissa 1.3 nähdään, mitkä sosioekonomiset taustatekijät ovat tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä prekariaattiriskiin. Sosioekonomisista taustamuuttujista toimiala ja ammattiryhmä ovat tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä prekariaattiriskiin. Toimialan mukaan prekariaattiriski on terveys- ja sosiaalipalveluihin nähden korkeampi kaupan alalla, muilla palvelualoilla, taiteen ja järjestöjen parissa, sekä koulutus-, tutkimusaloilla ja julkisessa hallinnossa ja maanpuolustuksessa. Ammattiryhmissä palvelu- ja myynti-työntekijöillä on korkeampi riski kuulua prekariaattiin asiantuntijoihin ym. nähden.

Sosioekonomisten taustamuuttujien omien yhteyksien lisäksi voidaan tarkastella, miten aiempien selittävien muuttujien kertoimet muuttuvat, kun edelliseen malliin lisätään sosioekonomiset taustamuuttujat. Syntyperämuuttujan vetosuhte pienenee sosioekonomisten taustamuuttujien vakioinnin myötä, mutta pysyy yhä suhteellisen korkeana ja tilastollisesti merkitsevä. Myös nuorimman ikäryhmän ja sukupuolen vetosuhteet pienenevät sosioekonomisten muuttujien kontrolloinnin vaikutuksesta, ja sukupuolimuuttuja on tässä mallissa myös tilastollisesti vähemmän merkitsevä. Sosioekonomiset taustamuuttujat selittävät siis jonkin verran naissukupuolen ja nuorimman ikäryhmän yhteyttä prekariaattiriskiin.

Taulukko 4. Demografisten, sosioekonomisten ja maahanmuuttoon liittyvien muuttujien yhteys työllisten ulkomaalaistaustaisten prekariaattiin kuulumiseen logistisessa regressiomallissa, vetosuhteet.

	MALLI 2.1		MALLI 2.2		MALLI 2.3	
	-2LL	59037,4	-2LL	55276,8	-2LL	53582,6
	Nagelkerke R ²	0,28	Nagelkerke R ²	0,76	Nagelkerke R ²	0,87
	Vetosuhde	95 % CI	Vetosuhde	95 % CI	Vetosuhde	95 % CI
DEMOGRAFISET MUUTTUJAT						
Ikäryhmä						
45-64	Ref.	**	Ref.	**	Ref.	*
30-44	1,32	(0,80-2,16)	1,42	(0,86-2,34)	1,37	(0,72-2,63)
15-29	2,31	** (1,37-3,87)	2,66	** (1,54-4,60)	2,40	* (1,11-5,16)
Sukupuoli						
Mies	Ref.		Ref.		Ref.	
Nainen	1,02	(0,70-1,50)	0,85	(0,55-1,33)	0,92	(0,57-1,48)
Asuinalue						
Muu Suomi	Ref.		Ref.		Ref.	
Pääkaupunkiseutu	0,93	(0,63-1,36)	0,97	(0,66-1,42)	0,99	(0,67-1,47)
SOSIOEKONOMISET MUUTTUJAT						
Koulutusaste						
Korkea-aste			Ref.	**	Ref.	**
Toinen aste			0,38	*** (0,24-0,61)	0,40	** (0,25-0,65)
Enintään perusaste			0,43	** (0,23-0,81)	0,46	** (0,24-0,87)
Toimiala						
Terveys- ja sosiaalipalvelut			Ref.		Ref.	
Tukku ja väh. kauppa, korjaus			0,76	(0,36-1,59)	0,73	(0,34-1,55)
Teollisuus- ja maatalousalat			0,33	* (0,14-0,78)	0,36	* (0,15-0,88)
Muut palvelut, taide ja järjestöt			0,87	(0,45-1,69)	0,75	(0,38-1,47)
Majoitus ja ravitsemus			1,09	(0,53-2,25)	0,91	(0,43-1,94)
Kuljetus, varastointi & tietoliikenne			0,50	(0,20-1,29)	0,43	(0,17-1,08)
Koulutus ja tutkimus, julk. hallinto ja maanpuolustus			0,75	(0,36-1,57)	0,61	(0,28-1,33)
Ammattiryhmä						
Asiantuntijat ym.			Ref.	**	Ref.	**
Palvelu- ja myyntityöntekijät			2,29	** (1,24-4,24)	2,26	* (1,18-4,36)
Suorittavien töiden tekijät			3,11	** (1,71-5,67)	2,72	** (1,44-5,14)
MAAHANMUUTTOON LIITTYVÄT TAUSTAMUUTTUJAT						
Maahanmuuton syy						
Työ					Ref.	
Perhesyyt tai avioliitto					1,50	(0,56-4,07)
Pakolaisuus, turvapaikan haku					0,81	(0,37-1,76)
Opiskelu					0,96	(0,37-2,48)
Muu					0,47	(0,19-1,17)
Kielitaito						
Äidinkieli tai vastaava taso					Ref.	
Edistynyt					0,91	(0,41-2,03)
Keskitaso					1,71	(0,75-3,88)
Aloittelija tai ei puhu lainkaan					1,73	(0,67-4,50)
Maassaoloaika						
Yli 15 vuotta tai tuntematon					Ref.	
11-15 vuotta					0,98	(0,47-2,02)
6-10 vuotta					0,98	(0,43-2,24)
0-5 vuotta					1,26	(0,51-3,13)
Taustamaaryhmä						
Muu Eurooppa					Ref.	
Venäjä tai entinen NL (pl. Baltian maat)					0,96	(0,54-1,69)
Muut EU:n ulkopuolelta tulevat					0,91	(0,53-1,58)

*: $p < 0,05$; **: $p < 0,01$; ***: $p < 0,001$; referenssiluokan kohdalla muuttujan tilastollinen merkitsevyys

$N_{2,1} = 2260$; $N_{2,2} = 2253$; $N_{2,3} = 2236$

Tapa, jolla muuttujien yhteyksiä prekariaattiriskiä elaboroidaan, on samankaltainen kuin malleissa 1.1–1.3: mallissa 2.1 tarkastellaan pelkkiä demografisten muuttujien vetosuhteita ja mallissa 2.2 tarkasteluun lisätään mallin 1.3 tapaan sosioekonomiset muuttujat.

Malliin 2.3 lisätään vielä maahanmuuttoon liittyvät taustamuuttajat, joita ei ole ollut mahdollista käyttää, kun aineisto on pitänyt sisällään suomalaistaustaisia.

Taulukossa 4 esitellään logististen regressiomallien 2.1–2.3 tulokset. Mallissa 2.1 nähdään pelkkien demografisten muuttajien yhteys työllisten ulkomaalaistaustaisten prekariaattiriskiin. Kuten koko väestössäkkin, myös työllisten ulkomaalaistaustaisten keskuudessa ikä on yhteydessä prekariaattiriskiin, mutta mallissa 2.1 30–44-vuotiaiden korkeampi vetosuhte ei ole tilastollisesti merkitsevä verrattuna 45–64-vuotiaisiin. 15–29-vuotiaiden prekariaattiriski on työllisten maahanmuuttajien keskuudessa 45–64-vuotiaita korkeampi. Sukupuolten välillä prekariaattiriskissä ei ole mallin 2.1 tulosten perusteella mitään tilastollisesti merkitsevää eroa. Pääkaupunkiseudun ja muun Suomen työllisten prekariaattiriskin välillä ei ole eroja työllisten ulkomaalaistaustaisten keskuudessa.

Malliin 2.2 on lisätty sosioekonomiset taustamuuttajat, eli koulutusaste, toimiala ja ammattiryhmä. Demografisten taustamuuttajien vetosuhteet eivät juuri muutu: sosioekonomisten taustamuuttajien vakionnin jälkeen 15–29-vuotiaat ovat yhä 45–64-vuotiaita prekaarimmassa asemassa. Sukupuoli ja asuinalue eivät mallin 2.2 tulosten perusteella ole edelleenkaan yhteydessä prekariaattiriskiin.

Kaikissa sosioekonomisissa muuttajissa on tilastollisesti merkitseviä yhteyksiä työllisten ulkomaalaistaustaisten prekariaattiriskiin. Erityisesti koulutusasteen yhteys työllisten ulkomaalaistaustaisten prekariaattiriskiin on vahva: sekä toisen asteen että enintään perusasteen suorittaneiden riski kuulua prekariaattiin on selkeästi matalampi kuin korkeakoulutetuilla työllisillä ulkomaalaistaustaisilla. Toimialoista ainoastaan teollisuus- ja maatalousaloilla työllisten ulkomaalaistaustaisten prekariaattiriski on hiukan matalampi terveys- ja sosiaalipalveluihin nähden. Muilla toimialoilla eroja ei ole. Ammattiryhmien osalta sekä palvelu- ja myyntityöntekijöillä että suorittavien töiden tekijöillä on asiantuntijoita ym. korkeampi prekariaattiriski työllisten ulkomaalaistaustaisten keskuudessa.

Malliin 2.3 lisätään maahanmuuttoon liittyvät muuttajat. Demografisista muuttajista iän tilastollinen merkitsevyys heikkenee, mutta yhteys pysyy yhä samana kuin malleissa 2.1–2.2. Sosioekonomisten taustamuuttajien yhteydet säilyvät jotenkin samankaltaisina, mutta joidenkin luokkien tilastollinen merkitsevyys heikkenee (toisen asteen suorittaneiden prekariaattiriski korkeakoulutettuihin nähden, palvelu- ja myyntityöntekijöiden riski asiantuntijoihin ym. nähden).

Mallin 2.3 tulosten perusteella yksikään maahanmuuttoon liittyvistä muuttajista ei ole tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä maahanmuuttajien prekariaattiriskiin. Taulukon 4 perusteella voitaneen sanoa, etteivät maahanmuuttoon liittyvät muuttajat tarjoa minkäänlaista uutta informaatiota siitä, mitkä tekijät ovat yhteydessä työllisten ulkomaalaistaustaisten prekariaattiriskiin.

9. Pohdinta

9.1. Tulosten pohdinta

Tämän tutkielman tulosten perusteella suomalaisilla työmarkkinoilla esiintyy prekaarisuutta, eli työelämän epävarmuutta, arvaamattomuutta ja turvattomuutta, jolla on sekä objektiivisia että subjektiivisia piirteitä. Etenkin epätyypilliset työsuhteet ja kokemus ylikouluttaneisuudesta ovat melko tavallisia sekä ulkomaalais- että suomalaistaustaisten työllisten keskuudessa. Aiempien tutkimusten mukaan riski sille, että työllinen on prekaarissa työmarkkina-asemassa, vaihtelee erilaisten taustatekijöiden mukaan. Myös tämän tutkielman tulosten perusteella työllisten välillä on eroja siinä, kuinka suuri riski heillä on tehdä prekaareja töitä. Kun työllisen syntyperä on kontrolloitu, koko työllisen väestön keskuudessa työmarkkina-aseman prekaarisuus on yleisintä 15–29-vuotiailla, naisilla, palvelu-, koulutus- ja julkisilla aloilla, sekä palvelu- ja myyntityöntekijöiden keskuudessa. Näistä ryhmistä erityisesti 15–29-vuotiaiden riski kuulua prekariaattiin oli huomattavasti suurempi 45–64-vuotiaisiin nähden: tulosten perusteella voidaan sanoa, että ensisijainen prekaariin työmarkkina-asemaan yhteydessä oleva tekijä on työllisen ikä.

Tämän tutkielman ensimmäinen tutkimuskysymys oli, ovatko Suomessa pysyvästi asuvat työlliset ulkomaalaistaustaiset syntyperäistä väestöä prekaarimmassa työmarkkina-asemassa. Analyysien tulosten perusteella työllisen syntyperä on yhteydessä prekaariin työmarkkina-asemaan. Tämä tulos on linjassa aiemman tutkimuskirjallisuuden kanssa.

Tapa, jolla ulkomailta muuttaneiden työmarkkina-aseman prekaarisuutta vertaillaan tässä tutkielmassa syntyperäiseen suomalaistaustaisten väestöön, nojaa ryhmäkohtaiseen ajatteluun (engl. *groupism*), joka synnyttää keinotekoisen dikotomian työllisten välille heidän syntyperänsä perusteella. Analyyseissa käytetyt kaksi syntyperäryhmää ovat hyvin heterogeenisiä, eikä näiden tilastolliseen luokitteluun perustuvien ryhmien jäsenillä ole välttämättä mitään syytä kokea yhteenkuuluvuutta ryhmien muiden jäsenten kanssa. Tämä seikka on hyvä pitää mielessä tutkielman tuloksia tulkitessa.

Tutkielman logistisessa regressiomallissa 1 syntyperän yhteyttä prekaarin työmarkkina-asemaan on elaboroitu demografisten ja sosioekonomisten taustamuuttujien avulla. Demografisten taustamuuttujien vakiointi ei muuta syntyperän yhteyttä prekariaattiriskiin lainkaan, eli ulkomailta muuttaneiden korkeampaa riskiä suomalaistaustaisiin nähden ei voi selittää syntyperäryhmien eroilla demografisten muuttujien ryhmien jakaumissa. Ulkomaalaistaustaiset vaikuttavat siis olevan ikäryhmästään, sukupuolestaan ja asuinalueestaan riippumatta suomalaistaustaisia prekaarimmassa työmarkkina-asemassa.

Sosioekonomisten muuttujien kontrollointi pienentää ulkomaalaistaustaisten riskiä suomalaistaustaisiin nähden, mutta sosioekonomisten taustamuuttujien kontrolloinninkin jälkeen ulkomaalaistaustaisten veto on yli kolminkertainen suomalaistaustaisiin nähden. Yhtäältä tämän voi tulkita niin, että aiemmissa malleissa huomattu yhteys selittyy näiltä osin eroilla ulkomaalais- ja suomalaistaustaisten välisissä koulutusaste-, toimiala- ja ammattiryhmäjakaumissa. Toisaalta tämä havainto tarkoittaa sitä, etteivät edes erot sosioekonomisten muuttujien jakaumissa voi tyhjentävästi selittää eroja ulkomaalais- ja suomalaistaustaisten välillä. Taustamuuttujien kontrolloinnin jälkeen maahanmuuttajuuden yhteys prekaariin työmarkkina-asemaan on selkeä: pelkästään se, että työllinen on muuttanut Suomeen ulkomailta, näyttäisi olevan yhteydessä suurempaan prekariaattiriskiin.

Tässä tutkielmassa syntyperäisesti suomalaista väestöä vertaillaan ulkomailta Suomeen muuttaneisiin työllisiin, ei eksplisiittisesti etnisiin vähemmistöihin. Syntyperämuuttujalla mitataan ensisijaisesti maahanmuuttajuutta, vaikka se toki pitääkin sisällään vastaajan etniseen taustaan liittyviä piirteitä. Tilastollisessa tutkimuksessa etnistä taustaa mittaavan muuttujan käyttö on hankalaa: esimerkiksi ulkomaalaisen kuuloisen nimen vaikutusta työmarkkina-asemaan on huomattavasti järkevämpää tutkia sellaisin koeasetelmin, jotka ovat ensisijaisesti laadullisia (ks. esim. Ahmad 2005; 2020). Tilastollisessa tutkimuksessa etnisyyttä tulisi mitata taustamuuttujan avulla, mikä johtaisi yksittäisten maiden liian pienten ryhmäkokojen vuoksi siihen, että taustamaita tulisi ryhmitellä esimerkiksi maantieteellisten sijaintien mukaan (ks. esim. Nieminen ym. 2015; Saukkonen 2016; Saukkonen & Peltonen). Tämän tutkielman regressiomallissa 1, joka sisältää ulkomaalaistaustaisten lisäksi suomalaistaustaisten verrokkiryhmän, ei tämänkaltaisen etninen luokittelu olisi menetelmien valossa mahdollista.

Mallissa 2 vastataan tutkielman jälkimmäiseen tutkimuskysymykseen: mitkä tekijät ovat yhteydessä prekaareiden töiden tekemisen riskiin ulkomaalaistaustaisten työllisten keskuudessa? 15–29-vuotiaat työlliset ulkomaalaistaustaiset ovat 45–64-vuotiaita ulkomailta

muuttaneita prekaarimmassa työmarkkina-asemassa, ja nuorimman ikäryhmän riski näyttäisi nousevan hieman, kun sosioekonomiset muuttajat kontrolloidaan. Tämä tarkoittaa sitä, että kun ikäryhmien väliset erot sosioekonomisten tekijöiden jakaumissa kontrolloidaan, iän merkitys kasvaa. Voidaan siis sanoa, että nuoret työlliset ulkomaalaistaustaiset ovat muita prekaarimmassa työmarkkina-asemassa sosioekonomisesta taustastaan riippumatta. Kun malliin lisätään maahanmuuttoon liittyvät muuttajat, ikäryhmän tilastollinen merkitsevyys heikkenee, mutta yhteys pysyy samana. Tämä ikäryhmän yhteys prekaariin työmarkkina-asemaan kuvastaa, kuinka nuorilla on vanhempia ikäluokkia suurempi riski tehdä prekaareja töitä myös ulkomailta muuttaneiden työllisten keskuudessa. Näiden tulosten perusteella voi olla mahdollista, että myös ulkomailta muuttaneiden keskuudessa työllisen asema muuttuu iän myötä hiukan varmemmaksi.

Sukupuolten välillä ei ole tilastollisesti merkitseviä eroja prekariaattiriskissä ulkomailta muuttaneiden työllisten keskuudessa. Teoria ulkomailta muuttaneiden naisten erityisen prekaarista työmarkkina-asemasta ei näin ollen saa tukea tämän tutkielman tuloksista. Näiden tulosten perusteella sukupuoli ei ole sellainen määrittävä tekijä, joka olisi erityisessä yhteydessä prekariaattiin kuulumisen riskiin ulkomailta muuttaneiden keskuudessa. Voi toki olla, että koska tämän tutkimuksen aineisto ei välttämättä pidä sisällään epävirallisen talouden piirissä työskenteleviä, ulkomailta muuttaneet naiset ovat Suomessa tosiasiallisesti miehiä prekaarimmassa työmarkkina-asemassa. Tähän emme voi tämän tutkielman tulosten perusteella valitettavasti ottaa tämän enempää kantaa.

Myöskään eri asuinalueilla elävien ulkomailta muuttaneiden työllisten välillä ei ole eroja prekariaattiin kuulumisessa. Analyyseissa pääkaupunkiseudulla asuminen on rinnastettu globaalissa kaupungissa asumiseen, joten tulosten perusteella voidaan sanoa, etteivät tulokset tue teoriaa siitä, että siirtolaiset työskentelevät prekaareissa töissä erityisesti globaaleissa kaupungeissa. Prekaareja töitä on varmasti suurissa kaupungeissa lukumäärällisesti enemmän, mutta tämän tutkielman tulosten perusteella voidaan sanoa, ettei asuinalue määritä sitä, kuinka suuri riski ulkomailta muuttaneella on tehdä prekaareja töitä Suomessa. Kenties Suomen pääkaupunkiseutu ei tässä mielessä eroa tilastollisesti Suomen muista kaupunkiseuduista niin paljon, että alueiden välillä olisi tilastollisesti merkitseviä eroja.

Yksi tämän tutkielman mielenkiintoisimmista tuloksista on se, että sekä toisen asteen että enintään perusasteen suorittaneiden riski kuulua prekariaattiin on huomattavasti matalampi kuin korkeakoulutetuilla ulkomailta muuttaneilla työllisillä. Tämä ei ole täysin

linjassa aiemman tutkimuskirjallisuuden kanssa, mutta käy tämän tutkielman kehyksessä järkeen: noin 25 % ulkomaalaistaustaisista työllisistä kokee olevansa ylikouluttautuneita omaan työhönsä (ks. taulukko 1), ja on perusteltua olettaa, että tämä ryhmä pitää sisällään etenkin korkeakoulutettuja. Ulkomailta muuttaneiden korkeakoulutettujen muita korkeampi riski kuulua prekariaattiin kielii siitä, että nämä työlliset ovat jääneet liikkuvuusaansa (Forsander 2013; Könönen 2011), eivätkä ole päässeet etenemään prekaareista sisääntuloammateistaan (Forsander 2013) edelleen koulutustaan ja ammattitaitoaan vastaaviin tehtäviin. Yksi mahdollinen korkeakoulutettujen prekariaattiriskiä nostava tekijä on myös ulkomailta hankitun koulutus- ja taitotason tunnustamisen puute. Ulkomailta muuttaneiden korkeakoulutettujen inhimillistä pääomaa jää tämän tutkielman tulosten perusteella hyödyntämättä erityisesti niiden keskuudessa, jotka ovat ylikouluttautuneita omaan työhönsä. On mahdollista, että prekaarin työmarkkina-aseman subjektiiviset mittarit, eli ylikoulutus ja uusien töiden etsiminen, ovat matalammin koulutettujen keskuudessa harvinaisempia: matalammin koulutetut saattavat kokea olevansa tyytyväisempiä omaan asemaansa liikkuvuusaansa jämähtäneisiin korkeakoulutettuihin nähden. Koulutusasteen yhteys prekaariin työmarkkina-asemaan ei muutu, kun maahanmuuttoon liittyvät muuttajat kontrolloidaan: ulkomailta muuttaneet korkeakoulutetut ovat siis muita prekaarimassa työmarkkina-asemassa maahanmuuttoon liittyvistä piirteistään riippumatta. Ei voida sanoa, että esimerkiksi pakolaisina tai turvapaikanhakijoina maahan muuttaneet korkeakoulutetut olisivat prekaarimassa asemassa kuin korkeakoulutetut, jotka ovat maininneet maahanmuuttonsa tärkeimmäksi syyksi työn.

Teollisuus- ja maatalousaloilla työskentelevät ulkomailta muuttaneet ovat vähemmän prekaarissa työmarkkina-asemassa kuin terveys- ja sosiaalipalvelualoilla työskentelevät. Palvelualoilla työskentelevät ulkomaalaistaustaiset eivät siis näiden tulosten perusteella ole muita prekaarimassa työmarkkina-asemassa, vaikka näin voitaisiinkin teorian valossa odottaa. Ulkomailta muuttavat ajautuvat prekaariin työmarkkina-asemaan aloilla, joissa työnantajien on vaivatonta löytää prekaareihin töihin työntekijöitä, jotka ovat ulkomailta muuton takia usein muita haavoittuvammassa asemassa. Työnantajat hyötyvät joustavasta työvoimavarannosta, johon kuuluvat henkilöt erinäisistä syistä joutuvat ottamaan vastaan muiden välttelemiä töitä. Yksi selitys teollisuus- ja maatalousalojen työntekijöiden vähemmän prekaariin työmarkkina-asemaan voisi olla se, että näillä aloilla vaaditaan erityiseen ammattiin koulutettua työvoimaa, jota ei pystytä taitovaatimusten vuoksi rekrytoimaan yhtä joustavasti kuin joillekin muille aloille. Toisaalta myös referenssiryhmään eli terveys- ja sosiaalialoille tarvitaan koulutettua työvoimaa, joten tätä

selitystä ei voida pitää täysin tyhjentävänä. Näiden tulosten epävarmuus ja mallin vetosuhteiden suuret luottamusvälit saattavat johtua myös muuttujien lukumääriltään pienistä luokista, joten tuloksista ei ehkä kannata vetää mitään kovin lopullisia johtopäätöksiä.

Ammattiryhmien osalta sekä palvelu- ja myyntityöntekijöillä että suorittavien töiden tekijöillä on asiantuntijoita ym. korkeampi prekariaattiriski. Tämä tulos käy järkeen: työmarkkina-asema on vähemmän prekaari ammateissa, joihin lähtökohtaisesti tarvitaan korkeampaa koulutusta. On perusteltua olettaa, että ulkomailta muuttaneet korkeakoulutetut alemmissa ammattiryhmissä paitsi kokevat asiantuntijoina ym. työskenteleviä todennäköisemmin olevansa prekaarissa työmarkkina-asemassa, myös työskentelevät useammin objektiivisesti prekaareissa työolosuhteissa.

Yksikään maahanmuuttoon liittyvä muuttuja ei ole tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä työllisen prekariaattiriskiin. Ulkomailta muuttaneet työlliset ovat siis tulosten perusteella näiden muuttujien osalta tasavertaisessa työmarkkina-asemassa. On mahdollista, että kattavammalla aineistolla ja suuremmilla ryhmäko'illa eroja olisi löytynyt. On kuitenkin hyvä muistaa, että pienet ryhmäkoot eivät voi tyhjentävästi selittää erojen puuttumista maahanmuuttoon liittyvien muuttujien luokissa, sillä muiden muuttujien osalta löytyi tilastollisesti merkitseviä eroja: voidaan sanoa, että näiden tulosten perusteella maahanmuuttoon liittyvät muuttajat eivät ole ensisijaisia työmarkkina-aseman prekaarisuuteen yhteydessä olevia tekijöitä. Esimerkiksi Suomeen työperäisesti muuttaneet ovat siis tulosten perusteella yhtä prekaarissa asemassa kuin muista syistä muuttaneet, eikä esimerkiksi pakolais- tai turvapaikanhakijatausta ole näiden tulosten perusteella yhteydessä työllisen prekariaattiriskiin. Hypoteettisesti on voitu olettaa, että ainakin pakolaisina ja turvapaikanhakijoina tulleet olisivat muita prekaarimmassa työmarkkina-asemassa myös työuran vakiinnuttua (Goldring & Landolt 2011). Voi olla, ettei maahanmuuton syytä kuvaavan muuttujan avulla voida tilastollisesti tavoittaa niitä eroja, joita erilaisissa oikeudellisissa asemissa maahan tulleiden työmarkkina-asemissa tosiasiallisesti on.

Muilla maahanmuuttoon liittyvillä muuttujilla eli kielitaidolla, maassaoloajalla ja taustamaaryhmällä ei siis myöskään ollut tilastollisesti merkitseviä yhteyksiä työmarkkina-aseman prekaarisuuteen, vaikka hypotesina oli, että esimerkiksi paremmin suomea tai ruotsia puhuvilla olisi matalampi prekariaattiriski muihin kielitaitoryhmiin nähden. On vaikeaa arvioida, mitä yhteyksien puuttumisesta voisi päätellä, joten tämän tutkielman puitteissa voidaan tyytyä toteamaan, ettei yhteyksiä löytynyt. Toivottavasti maahanmuuton

syyn, kielitaidon, maassaoloajan ja taustamaan yhteyksiä prekaariin työmarkkina-asemaan voidaan vielä tulevaisuudessa tutkia tarkemmin.

9.2. Operationalisoinnin ongelmat ja tulosten luotettavuus

Yksi tämän tutkielman tärkeimmistä tulosten luotettavuuteen liittyvistä kysymyksistä on se, mikä on prekaaria työmarkkina-asemaa mittaavan summamuuttujan *validiteetti*, eli se, mitataanko muuttujalla juuri sitä ilmiön ominaisuutta, mitä on tarkoituskin mitata (Tilastokeskus 2020c). Prekariaattisummamuuttuja on muodostettu Pasi Pyöriän ja Satu Ojalan (2012; 2016a; 2016b) operationalisointia mukaillen (Pyöriä 2019, henkilökohtainen tiedonanto). Tutkielman tekoon ja UTH-aineiston käyttöluvan voimassaoloon liittyvistä aikataulusyistä summamuuttujan muuttujien välisiä korrelaatioita ei ole tarkistettu tavalla, jota Pyöriä ja Ojala (2012, 177) suosittelevat: voi olla, että tässä tutkielmassa käytetyt muuttujat mittaavat tosiasiallisesti yhtä ja samaa työmarkkina-aseman piirrettä, eikä analyyseilla pystytä tavoittamaan prekaarisuuden ilmiön moniulotteisuutta. On tärkeää miettiä paitsi sitä, ovatko valitut prekaarin työmarkkina-aseman indikaattorit valideja, myös sitä, ovatko mittarit yhteismitallisia ulkomailta muuttaneille ja syntyperäisesti suomalaiselle väestölle.

Summamuuttujan objektiiviset mittarit – epätyypillinen työsuhde, alityöllisyys ja alin tulokvartiili – vaikuttavat luotettavilta ja syntyperäluokille tasavertaisilta prekaarin työmarkkina-aseman indikaattoreilta. On perusteltua väittää, että nämä muuttujat kuvaavat jonkinlaista epävarmaa tilannetta työmarkkinoilla, ja näiden muuttujien kasautuminen kertoo erityisen prekaarista työmarkkina-asemasta. Prekaarisuuden subjektiivisina mittareina käytettiin ylikoulutusta ja sitä, onko etsinyt töitä epävarman työsuhteen tai huonojen työolojen vuoksi. Näistä jälkimmäinen vaikuttaa pätevältä mittarilta, sillä se kuvaa syntyperästä riippumatta mainiosti työllisen subjektiivista kokemusta työmarkkina-aseman epävarmuudesta.

On kuitenkin mahdollista, että ylikoulutusta kuvaava muuttuja on ongelmallinen prekaarin työmarkkina-aseman mittari etenkin tässä tutkimuksessa, jossa työmarkkina-aseman prekaarisuutta tutkitaan ulkomailta muuttaneiden ja suomalaistaustaisten välillä. Voi olla, että ylikoulutus vinouttaa eroja näiden ryhmien välillä etenkin siksi, että ulkomailta muuttaneiden ulkomailta suoritettuja tutkintoja ei välttämättä tunnusteta suomalaisilla työmarkkinoilla. Menetelmällisesti tämä on ongelmallista siksi, että ylikoulutus mittaa tavallaan eri asiaa maahanmuuttajilla kuin suomalaistaustaisilla: ulkomailta muuttaneet ovat mahdollisen tutkintojen tunnustamattomuutensa vuoksi valikoituneita

ylikoulutetuiksi jo ennen kuin ylikoulutuksen osuuksia aletaan verrata syntyperäluokkien välillä. Jotta ulkomaalais- ja suomalaistaustaisten vertailu olisi järkevää, tulisi aineistoa muokata siten, että verrataan eri syntyperäluokissa sellaisia *työllisiä, joiden tutkinto on tunnustettu Suomessa*. On siis mahdollista, että ulkomailta muuttaneiden prekariaattiriski suomalaistaustaisiin nähden on estimoitu tämän tutkielman analyseissa liian korkeaksi.

Vaikka ulkomailta muuttaneiden prekariaattiriski saattaa ylikoulutusmuuttujan vuoksi olla estimoitu liian korkeaksi, on hyvä muistaa, että jotkin prekaarissa oikeudellisessa asemassa olevat ryhmät, kuten paperittomat, jäävät tilastojen ja UTH:n kaltaisten kyselytutkimusten ulkopuolelle. Koska osa kyselytutkimusten ulkopuolelle jäävistä ulkomailta muuttaneista työskentelee prekaareissa töissä epävirallisen talouden piirissä, voitaneen sanoa, että ulkomaalaistaustaisten riski kuulua prekariaattiin saattaa olla suurempi kuin tässä tutkielmassa estimoitiin.

Tulosten luotettavuutta voidaan arvioida myös käytettyjen selittävien muuttujien kautta. Tässä tutkielmassa on ensisijaisen selittävän muuttujan eli syntyperän lisäksi käytetty hyvin tavanomaisia, esimerkiksi iän ja sukupuolen kaltaisia tilastollisia taustamuuttujia. Näiden selittävien muuttujien ohella on varmasti olemassa sellaisia latentteja tekijöitä, jotka ovat yhteydessä työllisen prekaariin työmarkkina-asemaan. Emme voi olla täysin varmoja siitä, että maahanmuuttajuus on tosiasiallisesti tulosten kaltaisessa yhteydessä prekariaattiriskiin: voi olla, että on joitain piileviä tekijöitä, jotka selittävät maahanmuuttajuuden ja prekaarin työmarkkina-aseman välisen yhteyden. Tämä aiheuttaa huomauttamatta jäänyttä heterogeenisyyttä (engl. *unobserved heterogeneity*) esitellyissä monimuuttujamallien tuloksissa (ks. Mood 2010). Koska prekaarisuus on jo itsessään kovin laadullinen ja hankalasti kvantifioitavissa oleva ilmiö, on selvää, että prekaariin työmarkkina-asemaan on yhteydessä sellaisia laadullisia tekijöitä, joiden yhteyksiä ei voida tilastollisessa tutkimuksessa selvittää. Tämä tekee prekaarisuutta estimoivien tilastollisten mallien laatimisesta hankalaa. Sen sijaan, että tutkitaan, mitkä kaikki tekijät ovat yhteydessä prekaariin työmarkkina-asemaan, on varmaankin hedelmällisintä yrittää ymmärtää ja elaboroida yhteyttä yhden tarkasti valitun selittävän muuttujan ja prekaarin työmarkkina-aseman välillä; olettaen tietysti, että työmarkkina-aseman prekaarisuus on operationalisoitu pätevällä tavalla.

Tutkielmassa käytetyistä selittävästä muuttujista erityisesti työllisen toimialaa kuvaava muuttuja tuotti pienten ryhmäkokojen vuoksi erityisiä ongelmia aineistoa käsitellessä. Muuttujan luokittelu oli haastavaa siksi, että vastaajat tuli luokitella siten, että luokat

kuvaavat laadullisesti jotain järkevää eroa eri toimialojen työllisten välillä. On varmasti aiheellista pohtia, olisiko ollut viisasta luokitella toimialat uudestaan esimerkiksi kaksi-luokkaiseksi palvelualoihin ja kaikkiin muihin aloihin, sillä teorian valossa työn prekaarisuus vaihtelee erityisesti näiden luokkien välillä. UTH-aineiston käyttöluupaani liittävistä aikataulullisista syistä toimialamuuttujaa ei voitu tietyn pisteen jälkeen enää muokata.

Tässä tutkielmassa ei selvitetty *kausaalisia* suhteita selittävien muuttujien ja prekaarin työmarkkina-aseman välillä. Esitetyt yhteydet on tulkittava ensisijaisesti selittävien muuttujien ja prekaarin työmarkkina-aseman välisinä korrelaatioina. Yksi tilastollisen sosiologisen tutkimuksen sudenkuopista on se, että regressiomallien tuloksia tulkitaan kausaalisina syy-seuraussuhteina, vaikkei moiseen tulkintaan ole perusteita. Tällöin syyllistytään *cum hoc ergo propter hoc* (suom. *tämän kanssa, siispä tämän vuoksi*) -argumentaatiovirheeseen eli esimerkiksi tämän tutkielman tapauksessa siihen, että selittävän muuttujan ja prekaarin työmarkkina-aseman välisen havaitun yhteyden oletetaan kertovan kausaliteetista niiden välillä. Tämän tutkielman regressiomallien ongelma on se, ettei niissä ole parametrejä, joiden avulla muuttujien kausaalisia suhteita voitaisiin selvittää. Esimerkiksi *Difference-in-Difference* -estimoinnin kaltaisessa tilastollisessa päättelyssä mallin avulla voidaan selvittää, miten muuttujan arvot vaihtelevat *ajassa* ennen ja jälkeen tietynlaisen *toimenpiteen* (engl. *treatment*), ja tämän toimenpiteen vaikutusta tutkittavaan ilmiöön tarkastellaan *kontrolliryhmän* avulla (Columbia University 2019). UTH-tutkimuksen kaltaisen poikkileikkausaineiston avulla on haastavaa rakentaa tilastollista mallia, jonka avulla olisi mahdollista päätellä kausaalisesti, millaiset tekijät vaikuttavat työmarkkina-aseman prekaarisuuteen.

9.3. Tulosten merkitys ja jatkotutkimusaiheita

Tämä tutkielma linkittyy suomalaiseen sosiologiseen keskusteluun työn prekarisoitumisesta erityisesti siten, että se tarjoaa uutta tilastollista tietoa siitä Suomessa asuvien ulkomailta muuttaneiden työmarkkina-aseman prekaarisuudesta. Tämänkaltaista syntyperän mukaan prekaaria työmarkkina-asemaa vertailevaa tilastollista tutkimusta ei tietääkseni ole Suomessa ennen tehty, mikä johtuu varmasti myös siitä, että UTH-tutkimus tarjosi ensimmäisen vakuuttavan aineiston, jolla tämän tutkielman analyysien kaltaista vertailua on ollut mahdollista tehdä. UTH-tutkimus tarjosi mahdollisuuden prekaarin työn indikaattorien mittaamiseen etenkin sen kattavan ulkomaalaistaustaisten otannan ansiosta.

Kun tutkitaan työmarkkinoilla esiintyvää prekaarisuutta, tutkitaan tällöin mielestäni ensisijaisesti eriarvoisuutta. Ulkomailta muuttaneet ovat tämänkin tutkielman tulosten

perusteella eriarvoisessa asemassa syntyperäiseen väestöön nähden. Siirtolaisten työn ja elämän prekaarisuuteen liittyvän tutkimuskirjallisuuden perusteella voidaan sanoa, ettei eriarvoinen asema syntyperäiseen väestöön nähden johdu siirtolaisten henkilökohtaisista valinnoista tai inhimillisen pääoman puutteesta vaan erilaisista rakenteellisista ja kulttuurisista esteistä, joita ulkomailta muuttavat kohtaavat työmarkkinoilla. On tärkeää, että ulkomailta muuttavilla on mahdollisuus elää mielekästä elämää uudessa asuinmaassaan, ja etteivät he jämähdä töihin, joissa heitä esimerkiksi hyväksikäytetään heidän haavoittuvan asemansa vuoksi. On olennaista ymmärtää niitä mekanismeja, jotka ovat yhteydessä ulkomailta muuttaneiden eriarvoiseen työmarkkina-asemaan, ja siihen tällä tutkielmalla on myös pyritty. Kun maahanmuutto Suomeen lisääntyy, tällaisen tiedon tarve kasvaa jatkuvasti.

Tutkielma herättää useita ajatuksia mahdollisista mielenkiintoisista jatkotutkimusaiheista. Ensinnäkin olisi kiintoisaa toteuttaa Luin Goldringin ja Patricia Landoltin (2011) Kanadassa tekemää tutkimusta mukaillen pitkittäisaineistoa hyödyntävä tutkimus siitä, miten ulkomailta muuttaneen oikeudellinen asema Suomeen saapuessa vaikuttaa häneen työmarkkina-asemaansa, kun työllisen maassaoloaika karttuu. Pitkittäisaineistolla olisi huomattavasti poikkileikkaustutkimusta hedelmällisempää löytää tilastollisia kausaalisuhteita erilaisten taustatekijöiden ja työmarkkina-aseman prekaarisuuden välillä.

Olisi myös kiintoisaa tarkastella ja elaboroida tarkemmin yksittäisten taustamuuttujien tilastollisia yhteyksiä ulkomailta muuttaneiden prekaariin työmarkkina-asemaan. Tällaisia ensisijaisia muuttujia voisivat olla esimerkiksi (tässä tutkielmassa hiukan epäselväksi jäänyt) toimiala ja kaikki maahanmuuttoon liittyvät muuttujat.

Edellisen alaluvun lopussa mainitsin, ettei tässä tutkielmassa selvitetty kausaalisuhteita selittävien muuttujien ja prekaarin työmarkkina-aseman välillä. Olisi tärkeää miettiä, millainen voisi olla tilastollinen malli, jonka avulla tällaisia kausaalisuhteita voitaisiin löytää. Tällöin tulisi etsiä ulkomailta muuttaneiden työurilta niin sanottuja luonnollisia koeasetelmia, joiden avulla olisi mahdollista selvittää, miten jotkin toimenpiteet vaikuttavat esimerkiksi työmarkkina-aseman prekaarisuuteen tai johonkin muuhun kvantifioitavaan tekijään. Eräs tämänkaltainen asetelma voisi olla selvittää, millainen vaikutus esimerkiksi ulkomailta muuttaneen saamalla kotoutumiskoulutuksella tai muulla vastaavalla sosiaalipoliittisella toimenpiteellä (engl. *treatment*) on koulutusta saaneessa ryhmässä verrattuna kontrolliryhmään, joka ei ole saanut vastaavaa toimenpidettä.

Lähteet

- Ahmad, Akhlaq. 2005. *Getting a Job in Finland. The Social Networks of Immigrants from the Indian Subcontinent in the Helsinki Metropolitan Labour Market*. Helsinki: Helsingin yliopisto, sosiologian laitos.
- Ahmad, Akhlaq. 2020. "Kokeellinen tutkimus etniseen alkuperään perustuvasta syrjinnästä suomalaisilla työmarkkinoilla." Teoksessa *Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2019: Tutkimusartikkeleita kotoutumisesta. TEM oppaat ja muut julkaisut 2019:10*, toim. Villiina Kazi, Anne Alitolppa-Niitamo & Antti Kaihovaara. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö, 15–27.
- Alkula, Tapani, Seppo Pöntinen & Pekka Ylöstalo. 1994. *Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät*. Helsinki: WSOY.
- Anderson, Bridget & Martin Ruhs. 2010. "Migrant Workers: Who Needs Them? A Framework for the Analysis of Staff Shortages, Immigration, and Public Policy." Teoksessa *Who Needs Migrant Workers?*, toim. Martin Ruhs & Bridget Anderson. New York: Oxford University Press, 15–52.
- Bandelj, Nina, Kristen Shorette & Elizabeth Sowers. 2011. "Work and Neoliberal Globalization: A Polanyian Synthesis." *Sociology Compass* 5:9, 807–823.
- Babbie, Earl. 2010. *The Practice of Social Research*. Belmont: Wadsworth, Cengage Learning.
- Beck, Ulrich. 1992. *Risk Society. Towards a New Modernity*. Lontoo: Sage.
- Brubaker, Rogers. 2004. *Ethnicity Without Groups*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Brubaker, Rogers. 2009. "Ethnicity, Race, and Nationalism." *The Annual Review of Sociology* 35, 21–42.
- Brubaker, Rogers, Mara Loveman & Peter Stamatov. 2004. "Ethnicity as cognition." *Theory and Society* 33:1, 31–64.
- Buchert, Ulla. 2015. *Maahanmuuttajuuden institutionaaliset kategoriat*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Castles, Stephen, Hein de Haas & Mark J. Miller. 2014. *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World*. Lontoo: Palgrave Macmillan.
- Columbia University. 2019. *Difference-in-Difference Estimation*. New York: Columbia University Mailman School of Public Health. <https://www.mailman.columbia.edu/research/population-health-methods/difference-difference-estimation> (Luettu 25.4.2020.)
- Ehrenreich, Barbara & Arlie Hochschild. 2002. *Global Woman: Nannies, Maids, and Sex Workers in the New Economy*. New York: Metropolitan Books.
- Euroopan Komissio. 2004. *Precarious Employment in Europe: A Comparative Study of Labour Market Related Risks in Flexible Economies*. Luxemburg: Publications Office of the European Union.

- Forsander, Annika. 2013. ”Maahanmuuttajien sijoittuminen työelämään.” Teoksessa *Muuttajat: kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta*, toim. Tuomas Martikainen, Pasi Saukkonen & Minna Säävälä. Helsinki: Gaudeamus, 220–244.
- Gavanas, Anna. 2010. ”Who cleans the welfare state? Migration, informalization, social exclusion and domestic services in Stockholm.” *Research Report 2010/3*. Tukholma: Institute for Futures Studies.
- Goldring, Luin & Patricia Landolt. 2009. *Immigrants and Precarious Employment in the New Economy Project, Brief 2: Immigrants and Precarious Work*. Toronto: Immigrants and Precarious Employment Project.
- Goldring, Luin & Patricia Landolt. 2011. ”Caught in the Work-Citizenship Matrix: the Lasting Effects of Precarious Legal Status on Work for Toronto Immigrants.” *Globalizations* 8:3, 325–341.
- Hayes, Andrew F. & Jörg Matthes. 2009. ”Computational Procedures for Probing Interactions in OLS and Logistic Regression: SPSS and SAS Implementations.” *Behavior Research Methods* 41:3, 924–936.
- Helsingin Sanomat. 2019. *Pitkä vuoro*. Helsinki: Helsingin Sanomat. <https://dyna-mic.hs.fi/2019/nepal/> (Luettu 25.4.2020)
- Helsingin Sanomat. 2020. *Loukussa*. Helsinki: Helsingin Sanomat. <https://www.hs.fi/paivanlehti/08032020/art-2000006431472.html> (Luettu 25.4.2020.)
- Hulkko, Laura & Anna Pärnänen. 2006. *Miten osa-aikatyö valtasi palvelualat?* Helsinki: Tilastokeskus. http://www.tilastokeskus.fi/tup/tietotrendit/tt_04_06_osa-aikatyo.html (Luettu 25.4.2020.)
- Inglis, David & Christopher Thorpe. 2012. *An Invitation to Social Theory*. Cambridge: Polity.
- Jokinen, Eeva, Jukka Könönen, Juhana Venäläinen & Jussi Vähämäki (toim.). 2011. ”Yrittäkää edes!” *Prekarisaatio Pohjois-Karjalassa*. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Jokinen, Eeva, Juhana Venäläinen & Jussi Vähämäki. 2015. ”Johdatus prekaarien affektien tutkimukseen.” Teoksessa *Prekarisaatio ja affekti. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 118*, toim. Eeva Jokinen & Juhana Venäläinen. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
- Julkunen, Raija. 2005. ”Vastamyrkkyä pelon kulttuurille – Ulrich Beck ja riskiyhteiskunnan diagnoosi.” Teoksessa *Hyvinvointivaltio: Suomen mallia analysoimassa*, toim. Juho Saari. Helsinki: Yliopistopaino, 228–254.
- Kalleberg, Arne L. 2009. ”Precarious Work, Insecure Workers: Employment Relations in Transition.” *American Sociological Review* 74:1, 1–22.
- Kalleberg, Arne L. 2011. *Good Jobs, Bad Jobs: The Rise of Polarized and Precarious Employment Systems in the United States, 1970s to 2000s*. New York: Russell Sage Foundation.

Kalleberg, Arne L. 2014. *Measuring Precarious Work. A Working Paper of The EInet Measurement Group*. Chicago: The University of Chicago School of Social Service Administration. https://cpb-us-w2.wpmucdn.com/voices.uchicago.edu/dist/5/1068/files/2018/05/einet_papers_kalleberg-lowgfyfz.pdf (Luettu 25.4.2020.)

Kalleberg, Arne L. 2018. "Job Insecurity and Well-being in Rich Democracies." *The Economic Social Review* 49:3, 241–258.

Kalleberg, Arne L. & Kevin Hewison. 2013. "Precarious Work and the Challenge for Asia." *American Behavioral Scientist* 57:3, 271–288.

Kiersztyn, Anna. 2017. "Non-standard employment and subjective insecurity: How can we capture job precarity using survey data?" Teoksessa *Precarious Work: 31 (Research in the Sociology of Work)*, toim. Arne L. Kalleberg & Steven P. Vallas. Bingley: Emerald Publishing Limited, 91–122.

Korvajärvi, Päivi & Tuula Heiskanen. 2019. "Ikkunoita työelämän tasa-arvoon sukupuolen näkökulmasta." Teoksessa *Mihin työelämä on menossa? Tutkimuksen näkökulmia*, toim. Tuula Heiskanen, Sirpa Syvänen & Tapio Rissanen. Tampere: Tampere University Press, 267–301.

Könönen, Jukka. 2011. "Palvelualan työnantajat ja joustavat ulkomaalaiset työntekijät. Maahanmuuttopolitiikan merkitys prekaarin työvoiman tuottamisessa." *Janus* 19:1, 52–67.

Könönen, Jukka. 2012. "Maahanmuuttopolitiikka työmarkkinapolitiikkana. Ulkomaalaisten hierarkisoidut työmarkkinat Suomessa." *Työelämän tutkimus* 10:3, 228–245.

Könönen, Jukka. 2015. *Tilapäinen elämä, joustava työ. Rajat maahanmuuton ja työvoiman prekarisaation mekanismina*. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto, yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta.

Larja, Liisa, Johanna Warius, Liselott Sundbäck, Karmela Liebkind, Irja Kandolin & Inga Jasinskaja-Lahti. 2012. *Discrimination in the Finnish Labor Market. An Overview and a Field Experiment on Recruitment*. *Employment and Entrepreneurship* 16/2012. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.

Larja, Liisa & Hanna Sutela. 2015. "Työllisyys: Ulkomaalaistaustaisten miesten työllisyysaste lähes samalla tasolla kuin suomalaistaustaisella – naisilla enemmän vaikeuksia työllistyä." Teoksessa *Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa 2014*, toim. Tarja Nieminen, Hanna Sutela & Ulla Hannula. Helsinki: Tilastokeskus, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos & Työterveyslaitos, 71–82.

Lodenius, Anna-Lena & Mats Wingborg. 2008. *Migrantarbetare. Grundkurs om rörlighet, rättigheter och globalisering*. Tukholma: Premiss Förlag.

McDowell, Linda, Adina Batnitzky, Sarah Dyer. 2009. "Precarious Work and Economic Migration: Emerging Immigrant Divisions of Labour in Greater London's Service Sector." *International Journal of Urban and Regional Research* 33:1, 3–25.

Menard, Scott. 2002. *Applied Logistic Regression Analysis*. Thousand Oaks: Sage Publishing.

Montén, Seppo. 2007. *Epätyypillisten työsuhteiden kehitys Helsingin seudulla 1997–2006*. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.

- Mood, Carina. 2010. "Logistic Regression: Why We Cannot Do What We Think We Can Do, and What We Can Do About It." *European Sociological Review* 26:1, 67–82.
- Moore, Kelly, Daniel Lee Kleinman, David Hess & Scott Frickel. 2011. "Science and neoliberal globalization: a political sociological approach." *Theory and Society* 40:5, 505–532.
- The New York Times. 2019. *Food-Delivery Couriers Exploit Desperate Migrants in France*. New York: The New York Times Company. <https://www.ny-times.com/2019/06/16/business/uber-eats-deliveroo-glovo-migrants.html> (Luettu 25.4.2020.)
- Newsom, Jason T., Holly G. Prigerson, Richard Schulz & Charles F. Reynolds. 2003. "Investigating Moderator Hypotheses in Aging Research: Statistical, Methodological, and Conceptual Difficulties with Comparing Separate Regressions." *The International Journal of Aging and Human Development* 57:2, 119–150.
- Nieminen Tarja, Hanna Sutela & Ulla Hannula. 2015. *Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa 2014*. Helsinki: Tilastokeskus, Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos & Työterveyslaitos.
- Nummenmaa, Lauri. 2009. *Käyttäytymistieteiden tilastolliset menetelmät*. Helsinki: Tammi.
- Näre, Lena. 2013a. "Migrancy, Gender and Social Class in Domestic Labour and Social Care in Italy: An Intersectional Analysis of Demand." *Journal of Ethnic and Migration Studies* 39:4, 601–623.
- Näre, Lena. 2013b. "Ideal Workers and Suspects: Employers' Politics of Recognition and the Migrant Division of Care Labour in Finland." *Nordic Journal of Migration Research* 3:2, 72–81.
- OECD. 2018. *Working Together: Skills and Labour Market Integration of Immigrants and their Children in Finland*. Pariisi: OECD Publishing.
- Ojala, Satu & Pasi Pyöriä. 2019. "Precarious work and the risk of receiving a disability pension." *Scandinavian Journal of Public Health* 47:3, 293–300.
- Peck, Jamie. 2001. *Workfare States*. New York: Guilford Publications.
- Polanyi, Karl. 2009. *Suuri murros: aikakautemme poliittiset ja taloudelliset juuret*. Tampere: Vastapaino.
- Precarias a la Deriva. 2004. "Adrift through the circuits of feminized precarious work." *Feminist Review* 77, 157–161.
- Premji, Stephanie, Yogendra Shakya, Megan Spasevski, Jessica Merolli & Sehr Athar. 2014. "Precarious Work Experiences of Racialized Immigrant Woman in Toronto: A Community- Based Study." *Just Labour: A Canadian Journal of Work and Society* 22, 122–143.
- Pugliese, Enrico. 1993. "Restructuring of the Labour Market and the Role of Third World Migrations in Europe." *Environment and Planning D: Society and Space* 11:5, 513–522.

- Puig-Barrachina, Vanessa, Christophe Vanroelen, Alejandra Vives, José M. Martínez, Carles Muntaner, Katia Levecque, Joan Benach & Fred Louckx. 2014. "Measuring Employment Precariousness in the European Working Conditions Survey: The Social Distribution in Europe." *Work* 49:1, 143–161.
- Pyöriä, Pasi & Satu Ojala. 2012. "Työn prekarisaatio ja kasautuva epävarmuus." *Hallinnon tutkimus* 31:3, 171–188.
- Pyöriä, Pasi & Satu Ojala. 2016a. "Precarious work and intrinsic job quality: Evidence from Finland, 1984–2013." *The Economic and Labour Relations Review* 27:3, 1–19.
- Pyöriä, Pasi & Satu Ojala. 2016b. "Prekaarin palkkatyön yleisyys: liioitellaanko työelämän epävarmuutta?" *Sosiologia* 53:1, 45–63.
- Pyöriä, Pasi. 2019. Henkilökohtainen tiedonanto sähköpostitse 14.1.2019.
- Rita, Hannu. 2004. "Vetosuhde (odds ratio) ei ole todennäköisyyksien suhde." *Metsätieteen aikakauskirja* 2, 207–212.
- Rita, Hannu, Pertti Töttö & Marja Alastalo. 2008. "Ettäkö 200 % turkulaisten kirjoittamista artikkeleista on kvantitatiivisia? Vetosuhteen (odds ratio) ja vedon (odds) tulkin-taa." *Janus* 16:1, 72–80.
- Ruhs, Martin & Bridget Anderson. 2010. "Introduction." Teoksessa *Who Needs Mi-grant Workers?*, toim. Martin Ruhs & Bridget Anderson. New York: Oxford University Press, 1–14.
- Samers, Michael. 2003. "Invisible capitalism: political economy and the regulation of undocumented immigration in France." *Economy and Society* 32:4, 555–583.
- Sassen, Saskia. 2001. *The Global City: New York, London, Tokyo*. Princeton: Princeton University Press.
- Saukkonen, Pasi. 2016. "Maahanmuuttajien kotoutuminen Helsingissä: työllisyys, tulot ja asuminen." *Tutkimuskatsauksia 2016:12*. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Saukkonen, Pasi & Juho Peltonen. 2018. "Eroja ja yhtäläisyyksiä. Ulkomaalaistaustaiset pääkaupunkiseudulla ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi -tutkimuksen tie-tojen valossa." *Tutkimuskatsauksia 2018:2*. Helsinki: Helsingin kaupunki, kaupungin-kanslia, kaupunkitutkimus ja -tilastot.
- Standing, Guy. 2011. *The Precariat: The New Dangerous Class*. London: Bloomsbury.
- Suoranta, Anu. 2009. *Halvennettu työ: pätikätyö ja sukupuoli sopimusyhteiskuntaa edel-tävissä työmarkkinakäytännöissä*. Tampere: Vastapaino.
- Sutela, Hanna & Liisa Larja. 2015. "Koulutusrakenne: Ulkomaalaistaustaisessa väes-tössä paljon korkeasti ja paljon matalasti koulutettuja." Teoksessa *Ulkomaista synty-perää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa 2014*, toim. Tarja Nieminen, Hanna Sutela & Ulla Hannula. Helsinki: Tilastokeskus, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos ja Työterveys-laitos, 29–42.
- Taanila, Aki. 2010. *Lineaariset regressiomallit*. <http://myy.haagahelia.fi/~taaak/m/reg-ressio.pdf> (Luettu 25.4.2020.)

Tabachnick, Barbara G. & Linda S. Fidell. 2014. *Using Multivariate Statistics: Pearson New International Edition*. Harlow: Pearson.

Tilastokeskus. 2020a. *Maahanmuutto: käsitteet ja määritelmät*. <https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/kasitteet-ja-maaritelmat.html> (Luettu 25.4.2020.)

Tilastokeskus. 2020b. *Tietoa tilastoista: toimialaluokitus 2008*. <https://www.stat.fi/meta/luokitukset/toimiala/001-2008/index.html> (25.4.2020.)

Tilastokeskus. 2020c. *Tietoa tilastoista: käsitteet*. <https://www.stat.fi/meta/kas/validiteetti.html> (Luettu 25.4.2020.)

Widding Isaksen, Lise. 2010. *Global Care Work. Gender and Migration in Nordic Societies*.

Williams, Colin C. & Jan Windebank. 1998. *Informal employment in the advanced economies. Implications for work and welfare*. Lontoo: Routledge

Wills, Jane, Kavita Datta, Yara Evans, Joanna Herbert, Jon May, Cathy McIlwaine. 2009. *Global Cities at Work. New Migrant Divisions of Labour*. Lontoo: Pluto Press.

Wimmer, Andreas & Nina Glick Schiller. 2002. "Methodological nationalism and beyond: nation-state building, migration and the social sciences." *Global Networks* 2:4, 301–334.

Wrede, Sirpa. 2010. "Suomalainen työelämä, globalisaatio ja vieraat työssä." Teoksessa *Vieraita työssä. Työelämän etnistyvä eriarvoisuus*, toim. Sirpa Wrede & Camilla Nordberg. Helsinki: Gaudeamus, 7–31.

Yle. 2016. *Kilpa-ajo annosten kotiinkuljetuksista kiihtyy – ruokalähetit kускаilevat jopa miljoonia annoksia ilman työehtosopimusta*. Helsinki: Yleisradio. <https://yle.fi/uutiset/3-8912092> (Luettu 25.4.2020.)

Young, Marisa C. 2010. "Gender Differences in Precarious Work Settings." *Relations industrielles / Industrial Relations* 65:1, 74–97.

Liitteet

Liitetaulukko 1. Analyysissä käytettävien muuttujien jakaumat.

	Suomalaistaustaiset				Ulkomaalaistaustaiset				Yhteensä			
	N	%	Painotettu N	%	N	%	Painotettu N	%	N	%	Painotettu N	%
Prekariaattiriski	11 359		2 241 480		2 260		141 044		13 619		2 382 524	
0-2 prekariaatin kriteeriä	11 193	99	2 205 968	98	2 131	94	133 338	95	13 324	98	2 339 306	98
3-5 prekariaatin kriteeriä	166	1	35 512	2	129	6	7 707	5	295	2	43 218	2
Alityöllisyys	11 359		2 241 480		2 260		141 044		13 619		2 382 524	
Alityöllinen	516	5	108 542	5	232	10	13 729	10	748	5	122 271	5
Muu	10 843	95	2 132 938	95	2 028	90	127 316	90	12 871	95	2 260 254	95
Työsuhde	9 919		1 952 041		1 972		120 664		11 891		2 072 705	
Epättyypillinen työsuhde	1 463	15	301 101	15	503	26	30 282	25	1 966	17	331 384	16
Muu	8 456	85	1 650 940	85	1 469	74	90 381	75	9 925	83	1 741 321	84
Tulokvartiili	11 359		2 241 480		2 260		141 044		13 619		2 382 524	
Alin tulokvartiili (pienituloisin 25 %)	531	5	111 828	5	201	9	11 816	8	732	5	123 645	5
Muut tulokvartiilit	10 828	95	2 129 652	95	2 059	91	129 228	92	12 887	95	2 258 880	95
Töiden etsiminen	11 359		2 241 480		2 260		141 044		13 619		2 382 524	
Etsinyt töitä epävarman työsuhteen tai huonojen työolojen vuoksi	552	5	113 136	5	179	8	11 240	8	731	5	124 376	5
Ei ole etsinyt töitä tai on etsinyt muusta syystä	10 807	95	2 128 344	95	2 081	92	129 805	92	12 888	95	2 258 149	95
Ylikoulutus	11 299		2 229 296		2 222		138 598		13 521		2 367 894	
Ylikoulutettu (kyselytieto)	1 392	12	272 108	12	589	27	35 997	26	1 981	15	308 105	13
Muu	9 907	88	1 957 187	88	1 633	73	102 601	74	11 540	85	2 059 789	87
Ikäryhmä	11 359		2 241 480		2 260		141 044		13 619		2 382 524	
15-29	2 185	19	479 203	21	459	20	31 060	22	2 644	19	510 263	21
30-44	3 692	33	746 008	33	1 057	47	67 226	48	4 749	35	813 234	34
45-64	5 482	48	1 016 270	45	744	33	42 758	30	6 226	46	1 059 028	44
Sukupuoli	11 359		2 241 480		2 260		141 044		13 619		2 382 524	
Mies	5 710	50	1 133 601	51	1 153	51	79 717	57	6 863	50	1 213 318	51
Nainen	5 649	50	1 107 879	49	1 107	49	61 327	43	6 756	50	1 169 206	49
Asuinalue	11 359		2 241 480		2 260		141 044		13 619		2 382 524	
Pääkaupunkiseutu	2 151	19	469 164	21	1 043	46	72 423	51	3 194	23	541 587	23
Muu Suomi	9 208	81	1 772 316	79	1 217	54	68 621	49	10 425	77	1 840 937	77
Koulutusaste	11 359		2 241 480		2 257		140 881		13 616		2 382 361	
Enintään perusaste	882	8	188 713	8	301	13	20 059	14	1 183	9	208 772	9
Toinen aste	5 559	49	1 118 195	50	980	43	62 123	44	6 539	48	1 180 318	50
Korkea-aste	4 918	43	934 572	42	976	43	58 699	42	5 894	43	993 271	42
Toimiala	11 359		2 241 480		2 260		141 044		13 619		2 382 524	
Tukku ja väh kauppa, korjaus	1 333	12	277 112	12	258	11	14 745	10	1 591	12	291 857	12
Teollisuus- ja maatalousalat	3 131	28	606 690	27	478	21	30 172	21	3 609	26	636 862	27
Majoitus ja ravitsemus	340	3	71 503	3	233	10	15 903	11	573	4	87 406	4
Kuljetus, varastointi & tietoliikenne	1 077	9	217 979	10	262	12	16 995	12	1 339	10	234 974	10
Koulutus ja tutkimus, julk. hallinto ja maanpuolustus	2 080	18	403 650	18	324	14	20 615	15	2 404	18	424 265	18
Terveys- ja sosiaalipalvelut	1 925	17	367 259	16	359	16	19 497	14	2 284	17	386 756	16
Muut palvelut, taide ja järjestöt	1 473	13	297 287	13	346	15	23 118	16	1 819	13	320 405	13
Ammattiryhmä	11 345		2 237 901		2 256		140 651		13 601		2 378 552	
Asiantuntijat, johtajat & toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijät	5 952	52	1 168 963	52	857	38	54 404	39	6 809	50	1 223 367	51
Palvelu- ja myyntityöntekijät	2 195	19	445 550	20	545	24	33 526	24	2 740	20	479 076	20
Suorittavien töiden tekijät	3 198	28	623 388	28	854	38	52 720	37	4 052	30	676 108	28
Maahanmuuton syy	-	-	-	-	2 253		140 602		-	-	-	-
Työ	-	-	-	-	521	23	35 665	25	-	-	-	-
Perhesyyt tai avioliitto	-	-	-	-	1 150	51	66 984	48	-	-	-	-
Opiskelu	-	-	-	-	261	12	18 277	13	-	-	-	-
Pakolaisuus, turvapaikan haku	-	-	-	-	141	6	9 234	7	-	-	-	-
Muu	-	-	-	-	180	8	10 443	7	-	-	-	-
Kielitaito	-	-	-	-	2 249		140 315		-	-	-	-
Suomi tai ruotsi on äidinkieli tai vastaava taso	-	-	-	-	457	20	27 901	20	-	-	-	-
Edistynyt	-	-	-	-	643	29	38 059	27	-	-	-	-
Keskitaso	-	-	-	-	669	30	40 564	29	-	-	-	-
Aloittelija tai ei puhu lainkaan	-	-	-	-	480	21	33 791	24	-	-	-	-
Maassaoloaika	-	-	-	-	2 256		140 733		-	-	-	-
0-5 vuotta	-	-	-	-	380	17	27 019	19	-	-	-	-
6-10 vuotta	-	-	-	-	641	28	40 871	29	-	-	-	-
11-15 vuotta	-	-	-	-	425	19	25 061	18	-	-	-	-
Yli 15 vuotta tai tuntematon	-	-	-	-	810	36	47 783	34	-	-	-	-
Taustamaaryhmä	-	-	-	-	2 260		141 044		-	-	-	-
Venäjä tai entinen NL (pl. Baltian maat)	-	-	-	-	643	28	34 067	24	-	-	-	-
Muu Eurooppa	-	-	-	-	802	35	53 835	38	-	-	-	-
Muut EU:n ulkopuolelta tulevat	-	-	-	-	815	36	53 142	38	-	-	-	-